

Møteinnkalling

Utvalg: Koordineringsutvalg utvikling støysonene
Møtested: Borgklienten, Ørland rådhus
Møtedato: 10.03.2016
Tid: 09:15

Forfall meldes til postmottak@orland.kommune.no eller på telefon 72 51 40 00, for innkalling av varamedlemmer. Varamedlemmer møter kun ved spesiell innkalling.

Innkalling er sendt til:

Navn	Funksjon	Representerer
Finn Olav Odde	Leder	OK-SP
Therese Eidsaune	Medlem	OK-H
Knut Morten Ring	Medlem	OK-AP
Thomas Engen	Medlem	OK-PBO
Daniel Johansen	Medlem	KSE
Hans Kristian Norset	Medlem	GRUNNEIERE
Karl Erik Sørensen	Medlem	GRUNNEIERE

Vel møtt!
Finn Olav Odde
leder

Saksnr	Innhold	Lukket
DR 16/8	Sluttrapport - Landbruksprosjektet - presentasjon av initierte tiltak til nytte for landbruket i rød og gul sone- presentasjon av initierte tiltak til nytte for landbruket i rød og gul sone v/Kari Frøseth og Ketil Kvam	
DR 16/9	Forslag - Retningslinjer for behandling av rivningssøknader i "Rød sone"- Saken har vært oppe som sak tidligere, men er enda ikke politisk sluttbehandlet. Etter orientering fra Landbruksdirektøren i siste KOU-møte har det kommet frem nye momenter til saken som kan gi kommunen styringsmuligheter til å omdisponere tomteareal uten bygninger, til landbruksformål. Dette sammen med resultat fra Kulturprosjektet medfører at det er naturlig for KOU å fremme saken for politisk behandling på nytt. KOU ber derfor administrasjonen om at rivningsreglementet tas opp som sak i neste KOU der nevnte momenter tas med i vurderingen til rivningsreglementet. Deretter bør reglementet snarest mulig bli politisk vedtatt.	
DR 16/10	Miljøoppfølgingsplan ytre miljø versjon1 – gjennomgang v/Thomas Engen	
DR 16/11	Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon - avgjørelse i innsigelsessak- KMD-brevet fra Sanner til Fylkesmannen datert 10. august 2015 sier en del om helsefare pga. støy for barnehage og Hårberg skole. Det ønskes en gjennomgang av brevet for deretter å få vurdert om man politisk bør følge opp saken pva. barnehagene mot ulike departement.	

Mattilsynet er invitert for å svare på utfordringer i rød og gul støysone.

1. Vi ønsker å få etablert en dialog for felles forståelse og støtte opp om videre husdyrhold i rød/gul støysone
2. Deres tanker rundt husdyrhold i de mest berørte områder
3. Ønsker at dere presiserer deres holdninger rundt utfordringene med flystøy
4. Viktig å få etablert et tettere bånd mellom husdyrbruk og mattilsynet
5. Sist men ikke minst, hjelpe oss med å beholde/mene noe om et aktivt landbruk for fremtiden.

Kulturprosjektet.

Det har vært arbeidet med registrering av bygninger i rød sone over lengre tid, med målsetting om å bevare både bygninger og kulturlandskap i rød støysone.

Det foreslås at administrasjonen til neste møte i KOU, presenterer en rapport som viser et forslag til minimumskrav for bevaring av bygninger, samt mulighetsrommet for å bevare kulturlandskapet i rød sone. Det må også tas med evt. forslag til nødvendige virkemidler for at man kan nå disse målene.

Det er nå stadfestet at 175 hus i rød sone får tilbud om innløsning og ca 800 hus får vurdert støyisolering. Leder ber administrasjonen tegne inn på støykartet hvor man antar den såkalte «975 grensen» går. (175 + 800). Thomas Engen.

Varamedlemmer.

Det bør vurderes om KOU skal foreslå at kommunestyret utvider varamannslista til KOU for til enhver tid å kunne stille fulltallig.

Orienteringssaker

1) Støytall – orientering om hva kommunen har gjort for å få Forsvarsbygg til å oversende kommunen støytallene for den enkelte støyberørte bolig.

2) Felles plattform ang. forhandlinger om innløsning landbruk – orientering om hvordan ordfører/varaordfører vil følge opp at Forsvarsdepartementet besvarer henvendelser fra høsten 2015

3) Det ble bevilget kr 500.000 til gårdsråd for gårdsbruk i rød sone. De berørte gårdsbruk hadde søknadsfrist 31/12-2015. Hva er status på disse midlene?

4). Forsvarets landsverneplan del 2 er nevnt i referat fra Forsvarsbygg datert 9/4-2015. Hva betyr dette for oss, sett i sammenheng med verneverdige bygninger? Thomas/ Daniel

BJUGN KOMMUNE

ØRLAND KOMMUNE

Samfunnsutviklingsprosjektet Ørland Bjugn- delprosjekt landbruk

Forord

19. juli 2012 kom vedtaket om at NATOs kampflybase skulle legges til Ørland. De første F35, de nye kampflyene kommer i 2017.

Kommunene Ørland og Bjugn fikk i 2013 skjønnsmidler til samfunnsutvikling.

Landbruksprosjektet er et delprosjekt under samfunnsutviklingsprosjektet i Ørland og Bjugn. Målet er å styrke den landbruksfaglige kompetansen i Ørland og Bjugn både med tanke på landbruksutvikling -og forvaltning. Målene i landbruksprosjektet er utviklet med bakgrunn i målene i samfunnsutviklingsprosjektet og med bakgrunn i søknad om skjønnsmidler. Mål og delmål for arbeidet er også forankret i tidligere utredninger gjort i lokallandbruket

Ørland er en av de viktigste landbrukskommunene i Sør-Trøndelag. Gode produksjonsforhold, godt klima og gode produksjonsmiljøer særpreger området. Det mest støyberørte området er ofte beskrevet som «indrefileten» eller «gullrekka» i sørtrøndersk landbruk. Her finner vi bl.a. 30 % av melkeproduksjonen i Ørland kommune.

Som landbruksmyndighet har kommunen et relativt vidt mandat med oppgaver som spenner fra tilskudds- og arealforvaltning, til rådgivning og veiledning innenfor mer utviklingsrettede landbrukstiltak. Dette kommer til uttrykk ved at kommunen er gitt oppgaver gjennom offentligrettslig regelverk, og forventninger fra overordnede landbruksmyndigheter. Kommunale landbruksmyndigheter sin rolle må imidlertid avgrenses mot utfordringer som knytter seg til privatrettslige forhold

Landbruksprosjektets medarbeidere har arbeidet i både Ørland og Bjugn. Det har vært viktig å arbeide med en samlet landbruksnæring i kommunene. Med den usikkerheten som er i de mest berørte områdene var det naturlig å ha et spesielt fokus på dette området.

Sør-Trøndelag Fylkeskommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har delfinansiert noen av delprosjektene.

Denne rapporten vil først og fremst synliggjøre aktivitet og resultater i prosjektet. Evaluering av prosjektet gjøres av Norsk Senter for Bygdeforskning, og vil foreligge som en egen rapport. Rapporten er en del av den samla rapporteringen på samfunnsutviklingsprosjektet i Ørland og Bjugn.

Mange har vært involvert i arbeidet med landbruksprosjektet og dette arbeidet har ikke latt seg gjennomføre uten denne samhandlingen.

Trondheim 15. februar 2016

Kari Frøseth

Prosjektleder

Innhold

Forord.....	1
Sammendrag.....	4
1.0 Innledning og bakgrunn	6
1.1 Landbruket i Ørland og Bjugn	6
1.2 Landbruket i Ørland og Bjugn – oversikt over produksjoner og verdiskaping 2013	7
1.3 Landbrukspolitikken	8
1.4 Framtidslandbruket i Ørland.....	8
2. 0 Samfunns og landbruksutvikling i Ørland og Bjugn.....	10
2.1 Delprosjekt landbruk.....	10
2.2 Oppbygging av landbruksprosjektet og vurdering av tiltak.....	11
2.3 Arbeidsmetoder og tilnærminger	11
3.0 Utredninger og rapporter	14
4.0 Plan og forvaltningsoppgaver.....	15
4.1 Kommuneplanens samfunnsdel- delplan landbruk /landbruksplan for Ørland og Bjugn	15
4.2 Reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon	15
4.3 Husdyr og støy	16
4.4 Jordbank og erstatningsarealer	16
4.5 Nydyrking – kartlegging av potensiale i Ørland.....	17
5.0 Mulighetsstudie	17
6. 0 Utviklingsprosjekter i regi av landbruksprosjektet.....	19
6.1 Investeringer i landbruket i Ørland og Bjugn	19
6.2 Gårdsråd	20
6.3 Kompetanse i landbruket i Ørland og Bjugn	21
6.4 VG3 landbruk Ørland og Bjugn.....	22
6.5 – Andre kompetansetiltak	23
6.6 Rådgiverforum landbruk.	23
6.7 Rekruttering til landbruket i Ørland og Bjugn.....	24
6.8 Lokal Mat - utvikling av hele verdikjeden	25
6.8.1 Nye muligheter og et nytt marked.....	25
6.8.2 Temadag for matprodusenter, rådgivere og matinteresserte på kysten	26
6.8.3 «Forprosjekt Utsalg Matspesialiteter på Brekstad.».....	27
6.8.4 Utredningen «Matspesialiteter på kysten- forstudie».....	27
6.9 Økt Grønnsaksproduksjon i Ørland og Bjugn.....	27
6.9 1 Grønnsaksdyrking i Ørland Bjugn 2015.....	27
6.9.2 Utredning lagerstruktur	30
6.9.3 Andelslandbruk på Austrått	30

7.0 Prosjektets videreføring.....	31
7.1 Regionalt samarbeid om landbruksutvikling på Fosen	31
7.2 Kommunen må ta hånd om forvaltningsoppgavene	32

Vedlegg finnes på kommunens hjemmeside.

- Rønning Norsk Senter for Bygdeforskning R-06/13 - Landbruket i Ørland – status og veien videre

www.bygdeforskning.no/forskning/framtidslanbruket-paa-oerlandet-2025-kartlegging

- Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen» NILF-rapport 2015–1

[www.nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2015/revitalisere stoyutsatt jordbruk. jordbruket pa orland i lys av etableringen av hovedkampflybasen](http://www.nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2015/revitalisere_stoyutsatt_jordbruk._jordbruket_pa_orland_i_lys_av_etableringen_av_hovedkampflybasen)

- Landbruksplan for Ørland og Bjugn
- Verkstedsavis landbruksplan
- Rapport: Forprosjekt Bedriftsnettverk- Delrapport – utsalg matspesialiteter på Brekstad
- Rapport: Matspesialiteter på kysten
- Rapport studietur Meldal
- Rapport studietur Frosta
- Sak til formannskapet i Ørland vedr gårdsråd og retningslinjer gårdsråd
- Brev til gårdbrukere ang tilskudd til gårdsråd
- Undersøkelser husdyr og støy – tre rapporter

Sammendrag

Resultater	Samarbeidspartnere	Oppfølging
Forvaltning, plan og utredning		
Vi har koordinert arbeidet med landbruk i forbindelse med reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon. Framdrift, rolleavklaring og tverrfaglig samhandling var viktig. Prosjektet har vært bindeledd mellom kommunen, regionale og nasjonale myndigheter på landbruksområdet	Fylkesmannen avd. landbruk og bygdeutvikling Forsvarsbygg Ørland Bondelag Ørland produsentlag Støygruppa Ørland m.fl	Ørland kommune
Initiert og koordinert nye undersøkelser i forbindelse med reguleringsplan ØHF bla husdyr og støy, jordprøver etc. Det foreligger rapporter som synliggjør resultater av undersøkelsene	Forsvarsbygg (ansvarlig) Ørland kommune NMBU, Ørland produsentlag, Ørland Bondelag og Støygruppa Ørland m.fl	Forsvarsbygg/ Ørland kommune
Bidratt faglig og ut i fra den rollen vi hadde til etablering av jordbank og jordfordeling nord for rullebanen. I denne sammenhengen ble det avholdt et seminar om jordskifte og erstatninger.	Forsvarsbygg (ansvarlig)	Ørland kommune
Utarbeidet felles landbruksplan (kommunedelplan landbruk) for kommunene Ørland og Bjugn	Rådgivere i landbruket i Ørland Bjugn, FMLA, Ørland Bondelag, Bjugn Bondelag, Ørland produsentlag, Fosen produsentlag	Ørland kommune Bjugn kommune
Mulighetsstudier og gårdsråd		
Gjennomført samtaler med neste alle gårdbrukere i rød og gul støysone for kartlegge behov for rådgivning og tiltak	Rådgiverforum ¹	Landbruksprosjektet / Ørland kommune gjennom mulighetsstudier og gårdsråd
Iverksatt, gjennomført og fulgt opp mulighetsstudie for landbruket i Ørland	NILF og Bygdeforskning (ansvarlig for oppdraget), Forsvarsbygg, Ørland Bondelag, Ørland produsentlag, Støygruppa Ørland, FMLA	Ørland kommune
Etablert gårdsråd i rød sone og sørget for finansiering av dette. Kr 300 000 er omdisponert over skjønnsmidlene og kr 200 000 er omsøkt og tildelt over kommunale RDA midler. Retningslinjer er utarbeidet og behandlet i formannskapet.	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag (skjønnsmidler)	Ørland kommune skal forvalte ordningen
Rådgiverforum: Med bakgrunn i arbeidet med gårdsråd og de utfordringer som landbruket står overfor er det tatt initiativ til å samle rådgivere i lokallandbruket til en felles arena. Rådgiverforumet er en bærekraftig modell som er blitt en viktig arena og et solid verktøy.	Ørland kommune	Ørland kommune Lokale banker vurderer å følge opp rådgiverforum
Utviklingsprosjekter		
Koordinert arbeidet med utredning vedr. muligheter for leveranser av gårdsmat til ØHF samt marked for etablering av gårdsbutikk på Brekstad. Gårdsbutikk er under etablering. Det er etablert et nettverk av	Oi Trøndersk mat og drikke, Innovasjon Norge, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Austrått Innovasjon, Sør-Trøndelag Fylkeskommune	Regional samhandling

¹ Rådgiverforum består av rådgivere som er i direkte dialog med gårdbrukere i Ørland og Bjugn.

Resultater	Samarbeidspartnere	Oppfølging
gårdsmatsprodusenter i Ørland og Bjugn,	Utredningen er finansiert av Innovasjon Norge	
Utredet muligheter for samhandling om utvikling av lokal mat på kysten generelt og Brekstad spesielt. Utredningen foreligger og er et grunnlagsdokument for samhandling mellom nettverk i Trøndelag.	Ol Trøndersk mat og drikke Innovasjon Norge Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Austrått Innovasjon, Ørland sparebanken, Sør-Trøndelag Fylkeskommune Utredningen er finansiert av Innovasjon Norge	Regional samhandling
Gjennomført samtaler med 27 gårdbrukere om investeringer. 3 har startet utbygging og 10 søknader ligger til behandling hos Innovasjon Norge for 2016 (både rød sone og kommunene for øvrig)	Landbruksprosjektet sammen med landbruksrådgivere i Ørland Bjugn, Innovasjon Norge , FMLA ,Sør-Trøndelag Fylkeskommune	Ørland kommune
Grønnsaksprosjektet: Sammen med Norsk Landbruksrådgivning gjennomført en rekke kompetansetiltak innen grønnsaksproduksjon i Ørland og Bjugn. Det er fokus på kompetanse og nettverksarbeid.	Norsk Landbruksrådgivning (ansvarlig) Fosen produsentlag (grønnsaker) Sør-Trøndelag Fylkeskommune FMLA Prosjektet er finansiert av Fylkesmannen i Sør-Trøndelag og Sør-Trøndelag Fylkeskommune. Landbruksprosjektet har bidratt med arbeidsinnsats.	Regional samhandling
Planlagt, koordinert og bidratt til oppstart av desentralisert agronomutdanning i Ørland og Bjugn. 20 elever går nå på denne utdanningen som startet opp i september 2015. Bidratt til at desentralisert agronomutdanning har lokal forankring. Det er lokale rådgivere som underviser. Ørland sparebank og Bjugn sparebank har medfinansiert kurset som har fordypning i økonomi og driftsledelse	Ørland Sparebank ,Bjugn Sparebank, Skjetlein Grønt Kompetansesenter (ansvarlig),Fosen ressurscenter/ Fosen videregående skole, Ørland Bondelag, Bjugn Bondelag	Regional samhandling
Vi kan dokumentere flere eierskifter i lokallandbruket som enten er iverksatt eller planlegges iverksatt. Prosjektet har hatt fokus på unge / nye gårdbruker ved å støtte nettverket «Unge bønder i Ørland og Bjugn» og gjennomført seminarer om eierskifte	Ung Fosenbonde avd. Ørland og Bjugn Rådgiverforum	Regional samhandling
Bidratt til at utviklingsarbeidet videreføres og er implementert hos aktuelle rådgivermiljøer og organisasjoner	Fylkesmannen i Sør-Trøndelag Kommunene på Fosen Bondelag m.fl	Regional samhandling og Ørland kommune

1.0 Innledning og bakgrunn

Kommunene Ørland og Bjugn fikk for perioden 2013-2015 tilsagn på til sammen kr. 30 millioner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets og Fylkesmannens skjønnsmidler for «å bidra til at etableringen av kampflybasen på Ørland blir vellykket, gjennom gode planprosesser med medvirkning fra alle aktører og i god dialog med befolkningen i Ørland og Bjugn, og samtidig utrede og planlegge tiltak for å skape vekst og utvikling ut over det basen vil generere».

I søknad om skjønnsmidler datert 14. mai 2013 beskrives utfordringer på landbruksområdet på følgende måte:

«Det søkes om 2,0 mill kroner årlig for å styrke landbruksfaglig kompetanse i Ørland og Bjugn. Her inngår 1 mill kroner årlig til en treårig prosjektstilling for å styrke landbruksfaglig kompetanse på landbrukskontoret, samt 1,0 mill kroner hvert år til ulike utgifter knyttet til reiser/møter, deltakelse i nettverk, informasjonsarbeid, juridisk og økonomisk rådgivningskompetanse og planer for videre drift og omstilling i landbruket»

Det ble valgt en modell hvor man etablerte et prosjektteam bestående av tre personer for å ivareta oppgavene over.

1.1 Landbruket i Ørland og Bjugn

For landbruket har baseetableringen store konsekvenser. 30 % av melkeproduksjonen i Ørland kommune ligger i det mest støyutsatte området og gårdsbruk mister arealer som følge av rullebaneforlengelse og bygging av ammunisjonslager. Videre vil forsvaret bygge ned 1000 daa av den dyrkbare jorda inne på Ørland Hovedflystasjon. Ørland hovedflystasjon er Norges største landbrukseiendom på ca. 3200 daa dyrka jord. Dette drives i dag av gårdbrukere i Ørland kommune.

Baseetableringen vil også gi muligheter for landbruket og lokalsamfunnet. Det vil bli behov for tjenester og med flere innbyggere vil man også få et større marked for f.eks. lokal mat og grønnsaker.

Kommunene Ørland og Bjugn er tradisjonelle landbrukskommuner hvor volumproduksjon står sterkt. Her er det sterke faglag og gode produksjonsmiljø. Klima, arrondering og jordsmonn gjør at området er unikt for matproduksjon. På Ørland er det et lite men godt miljø for grønnsaksproduksjon. Vi finner svært lite tilleggsnæringer i Ørland og Bjugn.

Vi står foran et generasjonsskifte i landbruket i kommunene og rekruttering er her som ellers i landbruket en utfordring. Her er det mange faktorer som har betydning og situasjonen er ikke unik sammenlignet med landbruket for øvrig. I disse kommunene som ellers ser vi også at mange gårdbrukere mangler landbruksutdanning.

Det er investert lite i dette området de siste årene. Det er derfor nødvendig med et vesentlig løft for å vedlikeholde driftsapparatet.

1.2 Landbruket i Ørland og Bjugn – oversikt over produksjoner og verdiskaping 2013

PRODUKT	ØRLAND		BJUGN	
	VOLUM	VERDI MILL KR	VOLUM	VERDI MILL KR
Melk	7.5 mill liter	39.9	6.8 mill liter	36.1
Storfe kjøtt	550 tonn	30.0	374 tonn	20.4
Svin	135 tonn	4.0	419 tonn	12.2
Sau	4 tonn	0.1	25 tonn	0.7
Kalkun	137 tonn	2.7	0 tonn	
Kylling	24 tonn	0.5	88 tonn	1.8
Korn	7300 tonn	19.0	1377 tonn	3.6
Gulrot	230 daa	5.3	4 daa	0.1
Potet	85 daa	0.9	13 daa	0.1
Skog		0		0.2
Vilt		0.4		1,0
Tilskudd		56.0		53.0
SUM		158 mill kr		129 mill kr

Kilde: Ørland kommune

Kalvemønstring på Austrått Foto: Fosen Landbruk Ørland Bjugn

1.3 Landbrukspolitikken

Regjeringens ambisjoner for landbruks- og matpolitikken er tydeliggjort i Meld. st. 9 (2011-2012) Landbruks- og matpolitikken. Her blir de fire overordna målene for norsk landbruks- og matpolitikk definert:

- ☐ Matsikkerhet
- ☐ Landbruk over hele landet
- ☐ Økt verdiskaping
- ☐ Bærekraftig landbruk

Landbruket, som andre næringer, er helt avhengig av at verdiskapingen økes slik at det å investere og arbeide i landbruket er konkurransedyktig målt opp mot andre næringer. I denne sammenhengen snakker vi om økt verdiskaping både i det tradisjonelle landbruket og i bygdenæringene. I landbruksmeldingen fokuseres det på viktigheten av samhandling med det øvrige næringsliv. Målsettingen om bærekraftig landbruk betyr i denne sammenhengen at landbruksproduksjonen skal skje på en miljømessig bærekraftig måte. Produksjonen skal ikke føre til belastninger utover naturens tålegrenser.

Et av de viktigste matpolitiske målene er en økt matproduksjon på 20 % innen 2030. I Trøndelag har et samla landbruksmiljø sagt at matproduksjonen i regionen skal økes med 30 %. Ørland og Bjugn er en av de kommunene i Trøndelag med best produksjonsgrunnlag og for forholdene ligger til rette for en produksjonsøkning.

Rapporten vil gi en oversikt over tiltak, prosesser og resultater i landbruksprosjektet. Det er i tillegg iverksatt en evaluering av samfunnsutviklingsprosjektet i Ørland og Bjugn. Dette innbefatter også arbeidet i dette prosjektet.

1.4 Framtidslandbruket i Ørland

RAPPORT – NORSK SENTER FOR BYGDEFORSKNING

www.bygdeforskning.no/forskning/framtidslandbruket-paa-oerlandet-2025-kartlegging

Rapport 6/2013: "Landbruket i Ørland - status og veien videre."

Norsk senter for bygdeforskning gjennomførte 2012 en spørreundersøkelse blant aktive bønder og passive eiere av landbrukseiendommer i Ørland for å bidra med et kunnskapsgrunnlag for videre utviklingsarbeid for landbruket. Oppdraget ble gjennomført på bestilling fra «Framtidslandbruket i Ørland», et lokalt landbruksutviklingsprosjekt som Ørland Bondelag, Ørland Sparebank og Ørland kommune stod bak. Undersøkelsen omhandlet spørsmål om gården, gårdsdrifta, framtidsplaner, hverdagen som bonde, og husholdstilpasninger med hensyn til arbeidsinnsats og inntektskilder.

Ørland har over 60 prosent dyrket mark. Korn og melkeproduksjon dominerer. Trenden siste ti år har vært kraftig strukturrasjonalisering i melkeproduksjonen, men også nedgang i totalproduksjonen. Melkeproduksjon erstattes av økt kornproduksjon. Dette er en produksjonsendring som gir mindre sysselsetting og verdiskaping i landbruket.

Gårdsdrifta gir varierende næringsinntekt, noe som er naturlig med varierte driftsformer og driftsomfang. Undersøkelsen viser at en større andel bønder i Ørland kan leve av landbruksproduksjonen sammenlignet med landet for øvrig. Sammenstilling av

næringsinntekt fra jordbruket med arbeidsinnsats på gården antyder at lønnsomheten varierer mye og er lav på mange gårdsbruk.

Det er flere som mener det økonomiske resultatet fra jordbruket har utviklet seg negativt siste fem år (40 %) enn som mener utviklingen har vært positiv (30 %). Med hensyn til de neste fem år er det bare 24 prosent som tror utviklingen vil bli positiv. Ut fra svar på spørsmål om sannsynlige endringer i gårdsdrifta neste fem år kan vi utlede en fortsatt strukturrasjonalisering. 32 prosent svarer at produksjonsøkning er sannsynlig, og omtrent like mange ser for seg produksjonsnedgang eller avvikling. Det er få som satser på alternative strategier som videreforedling av lokalmat eller satsing på tilleggsnæringer.

Melkeproduksjon er den viktigste landbruksproduksjonen i Ørland, særlig med tanke på sysselsetting og verdiskaping. Omtrent 90 prosent av familienes arbeid i jordbruket i Ørland legges ned på bruk med melk som viktigste produksjon. I tillegg til å kreve mye arbeid, kjennetegnes melkeproduksjonsbrukene av store investeringer og høyt gjeldsnivå. Da er det også naturlig at disse bøndene henter større inntekt fra jordbruket enn bønder i andre produksjoner. Arbeidsintensiv produksjon gjør melkebøndene mer avhengig av gode avløserordninger, men status er at de er mindre tilfreds med ferie og fritid enn andre. Mer foruroligende er det at man finner samvariasjon mellom melkeproduksjon og antatt produksjonsnedgang neste fem år. Dette kan bety at trenden med overgang fra melk til kornproduksjon fortsetter.

Rekruttering er en av de store utfordringene. Nesten 30 prosent av gårdbrukerne ser det som sannsynlig at de blir pensjonister i løpet av fem år (Red anm. innen 2017). Bare 40 prosent av de som selv antar de vil slutte som bonde innen fem år vurderer det som sannsynlig at noen kommer til å drive gården videre. En nærmere analyse av faktorer som påvirker sannsynligheten for videre drift, viser at gårdens størrelse påvirker hvor attraktivt det er å overta. Videre vurderer bønder som opplever problemer med å skaffe nødvendig avløsning, og de som sjøl har opplevd det som en plikt å drive gården videre, det som mindre sannsynlig at gården drives videre.

Trivselen som bonde er avgjørende både for de som skal overta og de som allerede driver i landbruket. Landbruksinteresse, ønske om å bo på bygda, ønske om å være selvstendig, og ønske om å skape et godt oppvekstmiljø for egne barn er viktige motivasjonsfaktorer for bønder i Ørland, noe de deler med bønder over hele landet. Det bøndene er minst tilfreds med, er inntekta fra gårdsdrifta og dernest muligheten for ferie og fritid. Mest tilfreds er de med boforholdene. Bønder i Ørland er gjennomgående mer tilfreds enn bønder i landet for øvrig. Meningsfylt og interessant arbeid, godt fagmiljø og gode naboer er trivselsfaktorer flest ørlandsbønder trekker fram, mens lav inntekt og mye arbeid, utarming av fagmiljøet og flystøy trekker i negativ retning for trivselen.

Gårdshusholdene kombinerer arbeid og inntekt fra flere kilder. Der det drives landbruksproduksjon kom 36 prosent av inntekta fra landbruk. Resten av inntekta kom fra arbeid og næring i privat sektor utenom landbruk (37 %), arbeid i offentlig sektor (16 %), og kapitalinntekter, trygder eller pensjoner (11 %). Gårdshushold der det ikke drives landbruksproduksjon erstatter jordbruksinntekt i hovedsak med inntekt fra offentlig sektor og kapitalinntekter, trygder og pensjoner. Ørland hovedflystasjon med vedtatte utbyggingsplaner skaper spesielle forutsetninger og utfordringer for landbruket. Generelt er holdningen blant bønder i Ørland at flyplassutbyggingen får negative konsekvenser for gården og mulighetene i gårdsdrifta, men at det gir nye inntektsmuligheter utenfor gården. Det er få som ser nye muligheter for gårdsdrifta og andre næringer som følge av nye Ørland hovedflystasjon.

Konklusjonen fra denne kartleggingen av landbruket i Ørland er at tiltak er nødvendig om man vil nå målene om fornying og utvikling av det lokale landbruket. Melkeproduksjonen står

sterkt, men er sårbar for arealpress og konkurranse om arbeidskrafta. Rekruttering til landbruket blir en spesiell utfordring og oppgave de neste årene, og i dette arbeidet må en evne å snu oppfatningen om at Ørland hovedflystasjon bare gir negative konsekvenser for landbruket. Det må fokuseres mer på nye muligheter både for landbruksproduksjonen og andre bygdenæringer der gården kan være et ressursgrunnlag.

Resultater fra denne kartleggingen legger sammen med andre føringer grunnlag for mål og tiltak i landbruksprosjektet Ørland Bjugn i tillegg til de utfordringer og bestillinger som er gitt gjennom tildeling av skjønnsmidler og rammer for samfunnsutviklingsprosjektet. Selv om undersøkelsen er gjort i Ørland valgte vi sammen med lokal kunnskap å la dette danne grunnlaget for arbeidet også i Bjugn.

2. 0 Samfunns og landbruksutvikling i Ørland og Bjugn

2.1 Delprosjekt landbruk

Styringsgruppen har bestått av:

- Landbruksdirektør Tore Bjørkli(leder)
- Lars Morten Rosmo (Sør-Trøndelag Bondelag)
- Arnfinn Brasø (ass. rådmann Ørland kommune)
- Tor Langvold (rådmann Bjugn kommune).

Det er i perioden vært avholdt 10 styremøter. I tillegg har det vært en rekke møter i referansegrupper, faggrupper og med faglag/ støygruppe i Ørland og Bjugn. Referansegruppen har hatt deltakelse etter tema og behov.

Prosjektets medarbeidere: Fv: Kari Frøseth prosjektleder, Ketil Kvam prosjektmedarbeider og Bernt Jørgen Stranden (tom 2014) prosjektmedarbeider

2.2 Oppbygging av landbruksprosjektet og vurdering av tiltak

Under er innsatsområder, mål og tiltak sammenstilt i en matrise. Dette ble utarbeidet i starten av prosjektperioden og har vært en ledetråd gjennom arbeidet. Det er noen endringer underveis i arbeidet og enkelte forutsetninger er endret. Det er spesielt fordelingen mellom utviklings - og forvaltningsoppgaver som ikke ble som vi i utgangspunktet hadde trodd. Prosjektets ansatte har jobbet parallelt med utvikling - og forvaltningsoppgaver. Forvaltnings- og planoppgaver er grunnlaget for de prosesser som er iverksatt på utviklingsområdet. Det er en utfordring at kommunen ikke kan arbeide med privatrettslige problemstillinger og noen av de områdene det var forventet at vi skulle arbeide med var i en gråsoner i forhold til dette. Det er en del områder som ikke kunne iverksettes før reguleringsplanen var vedtatt, og som bør arbeides med i en videreføring. Andre områder som f.eks. arbeid med biogass i samarbeid med Forsvarsbygg er utsatt da det ikke var riktig tidspunkt å ta tak i dette i prosjektperioden. Arbeidet med tjenesteproduksjon som Inn på tunet og bygdeservice ble prioritert bort tidlig i prosjektperioden. De fleste tiltak er gjennomført i tråd med de planer som ble lagt for arbeidet og de ressurser vi har hatt til disposisjon. Dette til tross for at vi har tatt hånd om en stor del av kommunens forvaltnings- og planoppgaver på landbruksområder i prosjektperioden.

2.3 Arbeidsmetoder og tilnærminger

Oversikt over Innsatsområder, mål og tiltak i landbruksprosjektet				
Utvikle og optimalisere landbruket i Ørland og Bjugn i tråd med landbrukspolitiske mål og strategier nasjonalt, regionalt og lokalt. Gode prosesser, medvirkning og samhandling vil danne grunnlaget for dette arbeidet.				
Innsatsomr.	Mennesker og motivasjon	Struktur	Økt matprod.	Innovasjon
Mål	1)Framtidens bønder i Ørland er kunnskapsrike og motiverte 2) Redusere belastning for den enkelte grunneier (psykisk, økonomisk, sosiologisk)	Optimalisere eiendomsstruktur, bygninger og infrastruktur for optimal ressursutnyttelse	Øke volumproduksjonen herunder melkeproduksjonen med vekt på optimalisering	Legge til rette for utvikling av nye næringer /nye bygdenæringer i landbruket – varer og tjenester i samarbeid med andre aktører og prosjekter
	Tiltak: Rekruttering gjennom samarbeid med prosjektet Ny Fosenbonde Avløserkurs i skolen Vertskap, fadderordning Motivasjonstiltak som studieturer, fagmøter og kompetansetiltak Tiltak: Kommunikasjon med enkeltaktører for å avklare behov og muligheter Legge til rette for at gårdbrukere som er direkte berørt får den støtte de trenger gjennom å etablere egne rådgivningstjenester Bruke regional og nasjonal fagkompetanse for å imøtekomme de utfordringer landbruket i regionen står overfor Utarbeide framtidstrettet landbruksplan for Ørland og Bjugn Etablere gode samarbeidsrelasjoner mellom landbruket og næringslivet i regionen	Tiltak Legge til rette for nye boløsninger i Ørland /Brekstad Legge til rette for etablering av jordbank i samarbeid med Forsvarsbygg	Tiltak Samarbeide med «Tineprosjektet» om strategisamtaler med enkeltbønder- framtiden i melkeproduksjon i Ørland Kjøttproduksjon Optimalisere for produksjon av grønnsaker i Ørland ved å vurdere samarbeid med kampflybasen som mottak for «grønt fra Ørland» Utarbeide framtidstrettet landbruksplan for Ørland og Bjugn	Tiltak Lokal mat på basen» Nye samarbeidstiltak og nettverk Innovasjon i bygdeservice- nye tjenester til en økende befolkning Utvikling av Inn på tunet Legge til rette for bruk av biobrensel / biogass på ØHF Etablere gode samarbeidsrelasjoner mellom landbruket og næringslivet i regioner

Prosjektet har søkt et stort nettverk for å løse oppgaver og svare på problemstillinger. I tillegg til en god dialog med landbrukets organisasjoner i Bjugn og Ørland har det også vært mange gårdbesøk og individuell dialog med gårdbrukere. Dette for å få en god oversikt over problemstillingene. Dialogen med den enkelte gårdbruker er også bakgrunnen for at vi valgte å gjennomføre en mulighetsstudie. Oppdraget ble sendt ut på anbud våren 2014 og resultater forelå våren 2015. Det var Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning som sammen Norsk Senter for Bygdeforskning gjennomførte studien. Dette arbeidet er beskrevet i kap 5.

Det er opprettet referansegrupper etter behov og tema. Det er god tilgang til bred landbruksfaglig kompetanse i Ørland, Bjugn og på Fosen. Denne kompetansen har kommet godt med i dette prosjektet. Dette er bakgrunnen for at vi har valgt å opprette et rådgiverforum for landbruket i Ørland og Bjugn. Rådgiverforum består av alle rådgivere og instanser som på en eller annen måte jobber med lokallandbruket. Hensikten med forumet er å skape forankring, medvirkning, samhandling og gjennomføringskraft i arbeidet med nærings- og bygdeutvikling. Forumet er en bærekraftig modell som er blitt en viktig arena og et solid verktøy for arbeidet i prosjektet. Prosjektet har etablert og driftet forumet fram til nå. Dette er en viktig plattform for koordinert utviklingsarbeid og bør derfor videreføres. Forumet er nærmere omtalt i kap 6.6

Det har gjennom prosjektperioden vært en god dialog med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag avd. for landbruk og bygdeutvikling (FMLA). Fylkesmannen har bidratt til ekstra ressurser i form av økonomi og personalressurser gjennom hele prosjektperioden. Fylkesmannen har også vært bindeledd mellom prosjektet og nasjonale myndigheter. Det ble opprettet et eget Ørlandsteam hos FMLA som har fulgt arbeidet gjennom hele prosjektperioden.

Det har som nevnt over vært behov for utredninger for å kunne prioritere riktige tiltak. I tillegg til de utredninger som er nevnt i tabellen under har Norsk Senter for Bygdeforskning gjennomført en spørreundersøkelse om landbruket i Ørland som også har vært et godt grunnlag for arbeidet. Landbruksplan for Ørland og Bjugn ble utarbeidet i 2014 som en del av prosjektet og er sammen med reguleringsplan ØHF et solid grunnlag for videre utviklingsarbeid.

3.0 Utredninger og rapporter

Utredning /plan	Hvem /utfører	Finansiering	Status – oppfølging
Landbruksplan ØB	Ørland kommune	Personalressurser Ørland kommune/ landbruksprosjektet	Forankring av tiltak på kort og lang tid
Forprosjekt Utsalg Matspesialiteter på Brekstad	Austrått Innovasjon samarbeid med landbruksprosjektet	Innovasjon Norge	Dokumentasjon på muligheter inne lokalmatproduksjon på Fosen / Ørland /Bjugn
Utredningen «Matspesialiteter på kysten-forstudie»	OI Trøndersk mat og drikke i samarbeid med landbruksprosjektet	Innovasjon Norge	Sørge for strukturert – koordinert satsing blå / grønn mat
Mulighetsstudier Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen, NILF-rapport 2015–1	NILF /Bygdeforskning etter oppdrag fra landbruksprosjektet	Forsvarsbygg/Fylkesmannen i Sør-Trøndelag	Grunnlag for prioritering av tiltak framover
Utredning lagerstruktur grønnsaker	Norsk Landbruksrådgivning i samarbeid med landbruksprosjektet	Ørland kommune / landbruksprosjektet	Grunnlag for videre arbeid med grønnsaks-produksjon i Ørland og Bjugn
Utrede forskjeller på praksis Forsvarsbygg og Statens Veivesen NIBIO Rapport nr 1 -2015: Prinsipper og praksis for relasjonen mellom grunneiere og statlig tiltakshaver	NILF etter oppdrag fra Ørland kommune	Ørland kommune har bestilt oppdraget fra NILF	Redusere usikkerhet hos gårdbrukere /oppfølging mulighetsstudier
Verkstedsavis- forarbeid til felles landbruksplan Ørland og Bjugn	Ørland kommune	Landbruksprosjektet	Grunnlag for landbruksplan
Rapport studietur til Frosta våren 2015	Ørland kommune	Landbruksprosjektet	Grønnsaks-prosjektet – tiltak
Rapport studietur Meldal våren 2015	Ørland kommune	Landbruksprosjektet	Nettverk gårdsråd

4.0 Plan og forvaltningsoppgaver

4.1 Kommuneplanens samfunnsdel- delplan landbruk /landbruksplan for Ørland og Bjugn

Prosjektet har bistått kommunene Bjugn og Ørland med utarbeidelse av felles landbruksplan. Prosessen har god forankring i landbruksnæringa og framstår som tiltaksorientert. Planen har status som kommunedelplan jfr. Plan og bygningsloven både i Bjugn og Ørland. Landbruksplanen er et viktig redskap for videre arbeid med landbruksrelatert utviklingsarbeid. Det ble som start på prosessen arrangert et verksted med over 100 deltakere. Verkstedet så på utfordringer, muligheter og konkrete tiltak for utvikling av landbruket i Ørland og Bjugn. Landbruksrådgiver Ole Christer Hallesby fra Gårdsråd AS innledet på verkstedet som fant sted i januar 2014. Landbruksplan for Ørland og Bjugn ble vedtatt i Ørland kommunestyre 13. nov 2014 og Bjugn kommunestyre 27. januar 2015

Landbruksverksted i januar 2014 samlet 100 gårdbrukere og rådgivere fra Ørland og Bjugn og dannet grunnlaget for felles landbruksplan for Ørland og Bjugn Foto: Fosen Landbruk Ørland Bjugn

Fra landbruksverksted:

«Hindertoppen» for landbruksutvikling

1. Manglende jordvern
2. Økonomi i landbruket
3. For lite framsnakking
4. Kampflybase/
Forsvarsbygg
5. Motivasjon/oss selv
6. Manglende rekruttering
7. Uforutsigbarhet i
landbruket
8. Alternative jobber med
bedre rammevilkår
9. Mangel på ordnet fritid
10. Manglende
betalingsevne

4.2 Reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon

Prosjektet har bistått Ørland kommune i forbindelse med utarbeidelse av reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon. Arealbeslag og støy påvirker landbruket i Ørland vesentlig og det er stor oppmerksomhet omkring dette både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det ble satt ned en arbeidsgruppe som arbeidet med konsekvensutredninger, reguleringsplan og reguleringsbestemmelser på landbruksområdet. Det ble organisert et team for å ivareta denne oppgaven bestående av Kari Frøseth, Ørland kommune (landbruksprosjektet) Ketil Kvam, Ørland kommune (landbruksprosjektet), Bernt Jørgen Stranden, (Ørland kommune (landbruksprosjektet) og Tine Søfteland, Ørland kommune, (landbruksforvaltningen). I tillegg ble det satt sammen et team hos FMLA som har bistått med faglig veiledning der det har vært

behov. Det ble arrangert en rekke samordningsmøter på de ulike temaene innen landbruksområdet. Reguleringsplan for Ørland Hovedflystasjon ble vedtatt av kommunal -og moderniseringsdepartement i august 2015.

4.3 Husdyr og støy

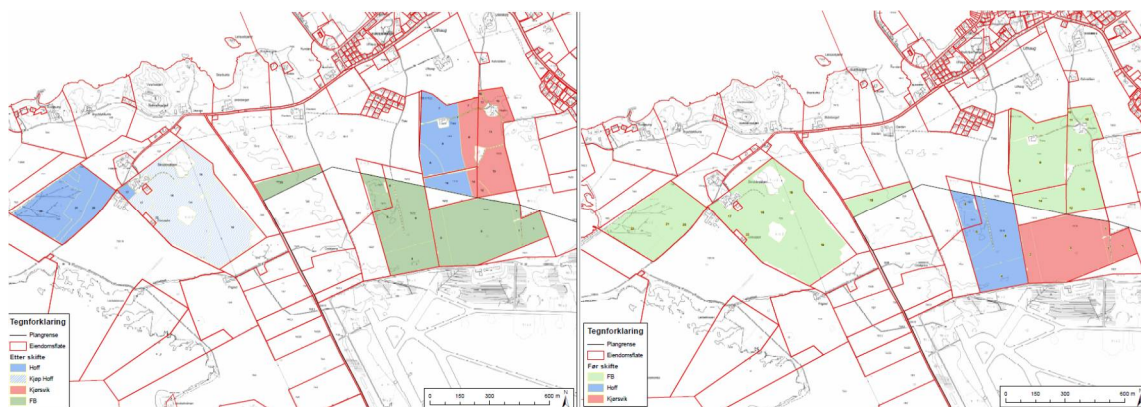
Landbruksprosjektet har sammen med Forsvarsbygg og støyberørte tilrettelagt og koordinert arbeidet med undersøkelser knyttet til husdyr og støy. Det er gjennomført to undersøkelser og det foreligger tre rapporter fra dette arbeidet. Arbeidet er gjennomført av NMBU (Norges Miljø- og biovitenskapelige universitet). Det er stor usikkerhet omkring disse spørsmålene. Dette er problemstillinger kommunen, gårdbrukere og de ansvarlige myndigheter må arbeide videre med. I forbindelse med denne problematikken har det vært flere oppslag i lokal, regional og nasjonale medier.

4.4 Jordbank og erstatningsarealer

Landbruksprosjektet har sammen med forsvarsbygg tilrettelagt og bidratt til å framskaffe erstatningsarealer som kompensasjon til gårdbrukere som mister arealer som følge av baneforlengelse og ammunisjonslager i nord. Bakgrunnen for prosjektets involvering er lokalkunnskap om landbruket: jordkvalitet, eierstruktur og agronomiske forhold. I denne sammenhengen ble husdyrhold og da spesielt melkeproduksjon prioritert. To gårdsbruk med melkeproduksjon har fått kompensasjonsjord som følge av denne prosessen, og de har derved framtidig grunnlag for å opprettholde melkeproduksjonen.

Det ble med utgangspunkt i dette arrangert et seminar om jordskifte og erstatningsprinsipper i Ørland Kultursenter. Seminaret hadde 60 deltakere. Bakgrunnen for at seminaret ble arrangert var diskusjoner og usikkerhet omkring erstatningsprosessen hos mange grunneiere.

Kartet under viser fordeling av arealer før (t.h) etter makeskifte (t.v). Kilde: Forsvarsbygg

4.5 Nydyrking – kartlegging av potensiale i Ørland

Forsvarets eiendom er omgitt av landbruksjord på flere sider og utgjør store arealer dyrket mark som driftes av omkringliggende bruk. Arealkategorien fulldyrka jord dekker omtrent hele arealet rundt flybasen med noe innslag av innmarksbeiter ut mot kysten. Det er 3200 daa fulldyrka jord inne på Flystasjonens område. Dette drives i dag av 11 gårdbrukere. I forbindelse med utvidelse av ØHF skal 1000 daa bygges ned. Det arealet som blir igjen skal fremdeles leies ut. I forbindelse med utvidelse av Ørland Hovedflystasjon framskyndet ²Skog og Landskap arbeidet med jordsmonnstaksering i Ørland (egen rapport foreligger) Forsvarsbyggs intensjon er at dyrket jord fortsatt skal kunne drives så langt som mulig innenfor og utenfor gjerdet. Utbyggingen kan likevel medføre at mulighet for bruksrettigheter/ drift av landbruksjord inne på Forsvarets område blir vesentlig endret eller faller bort. Ørland kommune har 60 % dyrka areal. Det er derfor utfordrende å finne arealer som kan nydyrkes.

5.0 Mulighetsstudie

Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen, NILF-rapport 2015–1

² Norsk inst for skog og landskap er nå en del av NIBIO.
http://www.skogoglandskap.no/filearchive/jorda_i_orland_trykk.pdf

http://nilf.no/publikasjoner/Rapporter/2015/rapporter_utgitt_i_2015

Høsten 2013 var vi i dialog med mange gårdbrukere i rød og gul støysone for å få et bilde av utfordringer og muligheter næringa så på kort og lang sikt. Vi så i ettertid at bøndene hadde ulike tilnærminger til framtiden og hvordan de forholdt seg til utbyggingen. Det ble med utgangspunkt i dette bestemt at det skulle hentes inn anbud på en mulighetsstudie. Det var Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning som sammen med Norsk Senter for Bygdeforskning fikk oppdraget høsten 2014. Resultater fra undersøkelsen forelå våren 2015 og skal danne grunnlag for videre dialog og samhandling.

Fra mulighetsstudien: Jordbruket på Ørland er vitalt og har attraktive utviklings- og fornyelsesmuligheter. Norges største forsvarssatsing gjennom tidene hindrer nå investeringer i støyutsatte jordbruksområder. Hindringen er en følge av langvarig usikkerhet om fremtidige vilkår for jordbruk og bosetting i tilknytning til jordbruket. Usikkerhet for jordbruket er en uunngåelig følge av etableringen av ØHF i et vitalt jordbruksmiljø, men den opplevde usikkerheten blant bøndene virker unødig stor og unødig langvarig. I tillegg synes den faglige støtten til jordbrukshusholdningene som skal håndtere usikkerheten utilstrekkelig.

Det er store muligheter for å utvikle landbruksproduksjonen i Ørland kommune under forutsetning av at de riktige tiltak blir iverksatt. Tabellen under viser at modernisering og investering i melkeproduksjonen og intensivere planteproduksjonen er riktige tiltak. I tillegg må vi legge til rette for kompetanse og rekruttering i næringa. Når det gjelder grønnsaksproduksjon må vi videreutvikle lager og logistikk-løsninger som gjør produksjonen rasjonell og økonomisk. En utvikling av jordbruket og en øking av matproduksjonen er avhengig av at usikkerhet for husholdningene reduseres, i motsatt fall vil man se en dramatisk nedgang i landbruksproduksjonen i kommunen

Viktige tiltak for å redusere usikkerhet

Landbruksprosjektet har sammen med representanter fra Støygruppa Ørland, Ørland Bondelag og Ørland produsentlag besluttet at følgende områder er viktige å arbeide med for å redusere usikkerhet:

- Ørland kommune venter på endelig avgjørelse i Kommunal- og moderniseringsdepartementet vedr reguleringsplanen for Ørland Hovedflystasjon. Det er viktig grunneiere at det blir tatt en rask avgjørelse i denne saken. Status: reguleringsplanen ble vedtatt av KMD i august 2015
- Tidsperspektivet: «Livet er satt på vent» og da skjer ingen utvikling! Usikkerhet stanser planlagte investeringer, fornying av driftsapparatet og eierskifter. Det er svært viktig med klarhet i tidsperspektivet og at forhandlinger om erstatningsoppgjør kommer i gang. Status: Sør-Trøndelag Bondelag har hatt møter med Forsvarsbygg vedr dette.
- Det kan se ut som om Forsvarsbygg har en annen praksis enn andre statlige utbyggere f eks Statens veivesen i prosesser med grunnerverv. Status: Ørland kommune har bestilt og fått en utredning vedrørende dette³.
- Det er gjennomført tre undersøkelser vedr husdyr og støy. Undersøkelsene er gjennomført av (NMBU) Norges Miljø – og Biovitenskapelige universitet. Det har vært dialog med mattilsynet underveis i prosessen. Status: Videre undersøkelser følges opp i Miljøoppfølgingsplanen
- Det må tas ytterligere jord -og plantep prøver i området rundt ØHF for å utelukke at etableringen har negativ påvirkning på planteproduksjonen. Det må tas prøver med tanke på framtidig grønnsaksproduksjon. Status: Norsk Landbruksrådgivning har tatt nye jordprøver i vekstsesongen 2015

³ NIBIO Rapport nr 1 -2015: Prinsipper og praksis for relasjonen mellom grunneiere og statlig tiltakshaver

Utruste beslutningstakere

Landbruksprosjektet har sammen med representanter fra Støygruppa Ørland, Ørland Bondelag og Ørland produsentlag besluttet at følgende områder er viktige å arbeide med for å utruste beslutningstakere:

- Tilby rådgivningspakker/ veivalgs rådgivning til gårdbrukere i rød støysone. Status: Det er utarbeidet retningslinjer for gårdsråd rød sone og det er øremerket kr 500 000 til ordningen som iverksettes i januar 2016⁴.
- Utruste landbruksrådgivere i Ørland og Bjugn til å møte de muligheter og utfordringer som næringa står overfor i forbindelse med utvikling og omstilling. Status: Det er etablert et rådgiverforum i Ørland og Bjugn og avholdt eget temamøte om usikkerhet og utfordringer. Dette følges opp etter prosjektslutt.

6. 0 Utviklingsprosjekter i regi av landbruksprosjektet

6.1 Investeringer i landbruket i Ørland og Bjugn

Informasjon og veiledning fører til handling

I prosjektperioden har en jobbet med 26 melk/storfekjøttbruk i Ørland og Bjugn for å vurdere planer og muligheter for bruksutbygging.

Av disse er det 3 bruk som har satt i gang utbygging i 2015.

10 bruk jobber med tekniske/økonomiske planer nå, og ennå 5-6 melkebruk tenker å sette i gang planlegging i løpet av 2016.

Det er satset spesielt på å få opp investeringsnivået i landbruket i kommunene. Dette dreier seg om alt fra mindre tekniske investeringer til nye driftsbygninger. Tall fra Innovasjon Norge viser at det over flere år er gjort lite investering i landbruket i Ørland og Bjugn. Landbruksprosjektet har koordinert gårdsråd i både Bjugn og Ørland i prosjektperioden.

Det er gjennomført fire samlinger for gårdbrukere hvor man fokuserer på investeringer i landbruket. På samlingene har man lagt til grunn et nytt planleggingsverktøy for landbruket som er utarbeidet i samarbeid mellom Innovasjon Norge og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag⁵. Til sammen 180 gårdbrukere deltok på disse møtene. Vi forsøker på denne måten å gi gårdbrukere en oversikt over alle viktige elementer i en investeringsprosess, spesielt med tanke på kompetanse. Våren 2015 ble det arrangert en studietur til Meldal med fokus på investeringer og gårdsråd. Det foreligger en egen rapport fra denne turen. Det er liten tvil om at oppsøkende virksomhet har ført til resultater med tanke på investeringsvilje i landbruket i

⁴ pr 1. januar er det 28 søkere til denne ordningen. Ordningen beskrives i kapittel 6.2

⁵ Innovasjon Norge / Fylkesmannen i Sør-Trøndelag-planleggingsverktøy for landbruket 2014

Ørland og Bjugn. Dette er nødvendig for å få et robust og bærekraftig landbruk. Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har også i utarbeidelse av retningslinjer for bruk av BU investeringsvirkemidler sagt at gode søknader fra Ørland skal prioriteres⁶

Våren 2015 arrangerte vi studiebesøk til Meldal for å ha erfaringsutveksling med gårdbrukere som har investert og gjennomført gårdsråd

100 gårdbrukere møtte opp på Åpent fjøs hos Lene Finnstø og Per Johan Gjølga i Bjugn

6.2 Gårdsråd

Et av de tiltak som er foreslått i rapporten *Revitalisere støyutsatt jordbruk- Jordbruket på Ørland i lys av etableringen av hovedkampflybasen» NILF-rapport 2015–1* er å utruste beslutningstakere. Dette er bakgrunnen for at man valgte å etablere gårdsråd. Dette går i

⁶Fylkesmannen i Sør-Trøndelag- Regionalt Næringsprogram, Retningslinjer for bruken av midler til investeringer og bedriftsutvikling i landbruket i Sør-Trøndelag 2016

korte trekk ut på at gårdbruker kan knytte til seg rådgivere for å ha dialog om ulike veivalg. Ørland kommune forestår koordinering og tilrettelegging av gårdsråd der det er ønskelig.

Det er gjennomført flere gårdsråd i Ørland og Bjugn i prosjektperioden og dette er tiltak som har fått gode tilbakemeldinger og som viser seg å være en god metode for å skape gode rammer rundt vanskelige veivalg og store investeringer. Dette var bakgrunnen for at landbruksprosjektet initierte at gårdbrukere i rød støysone skulle få dekt deler av denne rådgivningen. Det ble satt av kr 500 000 til denne ordningen. Det gis inntil 75 % tilskudd (maks 20 000 kr/bruk) til dekning av faktiske kostnader fra rådgivere. Ordningen er ment å være et tilbud for dem som ønsker å søke råd i spørsmål som berører situasjonen for gården

og familien med Ørland Hovedflystasjon som nabo. Framtidig gårdsdrift, veivalg, konsekvenser, tiltak, risiko- og trygghetsvurderinger kan være stikkord for dette. Det er utarbeidet retningslinjer for denne ordningen som er politisk behandlet. Retningslinjer for ordningen og brev til aktuelle gårdsbruk følger som vedlegg til denne rapporten.

6.3 Kompetanse i landbruket i Ørland og Bjugn

I følge Trendundersøkelsen⁷ har om lag halvparten av norske bønder landbruksutdanning. I tilsvarende undersøkelse gjennomført i Ørland⁸ sier 53 % av gårdbrukerne at de har landbruksutdanning (her har vi ikke tall for Bjugn).

Samme undersøkelse viser at et stort flertall av bøndene i Ørland (82 %) har vokst opp på et gårdsbruk og har gjennom det i større eller mindre grad lang praktisk erfaring. De fleste har også en lang yrkeskarriere bak seg. I gjennomsnitt tok dagens bruker over gården i 1990 og har mer enn 20 års erfaring. Samme undersøkelse peker på at nær 30 prosent av bøndene i Ørland forventer å bli pensjonister innen fem år. På direkte spørsmål om hvor lenge de selv vil fortsette å drive gården er det 37 prosent som svarer fem år eller mindre, mens 35 prosent svarer at de vil drive Gården mellom fem og ti år til. De resterende 28 prosent oppgir at de vil drive gården mer enn 10 år fram i tid. Dette synliggjør et stort rekrutteringsbehov innenfor relativt få år.

Det stilles ingen kompetansekrav til å drive landbruk i dag, men gårdbrukere har kompetansebehov innen både produksjonsfag, økonomi og ledelse. Det å være gårdbruker er likestilt med å være bedriftsleder og det stiller krav til kunnskap om ledelse, organisering og økonomi.

I en rapport fra Norsk Senter for Bygdeforskning⁹ vises det til at det er en stor utfordring hos rådgivere å imøtekomme et stort spenn i formelt og erfaringsbaser kunnskapsgrunnlag hos bøndene. Noen gårdbrukere har stor kompetanse på sin produksjon og søker stadig ny

⁷ Rønning, Norsk Senter for Bygdeforskning, R-06/13 - Landbruket i Ørland - status og veien videre

5R-06/14 - Trender i norsk landbruk 2014. Med utviklingstrekk fra 2002 til 2014- Norsk Senter for Bygdeforskning

6 Norsk Senter for Bygdeforskning 2014- Rådgivning til bonden- et innspill om behov og utfordringer

kunnskap, mens andre ikke har formell kompetanse. Samme undersøkelse beskriver også at gårdbrukeren må ha basiskunnskap for å nyttiggjøre seg rådgivning på de ulike områdene samtidig som at gårdbrukere må dyktiggjøre seg på å bestille rådgivning, altså bli bedre bestillere. Med bakgrunn i dette så kan man ved å satse på VG3 landbruk både dyktiggjøre gårdbrukere og stimulere til økt kunnskapsetterspørsel fra rådgivningstjenesten. God rådgivning vil være svært vesentlig for utviklingen og mulighetene som ligger i landbruket i Ørland og Bjugn.

I Landbruksplanen for Ørland og Bjugn er kompetanse et av flere satsingsområder. Det er flere typer kompetansetiltak som er skissert, både korte kurs og temakvelder kan være aktuelt. Et tilbud om VG3 landbruk er et av flere tiltak som er nevnt for å styrke kompetansen i landbruket i Ørland og Bjugn.

Som vist over har vi dokumentasjon og kjennskap til kompetansebehovet i landbruksnæringa både i nasjonal og lokal sammenheng. Ørland og Bjugn er også svært viktige landbrukskommuner med gode naturgitte forhold for volumproduksjon og gode produksjonsmiljøer innen både melk, kjøtt og grønnsaker. Videre vet vi at vi står foran et generasjonsskifte som vil kreve evne til omstilling og investeringer i landbruket i kommunene. Landbruket er ei kunnskapsintensiv næring og et tilbud om desentralisert agronomutdanning vil være et av flere tiltak for å møte disse utfordringene.

6.4 VG3 landbruk Ørland og Bjugn

Deltakere på VG3 landbruk Ørland og Bjugn. 20 deltakere med ulik alder og både kvinner og menn. Økonomi og driftsledelse er fordypningsområde.

I forbindelse med delprosjekt «kompetanse i landbruksnæringa» er det etablert et tilbud om desentralisert agronomutdanning i Ørland og Bjugn. Tilsvarende kurs ble i 2014-2015 gjennomført i kommunene Oppdal og Rennebu og har svært gode evalueringer fra deltakerne. Det er Skjetlein Grønt Kompetansesenter som er faglig ansvarlige for gjennomføringen. Kurset, som er et VG3 Landbruk har en rekke kjernefag men gir også rom for lokal tilpasning og fordypninger. Den fordypning som skal gjennomføres i Ørland og Bjugn er økonomi og driftsledelse. Dette er tema som også de lokale bankene og landbrukets faglag er opptatt av at skal styrkes.

Kurset hadde oppstart i september 2015 og skal gå over tre semester. 18 deltakere fra Ørland og Bjugn deltar på kurset. All undervisning foregår i Bjugn. Skjetlein Grønt kompetansesenter er faglig ansvarlig for kurset og Fosen ressurs bistår med det praktiske.

Når det gjelder undervisningskompetanse benytter man i stor grad kompetanse fra landbruksrådgivere i Ørland og Bjugn. Fosen videregående skole har kompetanse blant sine

ansatte og det er bra tilgang til kompetanse i landbrukets organisasjoner, Norsk Landbruksforvaltning, lokale regnskapskontor, i kommunens landbruksforvaltning og i de lokale bankene. Vi ser det som en stor styrke at man kan benytte ressurser som kjenner landbruket i kommunene. Dette vil også styrke kompetansen ytterligere i det lokale rådgivningsapparatet.

Skjetlein grønt kompetansesenter

VG3 Landbruk - timeplan høsten 2015*

Semester	Dato	Time	Tidspunkt	Fag	Emne	Lærer/fagansvarlig	Sted underv	Beskjed
Høst	03.09.2015	1	18:00-18:45	Frammate/orientering		Øydis og Roar	Skjetlein	Oppstart! Alle møter på Skjetlein.
Høst	uke 36	2	18:55-19:40	Utmark og kulturlandskap	Botanitestabell	Jon Olav Martinsen		
Høst		3	19:50-20:35	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		4	20:45-21:30	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst	10.09.2015	1	18:00-18:45	Husdyr	Svineproduksjon	Elin Hallenstvedt	Skjetlein	
Høst	uke 37	2	18:55-19:40	Husdyr		Elin Hallenstvedt		
Høst		3	19:50-20:35	Husdyr		Elin Hallenstvedt		
Høst		4	20:45-21:30	Husdyr		Elin Hallenstvedt		
	17.09.2015	1	18:00-18:45	Økologi 1		Norsk Landbruksrådgivning Sør-Trendelag (NLR)	Skjetlein	
Høst	uke 38	2	18:55-19:40	Økologi 1		NLR		
Høst		3	19:50-20:35	Økologi 1		NLR		
Høst		4	20:45-21:30	Økologi 1		NLR		
Høst	24.09.2015	1	18:00-18:45	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng	Fosen	
Høst	uke 39	2	18:55-19:40	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng		
Høst		3	19:50-20:35	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng		
Høst		4	20:45-21:30	Økonomi og driftsledelse		Ole Graneng		
Høst	26.09.2015	1	10:00-10:45	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen	Skjetlein	Lørdag! Ingen videoundervisning denne dagen. Alle møter opp på Skjetlein.
Høst		2	10:55-11:40	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		3	11:50-12:35	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		4	12:35-13:00	Matpause, 25 min.		Jon Olav Martinsen		
Høst		5	13:00-13:45	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		6	13:55-14:40	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		7	14:50-15:35	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst		8	15:45-16:30	Utmark og kulturlandskap		Jon Olav Martinsen		
Høst	01.10.2015	1	18:00-18:45	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo	Fosen	
Høst	uke 40	2	18:55-19:40	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		3	19:50-20:35	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		4	20:45-21:30	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Uke 41 - Høstferie, ingen undervisning!								
Høst	15.10.2015	1	18:00-18:45	Husdyr		Maj-Britt Langmo	Skjetlein	
Høst	uke 42	2	18:55-19:40	Husdyr		Maj-Britt Langmo		
Høst		3	19:50-20:35	Husdyr		Maj-Britt Langmo		
Høst		4	20:45-21:30	Husdyr		Maj-Britt Langmo		
Høst	22.10.2015	1	18:00-18:45	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo	Fosen	
Høst	uke 43	2	19:00-19:45	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		3	19:55-20:40	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		
Høst		4	20:50-21:35	Gårdsdrift		Maj-Britt Langmo		

TABELL 1 VG3 LANDBRUK TIMEPLAN HØSTEN 2015

KILDE: SKJETLEIN GRØNT KOMPETANSESENTER

6.5 – Andre kompetansetiltak

Det er i prosjektperioden gjennomført en rekke møter og seminarer. Landbruksprosjektet har bistått forsvarsbygg på temamøter i forbindelse med arbeidet med konsekvensutredninger og reguleringsplanen. Dette er ulike temamøter på landbruksområdet, åpne landbruksmøter og gitt tilbud om åpen dag på rådhuset. I tillegg er det gjennomført en rekke møter i forbindelse med mulighetsstudien.

Det er gjennomført små og store kompetansetiltak på de fleste satsingsområder i prosjektet. Dette er mulighetsmøter, møter på spesifikke tema som f.eks. grønnsaker, melkeproduksjon og storfe. Det har vært godt oppmøte på flere av disse møtene. De største seminarene er nevnt under de ulike satsingsområdene i denne rapporten.

6.6 Rådgiverforum landbruk.

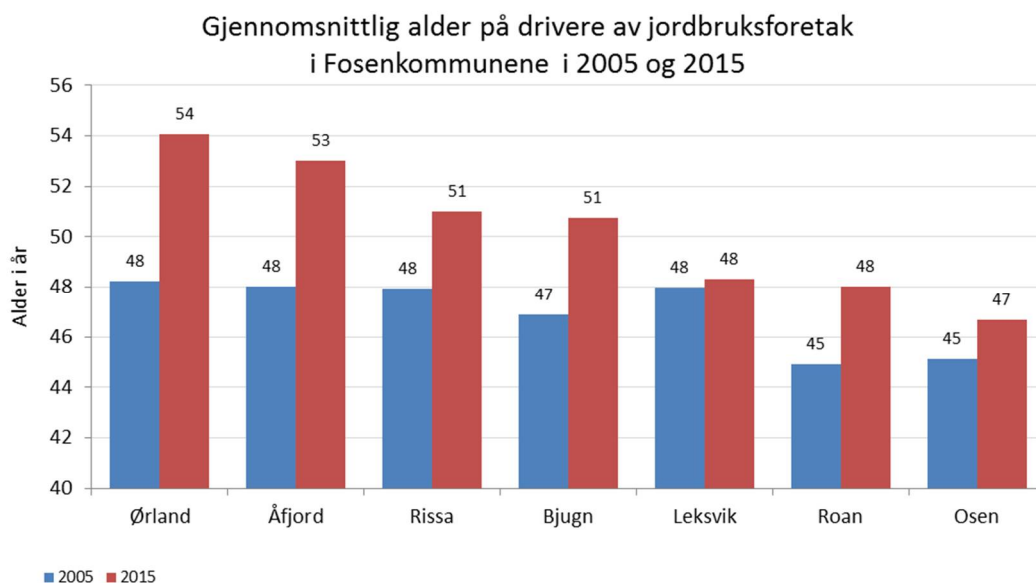
Rådgiverforum landbruk er en arena der rådgivere som på en eller annen måte jobber med landbruk og gårdbrukere i Ørland og Bjugn inviteres med. Forumet, som består av ca 40 personer fra ulike firma og organisasjoner ble iverksatt gjennom landbruksprosjektet. Hensikten med forumet er å koble rådgiverne, involvere dem i plan- og tiltaksarbeid og dermed skape et godt utgangspunkt for prioriteringer og samhandlingstiltak.

I 2015 er det gjennomført 3 samlinger for forumet med tema som blant annet desentralisert landbruksutdanning, landbruksplan, reguleringsplanvedtak ØHF og psykisk helsearbeid. Forumet er viktig for resultatene og aktiviteten i prosjektet, det bidrar til engasjement og gjennomføringskraft. Flere av rådgiverne underviser også på den desentraliserte agronomutdanningen.

Landbruksrådgivere - viktige aktører for utvikling av landbruket i Ørland og Bjugn

6.7 Rekruttering til landbruket i Ørland og Bjugn

FIGUR 1 KILDE: FYLKESMANNEN I SØR-TRØNDELAG

Prosjektet «Ny Bonde i Ørland og Bjugn» drives av landbruksungdom. Landbruksprosjektet har bistått dette arbeidet gjennom tilrettelegging og rådgivning. Nettverket er aktivt og arrangerer jevnlig møter og samlinger for målgruppen med tema unge og nye bønder er opptatt av. 1/3 av bøndene i Ørland og Bjugn vil nå pensjonsalder innen 2017 og det er svært viktig å sette inn tiltak som motiverer til rekruttering. Landbruksprosjektet har gjennomført kurs i eierskifte. Det er også flere ungdommer som har overtatt gårdsbruk de siste årene og som investerer og satser på landbruk. Like viktig som fagmøter og kurs er den sosiale arenaen for denne gruppen.

25.mars 2014 ble det i samarbeid med Norges Bondelag avholdt dagseminar i eierskifte i landbruket. 90 deltakere fordelt på dag- og kveldsmøte vitner om stort behov og stor interesse for temaet. Dagmøte var på Bakkan Wahl og kveldsmøte på Ørland Kultursenter. Temamøtene viste at det er et større generasjonsskifte på gang i lokallandbruket, og det er større aktivitet med gjennomføring av generasjonsskifter nå enn på mange år. Eierskifte er et viktig tema i årene som kommer og det bør være et fokusområde både lokalt og regionalt for å skape et bærekraftig Fosenlandbruk.

6.8 Lokal Mat - utvikling av hele verdikjeden

6.8.1 Nye muligheter og et nytt marked

Romstad gård er lokalmatprodusent i Bjugn. Med etablering av ØHF vil markedet bli større. Landbruksprosjektet er utredet muligheter for utsalg og sett på samarbeid og nettverk. Foto: Oi Trøndersk mat og drikke

Midt-Norge er landets ledende matregion. Matfestivalen i Trondheim er blitt Norges største matfestival med matspesialiteter fra sjø og land. Parallelt med dette signaliserer produsenter og bedrifter behov for kompetansebygging og videreutvikling av strukturer og verdikjeder.

Markedet har økende fokus på lokal mat, men det er krevende å utnytte trenden og materialisere økt etterspørsel på en god måte.

Det er igangsatt en reiselivssatsing på Trøndelagskysten. Destinasjonsselskapet KystNorge er etablert og bygges nå inn mot en etablert struktur rundt Trøndelag Reiseliv. Selskapet markedsføres med tre pilarer, den ene av dem er Kystsmak. Det betyr at blågrønn mat fra Trøndelagskysten blir et fundament og et satsingsområde i en bærekraftig selskapsstruktur.

Kampflybaseetableringa er ett av flere store prosjekter som nå betyr vekst i regionen. Markedet for mat både mot forsvaret, basen og omkringliggende områder øker. Hvordan utnytte disse mulighetene nå?

6.8.2 Temadag for matprodusenter, rådgivere og matinteresserte på kysten

1.april 2014 ble matprodusenter, distributører og storkunder invitert til fag- og prosessdag med tema «Økt verdiskaping innen mat og matspesialiteter på Trøndelagskysten og Lokal mat til Kampflybasen». 55 deltakere fra hele regionen møtte. I programmet inngikk også et besøk på Ørland Hovedflystasjon. Landbruksprosjektet stod som teknisk arrangør i samarbeid med Fylkesmannen i S-T, Oi, Austrått Innovasjon, ØHF og Næringsalliansen på Fosen.

Gruppearbeidet pekte på en rekke behov og utfordringer. I etterkant av dette arbeidet ble det satt ned en arbeidsgruppe for å videreføre satsinger og prioriteringer som kom fram. Dette arbeidet ble organisert som en forstudie med en arbeidsgruppe ledet av landbruksprosjektet v/Ketil Kvam, finansiert av Innovasjon Norge og koordinert av Oi Trøndersk Mat og Drikke v/Jon-Ivar Holmslet. En egen rapport fra arbeidet foreligger. Rapporten konkluderer med at

hele Midt-Norge har behov for å utvikle systemer og rutiner som ivaretar blant annet bestillinger, ordrer, fakturering og transport.

Derfor er det som var et lokalt initiativ nå i ferd med å bli et regionalt prosjekt der disse oppgavene skal løses. Det etableres derfor i disse dager et bedriftsnettverk med regionalt sentrale aktører er koordinert av Oi Trøndersk Mat og Drikke der Innovasjon Norge bidrar økonomisk i gjennomføringa.

6.8.3 «Forprosjekt Utsalg Matspesialiteter på Brekstad.»

Austrått Innovasjon (nå Fosen Innovasjon) har flere nettverksgrupper gående for å møte utviklingen og utnytte synergiene av Kampflybaseutviklingen. Ett av dem er «Lokal Mat til Kampflybasen». I det arbeidet ble det, med bakgrunn i et initiativ fra Ørland Sparebank, gjort en studie for å se på muligheter for å etablere et lokalmatutsalg i Brekstad sentrum. Landbruksprosjektet koordinerte arbeidet i nettverksgruppen til Austrått Innovasjon sammen med Oi Trøndersk Mat og Drikke. Det foreligger egen delrapport fra dette arbeidet der muligheter og utfordringer rundt en slik etablering er beskrevet. Etablering av utsalgssteder og mathaller i andre deler av regionen er viktig for en eventuell etablering på Brekstad. Mathall Trondheim og Smak og Behag i Oppdal er gode eksempler på slike etableringer som har vokst opp i det siste.

6.8.4 Utredningen «Matspesialiteter på kysten- forstudie»

Landbruksprosjektet har arrangert møter og temadager for lokalprodusenter i Ørland og Bjugn, senest på Mølnargården 25.nov 2015. I 2015 tilbys også produsentene veiledningstimer sammen med Fylkesmannen og Matnavet på Mære. Målet er flere produsenter, økt produksjon, økt kompetanse og større verdiskaping i hele verdikjeden.

INVITASJON

Temamøte lokal mat

Program:

*Mathallen i Trondheim etter 4 mnd drift
v/ Anne Morkemo, daglig leder Mathallen*

*Lokalmatsatsing i et regionalt perspektiv
v/ Liv Gystad, Fylkesmannen i ST og
Jon-Ivar Holmslet, Oi Trøndersk Mat og Drikke*

*Lunsj
Spørsmål, diskusjon og oppsummering*

PÅMELDING INNEN 23.NOV.

MAIL: post@orland.kommune.no TLF 72514000

Vel møtt!

Arr: Landbruksprosjektet i Ørland og Bjugn

6.9 Økt Grønnsaksproduksjon i Ørland og Bjugn

6.9 1 Grønnsaksdyrking i Ørland Bjugn 2015

Av: Olaug Bach, Norsk Landbruksrådgivning avd. Fosen

1 INNLEDNING

Dette prosjektet var en videreføring av Grøntprosjekt Fosen som ble gjennomført i 2014. Grøntprosjekt Fosen ble initiert av Landbruksprosjektet i Ørland og Bjugn. Styringsgruppa for Landbruksprosjektet med Fylkesmannen i ledelsen, gav sterke signaler om at de ønska en spissa innsats på grønnsaksdyrking i Ørland og Bjugn med bakgrunn i omstillinga som skjer i landbruket omkring Kampflybasen på Ørlandet. Det var viktig å bygge videre på miljø og nettverk som en har her fra før. Prosjektet er finansiert med Bygdeutviklingsmidler.

Prosjektledelse:

Olaug Bach, Norsk Landbruksrådgiving Sør-Trøndelag, **prosjektleder**

Ketil Kvam, Landbruksprosjektet i Ørland og Bjugn

Jostein Solbu, Fosen produsentlag

2 MÅL

Formål: Øke produksjon og verdiskaping i landbruket i Ørland og Bjugn i tråd med nasjonale og lokale mål. Øke mengde og utvalg på lokal produksjon av grønnsaker slik at en får 50 % økning av produksjonsvolumet av grønnsaker og 10 % økning i potet 2014-18.

Resultatmål:

Forsyne Forsvaret, serveringsbedrifter, butikker og private på Fosen med lokalt produsert grønnsaker, bær og potet.

Delmål:

1. Øke antall produsenter av grønnsaker, bær og potet.
2. Utrede lagerstrukturen i kommunene.
3. Øke kompetansen i produksjon av kvalitetsprodukter hos grønt produsentene.

3 TILTAK OG RESULTATER

Delmål 1 Øke antall produsenter av grønt.

- Informere om og synliggjøre mulighetene innen grøntproduksjon i Ørland og Bjugn på ulike arenaer
 - a. 8. april: Møte mellom Landbruksprosjektet og Fosen Produsentlag om strategier og framtidsmuligheter i grønnsaksdyrkinga.
 - b. Strategier framover var å fokusere på: lagerstruktur, agronomutdanning med grønnsaksfag, jordkartlegging, informasjon og faglige aktiviteter rettet mot nye bønder og grønnsaksproduksjon i tillegg til de etablerte produsenter og gulrotproduksjon.
 - c. Det har vært målretta informasjon mot unge og nye bønder. Informasjon om møter og studieturer er lagt ut på Facebooksiden «Nye bønder i Bjugn og Ørland».
 - d. Det ble tilbudt sponsa tur til Garthnerseminaret på Lillestrøm der fokus var på norsk grøntproduksjon. 1 produsent og 2 prosjektmedarbeidere reiste. Spennende tema som må være med når vi jobber videre: Sikker mat (Katrine Rødsjø) viktig ved direktesalg og videreforedling. Hva er folk opptatt av i valg av mat?: Identitet, smak, bruksegenskaper, innholdsstoffer (Harald Osa BAMA). Bærekraftig (klimavennlig) produksjon (Svein Guldal, Norges Bondelag). Opptak av næringsstoffer i planter (Søren Husted, Univ. i København). Erfaringer fra Kompetanseløft Trøndelag (Anne Grete Rostad).
 - e. Deltakelse på møte om Lokalmat på Mølnargården der det er åpnet en liten butikk for småkala matprodukter og handverk. De tar inn lokale grønnsaker i «sesongen».

- f. Her har vi fått et oppslag på Websida til Fosna-Folket angående nyinnkjøpt høstemasin hos Knut Ole Fagervold. <http://www.fosna-folket.no/nyheter/2015/11/15/Denne-maskina-gi%C3%B8r-unna-seks-dagsverk-p%C3%A5-%C3%A9n-time-11805757.ece>

- Vise mulighetene gjennom prøvedyrking og studietur med besøk hos ulike produsenter av grønt
 - a. Det ble lagt 3 demofelt med salat, rødkål og knutekål med sponsa frø fra LOG. Dette ble vist fram på markdager.
 - b. 1.juli: Studietur til Frosta med 10 deltakere.
 - c. Studietur til Rogaland var det for liten respons på til og det ble gjennomført.
- Tett oppfølging av nye grøntprodusenter gjennom fadderordning og utvikling av et godt produsentmiljø
 - a. En ny produsent som begynte med økologisk grønnsaksproduksjon har hatt tett oppfølging gjennom prosjektet, andre produsenter og gjennom rådgivingsavtale med NLR, meldt seg inn i Fosen Produsentlag og søkt om gulrotkvote i Gartnerhallen.
 - b. Produksjonsveiledning i forbindelse med oppstart av Andelslandbruk.
- Stimulere til samarbeid om maskiner, utstyr, egnet jord og leveringskanaler.
 - a. Den nye produsenten er i maskinsamarbeid med andre i Fosen produsentlag. Andelslandbruket som er kommet i gang ønsker å samarbeide om utstyr til økologisk grønnsaksproduksjon. Og det er positiv innstilling hos økobønder til samarbeid om jord og vekstskifte.

Delmål 2 Utrede lagerstrukturen i kommunene

- Legge grunnlag for at grønnsaksprodusentene kan ta stilling til lagerstruktur

Det ble gitt bistand til kalkyle av bygging av nytt lager på Brekstad . Produsentene har ikke tatt stilling til enda om laget skal bygge eller om 1 eller 2 produsenter bygger og leier ut til resten. Men laget har investert i fuktanlegg på lageret på Furuneset for å bedre lagerkvaliteten.

Delmål 3 Øke kompetansen i produksjon av kvalitetsprodukter hos grønt produsentene.

- Kurs i dyrkingsteknikk i aktuelle kulturer.
 - a. Det er sendt ut informasjon om aktuelle møter og kurs i Trøndelag og ellers i landet.
 - b. Ingen kurs er gjennomført i vekstsesongen i Ørland/Bjugn, men det vil tilbys i løpet av vinteren/vår 2016. Det har kommet forespørsel om mulighet for spesielt kåldyrking og løkdyrking.

- Fagdager og markvandringer i vekstsesongen.
 - 4 markdager/erfaringsgrupper i gulrot er gjennomført i løpet av vekstsesongen. Det har vært 1 markdag i økologisk gulrot og det arrangeres et 2-dagers fagmøte om gulrot for Midt-Norge 1.-2. desember i Trondheim.

- Forsøksfelt og demonstrasjonsfelt for å bli kjent med lokale forhold for kulturene.
 - a. Vi har hatt forsøksfelt med 16 gulrotsorter. Resultat av det presenteres på Gulrotmøte 1.-2. desember.
 - b. Demofelt med ulike grønnsakslag vist fram på markdager.
- Demonstrasjoner og studiebesøk for å se på behov for spesialisert mekanisering av produksjonene.
 - a. Mekanisering var en at de tingene vi så på da vi var på Frosta.
 - b. Markdag med brenner og radrenseutstyr er gjennomført. Det vil også bli tema på Gulrotmøte 1.-2. desember
- Samarbeide tett med andre aktører i landbruksnæringa for å utnytte mulighetene til kompetanseheving
 - a. Deltatt på infomøte om desentralisert agronomutdanning, prosjektleder underviser på kurset og holder tema grønnsaksproduksjon varmt.
 - b. Deltatt i arbeid med lokalmatutsalg og felles markedsføring/distribusjon. Viktig fordi det er vanskelig å få kvoter hos de store markedsaktørene for nye produsenter. «Lokale» markeder må utnyttes.
 - c. Formidlet informasjon fra andre aktører til aktuelle målgrupper.

6.9.2 Utredning lagerstruktur

Landbruksprosjektet bestilte våren 2015 en utredning for nytt grønnsakslager i regionen. Utredningen ble foretatt av Norsk Landbruksrådgivning. Utredningen skulle se på muligheten for å etablere lager for grønnsaker på Brekstad.

6.9.3 Andelslandbruk på Austrått

Prosjektet har bistått forretningsplanarbeid og finansiering av andelslandbruksprosjekt som igangsettes våren 2016. Husstander leier parseller for produksjon av grønnsaker og rotvekster. Markedet etterspør slike muligheter i stadig økende grad. Dette er foruten å være ei tilleggsnæring for landbruket også en god måte å skape omdømme for landbruket og forståelse for matproduksjonen. Det vil i årene som kommer bli stadig flere innbyggere i Ørland og det kan derfor se ut som det er et marked for denne typen tiltak. Vi vet fra Trondheim og andre deler av landet at det er stor etterspørsel etter andeler og parseller. Tiltak som dette er viktige for landbruket i kommunen og regionen da det åpner opp for at innbyggere kan bli kjent med landbruket gjennom aktiv deltakelse.

7.0 Prosjektets videreføring

Landbruksprosjektet har arbeidet med både utviklings og forvaltningsoppgaver. En stor del av planarbeidet på landbruksområdet er ivaretatt av landbruksprosjektet i perioden 2013-2015. I tillegg har prosjektet parallelt arbeidet med kompetanse og utviklingsoppgaver.

7.1 Regionalt samarbeid om landbruksutvikling på Fosen

Det er parallelt med avslutning av landbruksprosjektet iverksatt arbeidet med et felles landbruksprosjekt for Fosenkommunene. Bakgrunnen for dette er at det er flere utviklingsprosjekter som er i en slutfase på i denne regionen. Det er bra for nettverkene at man har et større geografisk område å spille på. Det er også riktig sett fra rådgiverens ståsted da man i større grad kan spisse rådgivningen. Både når det gjelder kompetanse, lokal mat, grønnsaksproduksjon og rekruttering har vi sett at vi med fordel kan samhandle i et større geografisk område. For Ørland ser man at usikkerheten i rød sone lett kan påvirke utviklingen i landbruket generelt, dette er også faktorer som taler for samhandling med andre Fosenkommuner. Når det gjelder gårdsråd så ser vi at rådgiverapparatet arbeider i flere kommuner og av den grunn kunne gårdsråd ha vært et tiltak som har vært systematisert i flere kommuner. Det har vært en reduksjon i antall årsverk i landbruksforvaltningen de siste

årene og det kan av den grunn være en god grunn til mer samarbeid mellom kommunene, både på utvikling og forvaltningsområdet. Flere av produsentsammenslutningen har en regional overbygning f.eks. Fosen produsentlag (grønnsaker). Ørland Bondelag og Bjugn bondelag er også positive til at utviklingsoppgaver settes inn i en regional ramme.

Følgende delprosjekter kan man for seg i et større Fosenprosjekt:

- Kompetanse
- Rekruttering / unge / nye bønder
- Lokal mat
- Gårdsråd – fokus på investering og utvikling av Fosenlandbruket
- Grønnsaker

7.2 Kommunen må ta hånd om forvaltningsoppgavene

Forvaltnings og planoppgaver er det viktig at kommunene selv tar ansvar for framover. I den sammenhengen er det viktig å ha en landbruksforvaltning som har ressurser nok til å ivareta disse oppgavene. Det er en kritisk faktor at landbruksprosjektet har ivaretatt denne porteføljen i forbindelse med reguleringsplan og konsekvensutredninger. Bakgrunnen for dette var mangel på ressurser i den kommunale landbruksforvaltning. Samhandling med øvrige avdelinger i kommunen er viktig og det samme er å innhente fagkompetanse fra regionale og nasjonale myndigheter. Kommunen står foran en rekke krevende oppgaver i tillegg til de lovpålagte oppgavene kommunene allerede har på landbruksområdet.

Eliteoksen Hoøen fra Anne Grethe og Lars Akim Hoøen

Forslag - Retningslinjer for behandling av rivningssøknader i "Rød sone"

1 Innledning – hva retningslinjen omhandler gjelder

Denne retningslinjen omhandler behandling av søknad om rivning av bygg som ligger innenfor Rød støysone 1 og 2, ref. i pkt 7.1.1 og 7.1.2 i bestemmelsene til kommuneplanens arealdel, vedtatt 13.11.2014.

Til grunn for retningslinjen ligger plan- og bygningslovens bestemmelser samt bestemmelsene i det planverk kommunen har vedtatt. Disse retningslinjene er utarbeidet i dialog med Forsvarsbygg.

Retningslinjen er delt i to hvor første del omhandler behandlingen av rivningssøknaden, og del to omhandler hvilke vilkår som kan stilles for rivning.

2 Bakgrunnen for og målsetningen med retningslinjene

Bakgrunnen for utarbeidelsen av retningslinjene er at det forventes et forholdsvis høyt antall søknader om rivning innenfor det angitte området og hvor alle eller de fleste søknadene vil komme fra Forsvarsbygg som et resultat av håndteringen av de begrensinger som gjelder mht. støy. En god del av den aktuelle bygningsmassen vil inneha kulturhistoriske verdier og landskapsverdier mm. av betydning for om rivningstillatelse bør eller skal gis.

Retningslinjene skal sikre at viktige hensyn knyttet til kulturhistorie, særpregede bygningsmiljø og landskapsverdier ivaretas, og skal samtidig legge til rette for god og rask saksbehandling av enkeltsaker.

3 Bygninger av kulturhistorisk verdi

3.1 Registrering av relevante kulturhistoriske verdier mm

For alle bygninger hvor deler av bygget kan være oppført før 1945 skal det gjennomføres en kartlegging av relevante kulturhistoriske verdier. Som relevant regnes bla.a.,

- opprinnelsesår
- bygningens utvikling
- byggemåte
- materialbruk
- håndverksmessige kvaliteter
- bygningens utforming
- bruk/endret bruk

Oppregningen er ikke uttømmende.

Registreringen skal munne ut i en vurdering av bygningens kulturhistoriske betydning isolert og/eller som del av en helhet.

Kartleggingen skal være nedtegnet i et notat/dokument. Nødvendig dokumentasjon i form av bilder osv. skal være vedlagt.

Kartlegging som nevnt skal vedlegges søknad om rivning. Foreligger nødvendig kartlegging utført av Ørland kommune kan denne tre isteden.

3.2 Kriterier ved avgjørelse av rivningssøknad

For bygninger og anlegg som innehar betydelige kulturhistoriske verdier i seg selv eller som en del av en helhet bør tillatelse til rivning ikke gis. Tilsvarende gjelder SEFRAK-registrerte bolig- og fritidshus som etter vurdering av kulturminnemyndigheten bør bevares.

Før saken behandles skal det innhentes uttalelse fra kulturminnemyndighetene.

Ved vurderingen av om rivningstillatelse skal gis skal bl. a. følgende forhold tas i betraktning:

- bygningen/anleggets kulturhistoriske verdi alene og sammen med øvrig bygningsmasse rundt
- bygningen betydning for landskapsbildet
- bygningens tilstand
- mulighetene for alternativ bruk

3.3 Bygninger uten særskilte kulturhistoriske verdier

For bygninger som ikke innehar slike kulturhistoriske verdier som nevnt ovenfor skal rivningstillatelse gis med mindre en tillatelse vil være i strid med bestemmelser i plan- og bygningsloven eller bestemmelser i gjeldende planverk.

4 Vilkår knyttet til rivningstillatelse:

Ved tillatelse til rivning kan det stilles relevante vilkår.

4.1 Generelt om vilkår

Vilkår som knyttes til en rivningstillatelse skal ligge innenfor rammen av de hensyn plan- og bygningsloven og planbestemmelsene skal ivareta. Vilkår må stå i saklig sammenheng med tillatelsen og ikke være urimelig tyngende.

4.2 Vilkår knyttet til tomt

Med "tomt" menes selve rivningstomten med naturlig tilliggende areal, dvs. hage, uteplass, manøvreringsområde osv.

Til en rivningstillatelse kan det alltid stilles følgende vilkår

- at tomten ryddes og rivningsmasser fjernes
- at tomten bearbeides slik at den visuelt ikke avviker vesentlig fra omkringliggende terreng

Som del av slike vilkår kan det kreves at

- levegger, terrasser, opparbeidete uteplasser osv. fjernes
- faste dekker så som asfalt, steinlegging osv fjernes,
- at tomten tilsås eller tilplantes osv.

Målet med vilkårene er å sikre at arealet og omkringliggende areal fremstår som enhetlig og at rivningstomten ikke senere vises som et "sår" i landskapsbildet.

Når det er grunnlag for det kan det stille følgende tilleggsvilkår

- at grunnmur fjernes
- at ledninger i grunnen fjernes

4.3 Vilkår knyttet til annen bebyggelse

Dersom rivningstillatelse medfører at bod, garasje eller annen tilsvarende mindre bebyggelse på tomten – som knytter seg til omsøkt bygning - mister sitt formål, kan det stilles vilkår om at også de nevnte bygninger skal rives samtidig.

Målet med vilkåret skal være å sikre et enhetlig og naturlig landskapsbilde.

For gjenstående bebyggelse hvor bruksformålet endres må det i nødvendig grad søkes om bruksendring.

REGULERINGSPLAN FOR ØRLAND HOVEDFLYSTASJON.

MILJØOPPFØLGINGSPLAN YTRE
MILJØ

6.11.2015 *Versjon 1*

Forsvarsbygg kampflybase

VERSJON	DATO	BESKRIVELSE
1	06.11.2015	1. VERSJON, etter KMDs avgjørelse i innsigelse til reguleringsplan til ØHF
0	03.12.2014	Utkast før planvedtak
	19.08.2014	Utkast til orientering FMST, FKST og ØK

FORORD

Stortinget vedtok i 2009 kjøp av nye kampfly F-35. Etter et omfattende utredningsarbeid vedtok Stortinget 14. juni 2012 at de nye kampflyene F-35 skal stasjoneres på Ørland. Dette medfører en vesentlig utbygging av nåværende flystasjon på Ørland. Den nåværende virksomheten med dagens F-16 fly skal opprettholdes og utvides mens utbyggingen av basen pågår. Etter hvert som de nye F-35 flyene fases inn blir F-16 flyene utfaset. Utbygging av basen og anskaffelsen av nye kampfly har et stort investeringsomfang og vil medføre konsekvenser for lokalsamfunnet. Bygge- og anleggsvirksomhet forventes i hovedsak å pågå fra 2014 til ca 2020.

Utbyggingen vil bli gjennomført i henhold til vedtatt reguleringsplan. På grunn av tiltakets omfang fastsatte Ørland kommunestyre etter forslag fra Forsvarsbygg et program for plan- og utredningsarbeidet i møte den 23. mai 2013. Planprogrammet fastsatte utredningsomfang- og tema som følge av tiltakets samlede konsekvenser for miljø og samfunn, sammenlignet med eksisterende situasjon, i henhold til plan- og bygningslovens bestemmelser.

Foreliggende miljøoppfølgingsplan (MOP) for ytre miljø er utarbeidet i henhold til reguleringsplanens bestemmelser. Dette dokumentet favner noe bredere enn anleggsfasen som vanligvis vektlegges i MOP. Planen omhandler både anleggs- og driftsfasen, og har tiltak for måloppnåelse for tema som går ut over det som normalt omfattes av ytre miljø. Det faglige underlaget for miljøoppfølgingsplanen finnes først og fremst i konsekvensutredningen, samt i Forsvarsbyggs Miljøstrategi for Ørland flystasjon fra 31.10.2013 og det er gjort en avveining av ulike tiltak opp mot Forsvarets behov for å kunne gjennomføre sitt oppdrag forsvarlig. For ytterligere dokumentasjon vises det til disse dokumentene.

Miljøoppfølgingsplanen er en del av byggherrens interne styringssystem og skal vise hvordan ytre miljøhensyn skal innarbeides og følges opp under prosjektering, kontrahering, bygging og drift av ny kampflybase, slik at prosjektet blir til minst mulig ulempe for miljøet og de som ellers blir berørt av tiltaket.

Dokumentet er juridisk sett ikke forankret i Plan- og bygningsloven, men Forsvarsbygg har hatt en åpenhet i utarbeidelsen av dokumentet. Det er utarbeidet i samråd med Ørland kommune og berørte regionale og statlige myndigheter. Kommunestyret i Ørland kommune orienteres om planen.

MOP er utarbeidet i tråd med reguleringsbestemmelsene vedtatt av Kommunal- og Moderniseringsdepartementet 10. august 2015. I tillegg til dette dokumentet utarbeides det også i nødvendig grad detaljerte miljøoppfølgingsplaner for enkelte av utbyggingsobjektene.

Oslo, 06.11.2015 Olaf Dobloug

Direktør Forsvarsbygg kampflybase

FORORD.....	3
1 PROSJEKTBSKRIVELSE	7
1.1 TILTAKSBSKRIVELSE	7
1.2 ANLEGGSGJENNOMFØRING	9
2 MILJØSTRATEGI OG -LEDELSE	11
2.1 OVERORDNET MILJØSTRATEGI FOR FORSVARSBYGG	11
2.2 SPESIFIKK MILJØSTRATEGI FOR ØRLAND FLYSTASJON.....	11
2.3 MILJØOPPFØLGINGSPLAN FOR YTRE MILJØ (DETTE DOKUMENTET)	11
3 BAKGRUNN OG HENSIKT MED MILJØOPPFØLGINGSPLAN (MOP)	12
4 OPPBYGGING AV MOP	13
4.1 TILGRENSEDE PLANER OG PROSESSER.....	13
4.2 OPPBYGGING AV MOP	14
4.3 DETALJERTE MILJØOPPFØLGINGSPLANER	15
4.4 REVISJON AV MILJØOPPFØLGINGSPLANEN.....	15
5 TILTAK - ANLEGGSSFASEN	16
5.1 VEGNETT OG TRANSPORTSYSTEM	16
5.2 STØY.....	18
5.3 UTSLIPP TIL LUFT, VANN OG GRUNN	20
5.4 NATURMILJØ.....	22
5.5 MATERIALVALG.....	23
5.6 ENERGIBRUK OG ENERGILØSNINGER	25
5.7 LANDSKAP OG LOKALKLIMA	26
5.8 KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	27
5.9 NÆRMILJØ, FRILUFTSLIV OG BEFOLKNINGENS HELSE	29
5.10 LANDBRUK	31
5.11 AVFALLSHÅNDTERING.....	32
6 TILTAK - DRIFTSFASEN	34
6.1 INFRASTRUKTUR, VEGNETT OG TRANSPORTSYSTEM.....	35
6.2 STØY.....	36
6.3 UTSLIPP TIL LUFT, VANN OG GRUNN	38
6.4 NATURMILJØ.....	40
6.5 ENERGIBRUK, ENERGILØSNINGER	42
6.6 LANDSKAP OG LOKALKLIMA	43
6.7 KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	44
6.8 NÆRMILJØ, FRILUFTSLIV OG BEFOLKNINGENS HELSE	45
6.9 LANDBRUK	46
6.10 AVFALLSHÅNDTERING.....	48
7 LOVER, FORSKRIFTER OG ANDRE FØRINGER	49

1 PROSJEKTBEKRIVELSE

1.1 TILTAKSBESKRIVELSE

1.1.1 Utbygging

I henhold til planprogrammet omfatter utbyggingsprosjektet for F-35 40-45 000 m² ny bygningsmasse og ca. 25 000 m² ombygging og modernisering av eksisterende bygningsmasse. I tillegg kommer infrastruktur og rullebaneforlengelse. Dette er 1. etappe i en langsiktig utvikling av Ørland hovedflystasjon. Som en del av F-35 utbyggingen skal det også tilrettelegges for 250 hybler/kvarter hvorav ca. halvparten utenfor baseområdet og ca. 60 leiligheter lokalisert i nærområdet til basen. Miljøoppfølgingsplanen omfatter ikke de boligene som lokaliseres utenfor basen.

1.1.2 Basens indre organisering

Basens indre organisering i fremtidig situasjon bygger i all hovedsak videre på dagens hovedstruktur. Inndeling i administrativt og operativt område videreføres og man gjenbruker så store deler av dagens infrastruktur og bygningsmasse som mulig. Forutsetningen om at F-16 skal driftes samtidig som F-35 fases inn, er en av årsakene til at hele F-35-området anlegges som et nytt område. I tillegg skal det legges til rette for utvidelse og fortetting av dagens administrative område.

1.1.3 Rullebanelengde

Eksisterende banesystem har i dag en rullebane på 2 714 meter. Dagens rullebane og tilhørende operative flater, ivaretar behovene for dagens virksomhet ved Ørland hovedflystasjon.

Reguleringsplanen gir rom for en forlengelse av eksisterende rullebane med 600 m i nordlig retning. Pr september 2015 legges det til grunn en forlengelse av eksisterende rullebane i nordlig retning til 3000 meter, i samsvar med anbefaling fra Forsvarsdepartementet. Denne anbefalingen forventes å få tilslutning fra Stortinget i løpet av 2015.

Figur 1 Illustrasjon av tiltaket. Endringer kan forekomme.

1.2 ANLEGGSGJENNOMFØRING

Utvikling av Ørland hovedflystasjon til landets hovedkampflybase omfatter utvidelse av dagens rullebane, bygging av nødvendige bygg og anlegg i tilknytning til F-35 flyene og senere bygging av ny vakt, samt en senere generell oppgradering av eksisterende bygningsmasse.

Anleggsfasen vil vare i flere år, og medføre konsekvenser for omgivelsene. Selve anleggsaktiviteten vil hovedsakelig foregå innenfor flyplassområdet. Anleggstrafikk vil berøre offentlige veier utenfor flyplassområdet.

Bygge- og anleggsvirksomhet for denne utbyggingsetappen forventes å pågå fra sent 2014 til ca. 2020.

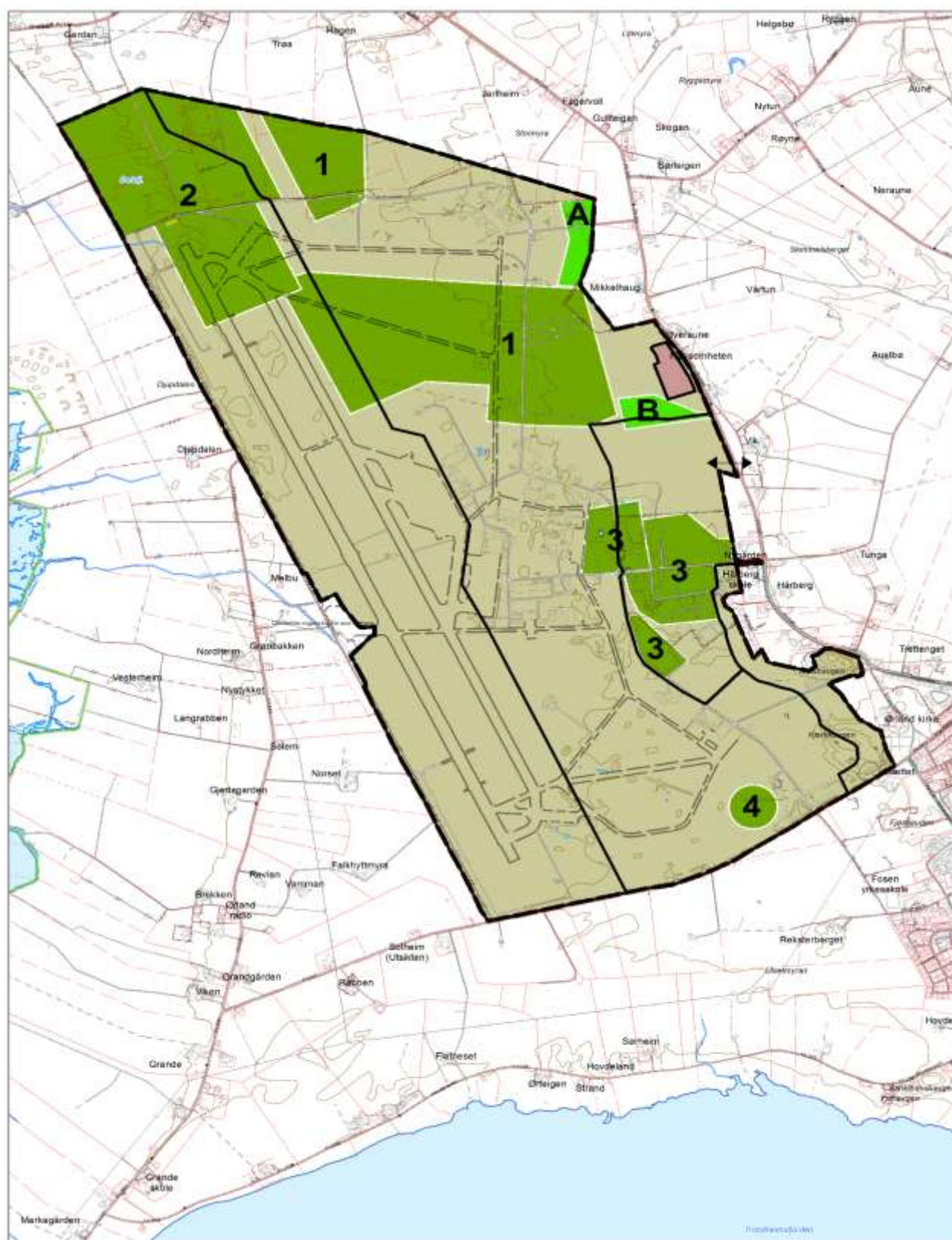
Prosjektets styringsdokumenter på overordnet nivå definerer hvordan anleggsfasen skal gjennomføres. For hvert enkelt utbyggingsprosjekt vil det bli definert egne strategier og planer for gjennomføring. For å strukturere utbyggingen er planområdet foreslått delt inn i 6 områder, ift. geografisk plassering og funksjon. Figur 2 viser inndeling.

1.2.1 Område 1, F-35 område

1.2.2 Område 2, baneforlengelse

1.2.3 Område 3, Administrativt område

1.2.4 Område 4 Brannøvingsfelt

Figur 2: Foreslått områdeinndeling for anleggsgjennomføringen(1-4) og foreløpig plassering av anlegg(A)- og brakkerigg (B). Prosjektkontor for byggherre og entreprenør er planlagt plassert ved anleggsrigg. Det kan forekomme endringer i planområdet og plassering av riggområder og områdeinndeling.

2 MILJØSTRATEGI OG -LEDELSE

2.1 OVERORDNET MILJØSTRATEGI FOR FORSVARSBYGG

Som landets største eiendomsforvalter har Forsvarsbygg et ansvar for å være pådriver for å sikre en energi- og miljøriktig utvikling innen bygge- og eiendomsbransjen. Forsvarssektoren har sine spesielle utfordringer knyttet til militær aktivitet og øvelser.

I Miljøstrategi for Forsvarsbygg fra 31.10.2013, er det pekt på fokusområder for Forsvarsbyggs miljøsatsing som skal sikre at viktige miljøaspekter ivaretas. Miljøarbeidet Forsvarsbygg utfører bygger på retningslinjer for forsvarssektorens miljøarbeid.

2.1.1 Miljøledelse

Forsvarsdepartementet har besluttet at Forsvarsbygg som en del av forsvarssektoren, skal følge prinsippene for miljøledelse iht. ISO 14001 (ikke sertifisering) og at dette legges til grunn for systematisk miljøarbeid.

Dette innebærer:

- Identifisering av de viktigste miljøtemaene (identifisert i miljøstrategien)
- Prioritering av miljømålene, herunder håndtering av eventuelle målkonflikter
- Utarbeiding av en plan for evaluering og oppfølging av miljømålene ved ulike milepæler
- Rapportere status for miljøarbeidet til ledelsen i kampflyprosjektet ved de samme milepæler

2.2 SPESIFIKK MILJØSTRATEGI FOR ØRLAND FLYSTASJON

Forsvarsbygg skal i alle faser av utbyggingen av Ørland hovedflystasjon arbeide aktivt for å ivareta hensynet til omgivelsene. I dokumentet «Miljøstrategi for Ørland flystasjon», datert oktober 2013, følges ambisjonene i Forsvarsbyggs overordnede miljøstrategi opp og de nasjonale ambisjonene på energi- og klimaområdet som er politisk forankret bl.a. i Stortings-melding nr. 21 og 28 legges til grunn.

Miljøstrategien for Ørland hovedflystasjon beskriver miljøambisjonene og angir konkrete miljømål og mulige avbøtende tiltak for måloppnåelse. Miljøoppfølgingsplanen (dette dokumentet) synliggjør i større grad hvordan miljømålene operasjonaliseres.

2.3 MILJØOPPFØLGINGSPLAN FOR YTRE MILJØ (DETTE DOKUMENTET)

Miljøoppfølgingsplanen (MOP) for ytre miljø legger premissene fra dokumentene omtalt over til grunn. Miljøoppfølgingsplanen for ytre miljø skal primært håndtere miljøspørsmål i bygge- og anleggsperioden. Problemstillinger som er identifisert gjennom plan- og prosjekteringsarbeidet vil bli fulgt opp med konkrete tiltak og virkemidler for å ivareta miljøhensyn.

Planen skal bidra til å redusere den ulempen som berørte opplever i tilknytning til anleggsfasen og skal videre legges til grunn i arbeidet med gjennomføring av tiltaket.

3 BAKGRUNN OG HENSIKT MED MILJØOPPFØLGINGSPLAN (MOP)

En miljøoppfølgingsplan (MOP) for ytre miljø har som hensikt å fungere som:

- internt styringsdokument for Forsvarsbyggs byggherreorganisasjon
- premiss for videre prosjektering
- premiss for entreprenør / leverandør ved gjennomføring av anleggsarbeidene
- utgangspunkt for oppfølging av entreprenør
- dokumentasjon i forhold til oppfølging og kontroll fra relevante myndigheter
- grunnlag for rapportering både internt i prosjektet og til offentlige myndigheter
- grunnlag for eventuell justering av avbøtende tiltak

Målgruppen for dette dokumentet er egne ansatte og leverandører i prosjektet, samt berørte myndigheter.

Foreliggende miljøoppfølgingsplan (MOP) for ytre miljø for Ørland hovedflystasjon vil være et premissgivende dokument for de videre arbeider og kontrakter som skal utføres eller produkter som skal leveres ved gjennomføring av anleggsarbeidene.

Dokumentasjon av ulemper og forslag til avbøtende tiltak er vurdert i konsekvensutredningen for tiltaket. Videre detaljering av avbøtende tiltak vil bli utført som en del av prosjekteringsfasen.

Gjennom konsekvensutredningen ble det listet opp aktuelle avbøtende tiltak i hver enkelt temarapport. I sammenstillingen av disse til en felles konsekvensutredning (planbeskrivelsen) ble det gjort en avveining av tiltakene. Den beste enkeltløsningen kan i noen tilfeller måtte vike til fordel for gode helhetsløsninger. Alle enkelttiltak som er beskrevet i temarapportene er derfor ikke med i den endelige listen, men det er likevel søkt å finne løsninger som ivaretar alle de viktigste hensynene. Etter høring av forslaget til reguleringsplan med konsekvensutredning ble listen ytterligere justert og nye justering er foretatt etter at reguleringsplanen med bestemmelser er vedtatt. De endelige anbefalinger som gis i MOP er en avveining av flere hensyn, herunder operative forhold, sikkerhet, ulike miljøhensyn, landbruk og økonomi.

Alle samarbeidsparter og leverandører som deltar i utbyggingen av flystasjonen skal stå ansvarlig for den miljøpåvirkning egne aktiviteter medfører utover det som er fastsatt i vedtatte planer, kontrakter, lover og forskrifter. De spesifikke krav til entreprenører/leverandører vil bli innarbeidet i anbudsdokumentene.

Følgende tema er i konsekvensutredningen vurdert mtp miljøpåvirkning ved utbyggingen av Ørland for å ta i mot nye kampfly:

- Infrastruktur, vegnett og transportsystem
- Støy
- Utslipp til luft, grunn og vann
- Naturmiljø
- Materialvalg (ikke aktuelt under driftsfasen)
- Energibruk og energiløsninger
- Landskap og lokalklima
- Kulturminner og kulturmiljø
- Nærmiljø, friluftsliv og befolkningens helse
- Landbruk
- Avfallshåndtering

4 OPPBYGGING AV MOP

4.1 TILGRENSEDE PLANER OG PROSESSER

I konsekvensutredningen og høringen av denne er det avdekket en del behov/ønsker om tiltak som faller utenfor Forsvarsbygg eller Forsvarets ansvarsområde. På bakgrunn av møter avholdt med Ørland kommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag ser Forsvarsbygg at det kan være behov for å kommentere avgrensningen av MOP i forhold til andre prosesser som behandler miljø- og plantema.

Kommuneplan

Ørland kommune vedtok ny kommuneplan for 2014 – 2026 i nov 2014. I den grad det er avvik mellom kommuneplanens bestemmelser og reguleringsbestemmelsene til ØHF, forutsettes det at reguleringsplanens bestemmelser legges til grunn da denne er vedtatt senere enn kommuneplanen.

Faglige råd og andre fremsatte behov som faller utenfor Forsvarets eller Forsvarsbygg sitt ansvarsområde, må eller kan dels følges opp gjennom samarbeidsprosesser mellom Forsvarsbygg/Forsvaret/Ørland kommune/Sør-Trøndelag fylkeskommune og Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, og dels av hver enkelt av de nevnte etatene. Ørland kommune har således gjennom sitt arbeid med kommunedelplanen ansvar for å reservere framtidige arealer for natur, friluft og landbruk (NLF-områder) for å ta høyde for framtidig utvikling og behov. Tilsvarende har Forsvarsbygg og Forsvaret ansvar for å følge utviklingen av egen virksomhet for å varsle om endringer som kan påvirke tilbud og kapasitetsregulering av offentlige tjenestetilbud.

Reguleringsplaner

Det forutsettes at Ørland kommune ivaretar reguleringsbestemmelsene for ØHF ved at dette innarbeides og hensyntas i øvrig planarbeid i regi av kommunen.

Kommunen har under arbeid reguleringsplaner både for Uthaug havn, Brekstad sentrum, gang-sykkelveg mellom Uthaug og Hårberg (plankostnader dekket av Forsvarsbygg) og etter hvert flere boligområder. Disse vil hver for seg måtte ta hensyn til den utvikling utbyggingen av Ørland hovedflystasjon innebærer, men uten at Forsvaret eller Forsvarsbygg blir økonomisk involvert i de.

Landbruksprosjektet

Dette er et langsiktig utviklingsprosjekt igangsatt av Ørland kommune i samarbeid med Fylkesmannen i Sør-Trøndelag. Forsvarsbygg vil også i noen grad bli involvert i forbindelse med tildeling av erstatningsarealer og nye utleieavtaler av landbruksjord på basen. Dette prosjektet inngår ikke i MOP.

Konsesjon for Ørland hovedflystasjon – (Luftfartsloven)

De endelige prosedyrer for inn- og utflyvning vil bli fastsatt med hjemmel i lov om Luftfart (Luftfatsloven).

Stryking av kommunens tjenester og beredskap

Ørland kommune vil i takt med befolkningsveksten videreutbygge sitt tjenestetilbud og -beredskap. Forsvaret er en stor aktør i kommunen, med egen beredskap på flere områder, og det er naturlig med felles planlegging av koordinert innsats i aktuelle situasjoner.

4.2 OPPBYGGING AV MOP

4.2.1 Underlagsrapporter

Det faglige underlaget for miljøoppfølgingsplanen finnes først og fremst i konsekvensutredningen med tilhørende temarapporter, risiko- og sårbarhetsanalysen, Miljøstrategi for Ørland Flystasjon. For ytterligere dokumentasjon vises det til disse.

Videre prosjektering vil dels kunne medføre justering av MOP med avbøtende tiltak og dels vil det være et resultat av MOP.

4.2.2 Hensyn til virkninger utenfor flystasjonen

Forsvarsbygg og Forsvarets ansvar i forhold til miljøoppfølging er avgrenset til direkte virkninger av utbyggingen inne på Ørland hovedflystasjon. Disse kan ha virkninger også utenfor basen, som støy fra fremtidig flyvirksomhet, trafikk i anleggsperioden, utslipp og uhell som kan medføre forurensning av dreosanlegg utenfor basen. Dette omfattes også av MOP.

Gjennom høring av reguleringsplanen med konsekvensutredning har Fylkesmannen i Sør-Trøndelag fremsatt en rekke faglige råd. De faglige rådene gjelder dels tiltak i anleggsperioden, dels tiltak i driftsperioden og forbedrende tiltak dersom konsekvensene av tiltaket blir forskjellig fra det som er utredet. Disse er i nødvendig grad ivaretatt i MOP.

4.2.3 Oppbygging av miljøtema i dette dokumentet

Miljøtema er delt i anleggsfasen og driftsfasen. Videre er det under hvert tema gitt en beskrivelse av:

- mål
- rammer og regelverk
- beskrivelse og risikovurdering
- tiltak for måloppnåelse
- oppfølgende undersøkelser

4.2.4 Tiltak for å nå måloppnåelse

Tiltak er hovedsakelig sortert i to kategorier; fysiske tiltak eller administrative tiltak. Ansvar for de enkelte tiltakene er videre angitt.

Tiltak kan være konkrete, fysiske tiltak som skal avhjelpe og forbedre en situasjon knyttet til en konkret ulempe og der ansvaret påhviler tiltakshaver. Tiltakshaver kan i denne sammenheng være Forsvarsbygg ev. entreprenør via Forsvarsbygg eller Luftforsvaret.

Tiltak kan også være administrative eller organisatoriske tiltak som skal legge til rette for en bedre håndtering av en fremtidig situasjon. I denne planen avgrenses tiltakene til de som Forsvaret eller Forsvarsbygg har ansvar for.

4.3 DETALJERTE MILJØOPPFØLGINGSPLANER

Med bakgrunn i Miljøoppfølgingsplanen for ytre miljø (dette dokumentet) og prosjektets miljøstrategi utarbeides også miljøoppfølgingsplaner for enkelte utbyggingsprosjekter. Således er det utarbeidet interne arbeidsdokumenter for oppfølging av eksempelvis skvadronbygg, vedlikeholdsbygg og infrastruktur.

4.4 REVISJON AV MILJØOPPFØLGINGSPLANEN.

Miljøoppfølgingsplanen vil kunne bli revidert. Vi regner med minst en revisjon i løpet av utbyggingsperioden og en i forbindelse med overgang mellom anleggsfase og driftsfase.

Revisjoner vil i liten grad gjelde det geografiske eller tematiske omfanget av planen, men snarere justeringer av konkretiseringsgrad og avbøtende tiltak.

5 TILTAK - ANLEGGSFASEN

5.1 VEGNETT OG TRANSPORTSYSTEM

5.1.1 Mål

- Massetransport skal ikke medføre vesentlige ulemper for andre trafikanter eller omgivelsene.

5.1.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Vegtrafikkloven
- Forurensningsloven
- Reguleringsplan med bestemmelser for Ørland hovedflystasjon

5.1.3 Beskrivelse og risikovurdering

Anleggsfasen kan medføre trafikkutfordringer knyttet til persontransport, ferjeavvikling, hurtigbåttilbud og transport av masser og byggematerialer.

Anleggsfasen vil i perioder kunne gi høy andel av tungtrafikk på enkelte veistrekninger. I de mest intensive periodene er det estimert tungtransport på inntil ca 400 lastebiler til/ fra området pr dag (sum begge veier). Det søkes å finne frem til det eller de kjøremønstre som gir minst belastning for omgivelsene. Entreprenører vil bli pålagt å følge eventuelle fastsatte ruter.

Både materialltransport og transport av anleggsarbeidere vil ha behov for ferge og båttransport. Anslagsvis 600-700 arbeidere vil kunne arbeide på anlegget i den mest intensive perioden. Det kan forekomme trafikktopper som medfører gjenstående passasjerer og biler. Forholdet må følges nøye, særlig i innledende faser av anleggsperioden.

5.1.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
1.1	Utarbeide plan for beskyttelse av omgivelsene mot ulemper i bygge- og anleggsfasen. Planen skal redegjøre for trafikkavvikling, massetransport, driftstider, trafiksikkerhet for gående og syklende, renhold, støvdemping og støyforhold. Behov for tiltak ved Hårberg skole vurderes. Hensynet til myke trafikanter skal ivaretas. Eventuelle fastsatte transportruter skal følges.	Forsvarsbygg/ Entreprenør
1.2	Løpende overvåkning av trafikksituasjonen, med særlig vekt på fergekapasitet. Dette gjennomføres av Forsvarsbygg i dialog med driftsselskapene både for bil- og persontransport. Beredskap for kapasitetsøkende tiltak avklares.	Forsvarsbygg i samarbeid med driftsselskaper og myndigheter

5.1.5 Oppfølgende undersøkelser, ansvar byggherre:

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.2 STØY

5.2.1 Mål

- Anleggsfasen skal ikke påføre omgivelsene unødig støybelastning.

5.2.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Retningslinje T-1442 med veileder
- Plan- og bygningsloven, Byggeteknisk forskrift (TEK 10)
- Reguleringsplan med bestemmelser for Ørland hovedflystasjon

5.2.3 Beskrivelse og risikovurdering

Som følge av grunnforholdene i området for planlagt F-35 aktivitet vil det ikke være behov for de mest støyende anleggsaktivitetene som peling, spunting og pigging i fjell. Det kan bli behov for noe pigging i gamle betongfundamenter og konstruksjoner i forbindelse med riving av eksisterende bygninger, men dette vil være i beskjedent omfang. De dominerende anleggsarbeidene ved utbyggingen vil da være utgraving, masseutskifting, massetransport og etablering av nye voller. Pga. stor avstand fra anleggsområdet på basen til bebyggelsen rundt flystasjonen, vil disse arbeidene ikke medføre overskridelse av anbefalte grenseverdier for BA—støy iht. støyretningslinje T-1442.

Dersom det blir bestemt å hente steinmasser for underbygning lokalt på Ørland hovedflystasjon (Mikkelsberg), vil uttaket medføre boring, sprengning og knusing av stein. Støybelastning fra slikt uttak må beregnes og evt. nødvendige tiltak i forhold til omkringliggende naboer iverksettes. Nærmeste bebyggelse (3 boliger) ligger 25 - 35 m fra mulig nærmeste bruddkant.

For beregninger av støy fra transport av masser og byggematerialer er det tatt utgangspunkt i forventet mottakskapasitet for steinmasser inne på anleggsområdet. Dette kan i en kortere periode være i størrelsesorden 200 lastebiler daglig inn til anlegget, og tilsvarende antall tomme biler i retur. Det typiske aktivitetsnivået for massetransport er vurdert til å være i størrelsesorden 100 – 150 lastebiler daglig inn til anlegget.

Tabell 1 angir orienterende avstander for hvor langt fra senterlinje veg man kan forvente lydnivåer som tilsvarer ulike anbefalte grenseverdier for lydnivå. Beregningene er basert på forutsetninger som angitt over.

Tabell 1: Utbredelse av støysoner fra massetransport på vei, verste døgn

Støysone (lydnivå)	50 km/t	60 km/t	70 km/t	80 km/t
Gul sone (Lden 55 dB)	20 meter	30 meter	40 meter	45 meter
Rød sone (Lden 65 dB)	-	5 meter	8 meter	10 meter
Grenseverdi BA-støy dagtid, LpA12t 60 dB*	10 meter	15 meter	20 meter	27 meter

* Inkl. korreksjon for varighet mer enn 6 mnd.

Med bakgrunn i tabell 1 vurderes det ikke nødvendig med støytiltak rettet mot anleggstrafikken.

Hårberg skole (nærmeste fasade) ligger i avstand 11 m – 17 m fra midt Uthaugssveien. Uthaugssveien har skiltet hastighet på 60 km/t.

For å tilfredsstille anbefalt verdi på 60 dB ved fasade på Hårberg skole kan derfor reduksjon i fartsgrense fra 60 km/t til 50 km/t være et aktuelt tiltak. Slik reduksjon kombinert med fartshumper ble godkjent i Sør-Trøndelag fylkeskommune høst 2015 .

For kveldstid er anbefalingen i T-1442 at innendørs gjennomsnitts støynivå fra BA-virksomhet ikke bør overskride 35 dB (L_{pAeq4h} 19- 23) og i helger. Boligene langs Uthaugsveien ligger i hovedsak 15 - 20 m fra midt Uthaugsveien. Med en ordinær fasadedempning på minimum 25 dB vil dette nivået derved opprettholdes uten noen særskilte tiltak.

5.2.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
2.1	Varsling av særlig støyende anleggsaktiviteter. Etablere varslingsrutiner	Entreprenør
2.2	Ved evt. lokalt steinbrudd inne på Ørland hovedflysasjon må støytiltak ift naboer identifiseres og iverksettes.	Forsvarsbygg
2.3	Etablere beredskap for klagebehandling.	Forsvarsbygg
2.4	Nedsatt hastighet forbi Hårberg skole i periode med massetransport for å redusere støy.	Statens vegvesen

5.2.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.3 UTSLIPP TIL LUFT, VANN OG GRUNN

5.3.1 Mål

- Anleggsvirksomheten skal ikke medføre forurensning (inkludert støv) som kan være til skade eller ulempe for miljøet eller ha negative konsekvenser for helse.

5.3.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven), LOV-1981-03-13-6, St.meld.nr. nr. 16 (2008-2009)
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften), FOR-2004-06-01-931, Kapittel 2, 7 og 15
- Vannforskriften - Forskrift om rammer for vannforvaltningen, FOR-2007-01-01
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall. (Avfallsforskriften), FOR-2004-06-01-930, Kapittel 9 Deponering av avfall
- Miljødirektoratets veileder TA-2553/2009
- Miljødirektoratets veileder TA-1629/1999
- Meld. St. 33 (2012–2013), Klimatilpasning i Norge

5.3.3 Beskrivelse og risikovurdering

Tiltaket medfører omfattende terrenginngrep, ved at eksisterende masser over fast leire skiftes ut med kvalitetsmasser (pukk). Utskiftede masser vurderes lagt inn i voller, etter nærmere angitte kriterier og grenseverdier som fastsettes gjennom tiltaksplan for forurenset grunn og etter godkjenning av Miljødirektoratet.

Det er kilder til både permanent og akutt forurensning innenfor planområdet, dette er særlig knyttet til forurensninger i grunnen. En mindre andel av gravemassene vil inneholde forurensning. Noe av dette har innhold av PFOS/PFOA, og er knyttet til brannøvingsfeltet.

Forurenset grunn medfører en viss risiko for både eksponering (mot menneske og miljø) og for forurensningsspredning. Det er lite sannsynlig at dette representerer risiko for alvorlig helsefare eller alvorlig miljøforurensning, men forholdet skal overvåkes ved anleggsgjennomføring og tiltak for å hindre eksponering og spredning av forurensning planlegges ved gjennomføring av anlegg.

Det er viktig å etablere rutiner og beredskap for å fange opp utslipp fra anleggsområder. Tiltak, rutiner og rapportering blir beskrevet i egen tiltaksplan for håndtering av forurensende masser og i egen utslipssøknad for overflatevann. Tiltak i planområdet omfatter en rekke enkelttiltak som er planlagt og hvor det forutsettes etablert systemer som hindrer spredning av evt. forurensninger.

Følgende spredningsmekanismer kan oppstå og må hensyntas:

- Spredning til overvann og grunnvann, via drenssystemer og kanaler og til utslipp i Grandefjæra.
- Spredning via støv / vind, til tiliggende arealer innenfor og utenfor stasjonsgjerdet.
- Spredning som følge av feil i massehåndtering og –disponering.

Anleggsfasen representerer også en risiko for uhellsutslipp fra maskiner og midlertidige brakkerigger.

Strømstans eller lekkasje kan medføre at urensset avløpsvann kan renne ut i resipient.

5.3.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
3.1	Det utarbeides en tiltaksplan for håndtering av forurenset grunn, i tråd med Forurensningsforskriftens kapittel 2.	Forsvarsbygg
3.2	Entreprenøren skal ha beredskap for å håndtere forurensede masser eller forurenset vann. Beredskapsplan utarbeides for å redusere konsekvensen av akutt utslipp eller søl.	Entreprenør
3.3	Det skal utarbeides overvåkningsprogram og foretas prøvetaking og analyse av grunnvann og overvann, både før og i anleggsfasen. Prøvetakingen skal omfatte brønner og kanaler/bekker. Formålet er å fastsette og dokumentere nåsituasjonen og å oppdage eventuelle påvirkninger (utslipp / lekkasjer) fra anleggsarbeidene.	Forsvarsbygg
3.4	Det skal utarbeides tiltak for å redusere tilsøling og støv til veier, fasader og bygninger, både innenfor og utenfor området. For å redusere støvplager og tilgrising skal anleggstrafikk i nødvendig grad kjøre over «vaskeanlegg» på veg ut anleggsområdet. Masser som transporteres, tippes, graves og mellomlagres i tørre perioder skal vannes ved behov. Ref. punkt 1.4.	Entreprenør
3.5	Eventuelle utslipp av kjemikalier, drivstoff etc. skal varsles i henhold til instruks, herunder Brann og redningsenheten (BRP) på basen og nødetater.	Entreprenør
3.6	Anlegget skal fortrinnsvis bygges med nyere anleggsmaskiner og kjøretøy for å redusere lokale utslipp og støy. Tilhørende dokumentasjon skal finnes på anleggsområdet.	Entreprenør
3.7	Tiltak i fm forurenset vann og overvann vurderes i hht. vilkår gitt av miljømyndighetene.	Entreprenør

5.3.5 Oppfølgende undersøkelser

Jfr. pkt 3.1 i tabellen.

5.4 NATURMILJØ

5.4.1 Mål

- Vegetasjon og biologisk mangfold innenfor midlertidige anleggsområder, som utgjør lokalt viktige naturområder, landskapselementer eller økologiske funksjoner søkes bevart og sikres mot skade
- Spredning av fremmede, skadelige arter skal unngås.

5.4.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) «Biologisk mangfold – Sektoransvar og samordning»
- Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), LOV-2009-06-19-100
- Forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften), FOR-2006-12-15-1446
- Retningslinjer for Forsvarssektorens miljøvernarbeid
- Forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer er under utarbeidelse

5.4.3 Beskrivelse og risikovurdering

I anleggsfasen er det risiko knyttet til anleggsområdet og anleggsområdets influensområde.

Naturtypelokaliteter er sårbare ved at skade i stor grad kan være irreversibel. Registrert lokalitet i nordvest kommer i konflikt med rullebaneforlengelsen og vil bli påvirket. Lokaliteter i nordøst kan komme i konflikt med sikkerhetsanordninger og vil kunne bli påvirket.

Anleggsvirksomheten vil ikke ha direkte konsekvens for fuglelivet i Grandefjæra. Aktiviteten følges opp mht. avrenning og forurensende utslipp ref. pkt. 5.3. ved løpende prøvetaking.

5.4.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
4.1	Massehåndteringen må skje uten tilførsel/spredning av fremmede skadelige arter (sortlistede arter). Blant annet må disse artene fjernes/bekjempes før masseforflytning: • Hybridslirekne (ved Dalatjørna) • Fremmede arter (spesielt i nord) • Platanlønn (sørøst mot kirka) FB skal identifisere fremmede arter i nordvest og syd	Entreprenør Forsvarsbygg
4.2	Floghavre skal bekjempes i hht gjeldende forskrift. Jordressursen må være fri for floghavre før den tas ut av flystasjonens området	Drivere/Leietakere Forsvarsbygg
4.3	Registrerte naturtypelokaliteter som ligger i eller ved utbyggingsområder søkes bevart. Dersom inngrep er nødvendig søkes dette redusert ved skånsom anleggsgjennomføring, eksempelvis ved rullebaneforlengelse og perimetersikring.	Forsvarsbygg

5.4.5 Oppfølgende undersøkelser

Det vises til pkt. 6.4.5 for oppfølgende undersøkelser i Grandefjæra.

5.5 MATERIALVALG

5.5.1 Mål

- Overskuddsmasser, skrapmasser og eventuelle løsmasser er en ressurs som skal gjenbrukes i prosjektet eller til andre samfunnsnyttige formål, fortrinnsvis med kort transportdistanse fra opprinnelsessted
- Eksisterende bygningsmasse skal gjenbrukes så langt dette er mulig
- Det skal ikke benyttes helse- og miljøfarlige stoffer og produkter i byggene eller byggeprosessen
- Materialer skal være motstandsdyktig mot kjente klimaendringer (krav om høy bestandighet mot termiske, mekaniske og kjemiske påvirkninger)

5.5.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Klimaforliket
- Plan og bygningsloven
- Lov om offentlige anskaffelser
- Regional plan klima og energi Sør-Trøndelag (2010-2014)
- Energi- og klimaplan for Ørland Kommune 2007 – 2012
- Kommunedelplanens arealdel, temakart Småskala vindkraftverk
- Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester (Produktkontrollloven), LOV-1976-06-11-79
- Forskrift om begrensning i bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og andre produkter (produktforskriften), FOR-2004-06-01-922
- Forskrift om klassifisering, merking mv av farlige kjemikalier, FOR-2002-07-16-1139
- Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet (Miljøinformasjonsloven), LOV-2003-05-09-31

5.5.3 Beskrivelse og risikovurdering

Bærekraftige valg av materialer innebærer lavere klimagassutslipp, sunnere innemiljø, forenklet vedlikehold ved valg av bestandige materialer og en enklere håndtering ved avhending og riving. Produksjon og fremstilling av materialer til bygningsprodukter kan ha store negative konsekvenser for lokale naturressurser og for menneskene som arbeider med det. Det er dermed viktig å stille etiske krav ved innkjøp. Plikten til å undersøke om farlige stoffer kan erstattes med mindre farlige, er gitt i produktkontrollloven §3a. Krav til bruk av lavemitterende materialer er gitt i TEK10 kapittel 13.

5.5.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
5.1	Tremateriale med tropisk tømmer skal unngås benyttet under bygging og i det ferdige anlegget. Øvrig trevirke og trebaserte produkter skal være produsert av tømmer fra FSC-sertifisert, Levende Skog/ISO 14001-sertifisert skog, PEFC-sertifisert skogsdrift eller tilsvarende sertifisering.	Entreprenør
5.2	Helse- og miljøskadelige stoffer og produkter skal ikke benyttes. Produkter som inneholder over 0,1 % vektandel av stoffer på Miljødirektoratets prioritetsliste og REACH kandidatliste skal ikke benyttes under bygging og i det ferdige anlegget	Entreprenør
5.3	Entreprenør skal dokumentere merkepliktige stoffer og produkter som finnes på anlegget vha. sikkerhetsdatablad (HMS datablad). Entreprenøren skal kontinuerlig oppdatere stoffkartoteket med sikkerhetsdatablad, og disse skal være tilgjengelig på alle riggområdene. Kartoteket skal være tilgjengelig for byggherre. Kopi av bladene skal oversendes Byggherre.	Entreprenør
5.4	Utarbeide LCA for de 10 mest brukte byggmaterialer på prosjekteringsfase. Budsjettet skal identifisere de viktigste materialgruppene i et klimaperspektiv (5-10 materialgrupper).	Entreprenør
5.5	Det skal fremlegges miljødeklarasjoner for (EPD) i ht ISO 14025/EN-NS 15804 for de 5 mest brukte materialtyper og de 10 mest miljømessig utfordrende evt. miljømerking av byggeprodukter.	Entreprenør
5.6	Utarbeide klimaregnskap for ferdige bygg for å sammenlikne mot referansebygg i klimagassregnskap.no Det skal utarbeides klimabudsjett for referansebygg i klimagassregnskap.no Videre skal et klimaregnskap for ferdige bygg utarbeides med prosjektspesifikke materialmengder fra entreprenør. For materialene som har krav til EPD brukes produktspesifikke miljødata. Andre materialer benytter miljødata fra klimagassregnskap.no	Forsvarsbygg
5.7	Design i utbygging skal være tilpasset lokalt klima. Det er utarbeidet egen formingsveileder.	Forsvarsbygg
5.8	Design av utbygging skal tilrettelegge for gjenbruk av eksisterende materialer og masser der dette er hensiktsmessig.	Forsvarsbygg og entreprenør

5.5.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.6 ENERGIBRUK OG ENERGILØSNINGER

5.6.1 Mål

- I anleggsfasen skal det unngås energiløsninger basert på fossilt brensel som hovedkilde.

5.6.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Klimaforliket
- EUs Fornybarhetsdirektiv, 2009/28/EC
- Bygningsdirektivet, 2002/91/EC
- TEK10
- Lov om elsertifikater
- Regional plan klima og energi Sør-Trøndelag (2010-2014)
- Energi- og klimaplan for Ørland Kommune 2007 – 2012

5.6.3 Beskrivelse og risikovurdering

Utbyggingen anses å ha liten konsekvens for ekstern kraftforsyning.

De innledende vurderinger av ulike energiforsyningsløsninger viser at varme- og kuldebehovet for utbyggingsbehovet kan dekkes uten at dette vil medføre negative konsekvenser av betydning for miljø og samfunn.

5.6.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
6.1	Elektrisitetsforbruk til anleggs- og brakkerigg bør så langt det er mulig bli dekket av eksisterende nett og ikke fra aggregater. Der dette ikke er mulig bør det undersøkes om det er mulig å bruke biodiesel i stedet for ordinær diesel.	Entreprenør
6.2	Unngå bruk av oljekjel for fossilt brensel til grunnlast for energiforsyning til stasjonært energiforbruk for anleggs- og brakkerigg. Alternative muligheter (bla. biokjel) må vurderes istedenfor tradisjonell oljekjel.	Entreprenør

5.6.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.7 LANDSKAP OG LOKALKLIMA

5.7.1 Mål

- Midlertidige inngrep skal utføres så skånsomt som mulig.

5.7.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Den europeiske landskapskonvensjonen (2004)
- Stortingsproposisjon nr.1S (2009-2010)

5.7.3 Beskrivelse og risikovurdering

I anleggsfasen er det særlig vind og nedbør som kan representere en risiko. Hovedflystasjonen er utsatt for vind, og episoder med kraftig vind opptrer regelmessig, særlig i høst/vinterhalvåret. Ved utilstrekkelig sikring av anleggsområdet, bygninger under oppføring, utendørs lager mv. kan det oppstå risiko for person- og materiellskade. Episoder med mye nedbør (styrtregn) kan medføre risiko for avrenning av skittent/forurenset vann fra anleggsområdet som kan påvirke vannkvalitet i resipient negativt. Aktuelle risikoreduserende tiltak omfatter å stille krav til anleggsgjennomføring slik at det etableres tilstrekkelige rutiner og anlegg for å håndtere identifiserte risikoforhold.

5.7.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
7.1	Det utarbeides landskapsplaner som blant annet viser hvilke områder som skal bevares, hvilke som skal revegeteres naturlig og hvor det skal plantes.	Forsvarsbygg
7.2	Terrenginngrep og skader/midlertidige inngrep på vegetasjon i anleggsfasen skal begrenses. Vegetasjon som ikke må berøres skal skjermes/merkes slik at den ikke skades og dør ut i anleggsfasen. Ref. pkt. 4.3, 7.1	Forsvarsbygg
7.3	Bearbeidet terreng skal utformes og istandsettes slik at det glir mest mulig naturlig inn i omgivelsene. Vollene må ha en presis utforming som følges opp med tilstrekkelig skjøtsel. Kantarealer skal vedlikeholdes. Ref. pkt. 7.1	Forsvarsbygg
7.4	Anleggstelt, byggematerialer, bygningsdeler og utendørs lager må sikres for vind. Anleggsområdene skal til en hver tid holdes ryddig.	Entreprenør

5.7.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.8 KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

5.8.1 Mål

- Viktige kulturminner, kulturmiljø og kulturlandskap, skal bevares for ettertiden.
- Kulturminner som blir berørt av anleggsvirksomhet, skal sikres, undersøkes og dokumenteres.

5.8.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Kulturminneloven
- Leve med kulturminner. St. Melding nr 16 (2004-2005)
- Framtid med fotfeste. St. Melding nr 35 (2012-2013)
- Handlingsplan for kulturminner i Sør-Trøndelag, 2001-2005 (12)
- Automatisk fredete kulturminner forvaltes av Sør-Trøndelag fylkeskommune etter kulturminnelovens bestemmelser
- Forskriftsfredete kulturminner forvaltes av Riksantikvaren etter kulturminnelovens bestemmelser
- Reguleringsplan med bestemmelser for Ørland hovedflystasjon

5.8.3 Beskrivelse og risikovurdering

Konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø i anleggsperioden er først og fremst knyttet til arealinngrep, men også visuell innvirkning, støv og støy. Anleggsområdet samt traseene knyttet til anleggstrafikken, tilkjøringsvegene og riggområder til anlegget kan gi belastning på kulturminner og kulturmiljøer.

Som resultat av tiltaket vil etablering av evt. ny veg, port og parkområde komme i direkte konflikt med nyregistrerte kulturminnelokaliteter på Vik. Kulturminnene frigis med vedtak av reguleringsplanen, og må dokumenteres før anleggstart i det aktuelle området.

I tillegg til selve hovedtiltaket vil tiltak som steinbrudd, rigg og deponiområder, anleggsveger, etc., kunne utløse krav om arkeologiske registreringer i henhold til kml § 9 (undersøkelsesplikten). Omfang er foreløpig ikke avklart.

5.8.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
8.1	Områder med automatisk fredete kulturminner skal ikke berøres av arbeid i anleggsperioden før de er utgravd og dokumentert.	Entreprenør
8.2	Under anleggsperioden må områder med forskriftsfredete kulturminner (blant annet Messerschmidthangarene med tilhørende betongdekke) om nødvendig gjerdes inn med midlertidige gjerde. Områdene skal ikke berøres av arbeid i anleggsperioden.	Forsvarsbygg
8.3	Innenfor hensynssonen for automatisk fredete kulturminner er det ikke lov å kjøre med tunge kjøretøy, lagre anleggsutstyr eller byggematerialer, eller gjøre inngrep i grunnen. Området merkes og skiltes på tilstrekkelig måte.	Entreprenør
8.4	Kulturminne skal være på agendaen i PL/ BLs møter med entreprenør.	Forsvarsbygg
8.5	Dersom det under anleggs- og byggearbeider oppdages viktige eller automatisk fredete kulturminner skal arbeidet straks stanses. Kulturminnemyndighetene skal varsles umiddelbart.	Entreprenør

8.6	Automatisk fredete kulturminner skal søkes frigitt og utgravet. Det må utarbeides en plan for sikring av kunnskapsverdien ved utgravde kulturminner.	Forsvarsbygg /Ørland kommune/Sør- Trøndelag fylkeskommune
-----	--	---

5.8.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.9 NÆRMILJØ, FRILUFTSLIV OG BEFOLKNINGENS HELSE

5.9.1 Mål

- Befolkningen skal i størst mulig grad oppleve ro og trygghet i anleggsperioden
- Sikre at utviklingsplanene tar hensyn til bolig, tjenester, fasiliteter og goder til midlertidige ansatte.

5.9.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Lov om friluftslivet (Friluftsloven), LOV-1957-06-28-16
- Rikspolitiske retningslinjer (T-2/2008) om barn og planlegging
- Forskrift om miljørettet helsevern, FOR-2003-04-25-486
- Lov om folkehelsearbeid (folkehelseloven), LOV 2011-06-24 nr 29
- Samhandlingsreformen

5.9.3 Beskrivelse og risikovurdering

Anleggsfasen vil i perioder kreve til dels mange midlertidig stasjonerte arbeidere. I mest intensive periode (ca. 2016) er det antatt et behov på anslagsvis 600 – 700 årsverk med bygge- og anleggsarbeidere for entreprenørene. Det er ikke avklart fordeling på lokal/regional, nasjonal og internasjonal arbeidskraft, men erfaringsmessig kan man forvente endel utenlandsk arbeidskraft. Som følge av strenge krav til sikkerhet inne på basen, forventes omfanget av utenlandsk arbeidskraft å være lavt. Nødvendige helseattester mm reguleres av norske helsemyndigheter.

Midlertidige stasjonerte arbeidere kan utenfor arbeidstid, medføre økt press på lokalsamfunnet og dagens fritidstilbud. Generelt gir utbyggingen av Kampflybasen et potensiale for å øke kompetansen og forbedre privatøkonomien hos befolkningen i kommunen og nærliggende kommuner, dette gjelder også grupper som i dag ikke er yrkesaktive eller er i lavinntekt grupper.

Erfaringer fra andre større utbyggingsprosjekter viser at anleggsfasen kan medføre noe mer press på lege- og helsetjenester, samt medføre noe mer «liv på byen» i helgene.

For beboere og andre som ferdes langs traseen for anleggstrafikk, vil økningen bli godt merkbar fordi trafikkmengden er såpass lav i utgangspunktet. Anleggstransport vil i perioder gi økt trafikk på enkelte vegstrekninger, uten at dette vil få kapasitetsmessige konsekvenser. Miljø- og trafikksikkerhetsmessige tiltak kan være aktuelt å vurdere.

5.9.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Oppfølging
9.1	Det skal tilrettelegges for gode forhold knyttet til kvalitet på midlertidige bo- og arbeidsforhold. Anleggshotell og kantinedrift skal etableres. Disse skal benyttes av tilreisende arbeidere. Anleggshotell plasseres skjermet fra anleggsområdet og får kontrollert atkomst. Rigg skal ha også ha muligheter for å husholde representanter for regionalt verneombud, arbeidstilsyn, LO, lensmannsetaten etc. som kan overse at norsk regelverk overholdes.	Forsvarsbygg
9.2	Berørte skal gis informasjon om anleggsvirksomheten for å forebygge unødvendig usikkerhet. Ref. pkt. 1.1. Det skal utvikles rutiner for loggføring av alle henvendelser og klager i tilknytning til anleggsvirksomheten og sørges for rask behandling. Ref. pkt. 2.3	Forsvarsbygg

5.9.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.10 LANDBRUK

5.10.1 Mål

- Innenfor planområdet skal gjenværende jordressurser sikres og tilrettelegges for landbruksdrift.
- Dreneringssystem og grøfter skal sikres.
- Eventuell overskudd av matjord skal tas vare på som ressurs og gjenbrukes.

5.10.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Lov om jord (jordlova), LOV-1995-05-12-23
- Lov om skogbruk (skogbrukslova), LOV-2005-05-27-31
- Forskrift om floghavre, FOR-1988-03-25-251
- Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere, § 5, vedlegg 4B pkt. 14, FOR-2000-12-01-1333
- Forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer (under utarbeidelse)
- Landbruksmelding (Meld St 9 (2011 – 2012))
- Kommuneplan Ørland
- Landbruksplan Ørland kommune

5.10.3 Beskrivelse og risikovurdering

Anleggsfasen ved utbygging av kampflybasen kan få midlertidige konsekvenser for landbruket. Arealene som i dag leies ut og dyrkes vil bli berørt.

5.10.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
10.1	Eventuell skade på dyrka mark, drens- og grøftesystemer mm, rettes av tiltakshaver i samråd med driver	Forsvarsbygg
10.2	Omdisponering av jordbruksareal som er regulert til utbyggingsformål skal skje i henhold til inngåtte leieavtaler. Det skal ved inngåelse av nye leieavtaler foreligge en tidsplan for eventuell avvikling av landbruksdriften. Tidsplanen foreligger Ørland kommune.	Forsvarsbygg
10.3	For å unngå å redusere kvaliteten på dyrka mark bør anleggsområder og riggområder fortrinnsvis legges til areal som på sikt skal bygges ned.	Forsvarsbygg
10.4	Overskuddsmasser som tas ut av flystasjonens område disponeres etter avtale med landbruksmyndigheten.	Forsvarsbygg/ landbruksmyndighetene
10.5	Floghavre skal bekjempes i hht gjeldende forskrift. Jordressursen må være fri for floghavre før den ev tas ut av flystasjonens område	Driver/Leietakere Forsvarsbygg

5.10.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

5.11 AVFALLSHÅNDTERING

5.11.1 Mål

- Sikker håndtering av farlig avfall skal dokumenteres ved sanering og rehabilitering av eksisterende bygningsmasse, samt ved oppføring av nybygg.
- Det skal oppnås en utsorteringsgrad på minimum 80 % for riveavfall (fra sanering og rehabilitering).
- Det skal oppnås en utsorteringsgrad på minimum 90 % for avfall i byggefase.

5.11.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Avfallsforskriften
- TEK10 (krav til avfallsplan mm), § 9-6
- Den europeiske avfallskatalog (EAK)
- Forskrift om miljørettet helsevern, FOR-2013-01-17-61 (§ 9)
- Forskrift om systematisk helse- miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (Internkontrollforskriften)

5.11.3 Beskrivelse og risikovurdering

Avfallsproduksjonen omfatter ordinært næringsavfall fra anlegget (emballasje, brukt/slitt utstyr mm), farlig avfall og organisk avfall. Farlig avfall skal håndteres etter gjeldene forskrifter.

5.11.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
11.1	Det må etableres en ordning med kildesortering og regelmessig deponering slik at det ikke hopper seg opp avfall på anlegget. Avfall skal sorteres, tilpasset lokale ordninger og muligheter. Farlig avfall skal håndteres etter gjeldende forskrifter (Jf. Avfallsforskriften kapittel 11). Slam fra renseanlegg/oljeutskillere skal til godkjent deponi	Entreprenør
11.2	Entreprenør skal fremlegge avfallsplan for byggherre før anleggsarbeid igangsettes. Avfallsplanen skal vise planlagte avfallsmengder og kildesortering. Det skal utarbeides miljøsaneringsrapporter for bygninger som skal rives.	Entreprenør
11.3	Entreprenør skal kunne dokumentere at avfall inkl masser til deponi behandles i godkjente mottak. Entreprenør skal utarbeide kontrollrutine for rapportering av mengde avfall fordelt på kategorier og behandlingssted underveis i anleggsperioden.	Entreprenør
11.4	Anleggsplassene skal holdes ryddige slik at emballasje og annet avfall ikke blåser vekk i uvær. Se pkt. 7.5	Entreprenør
11.5	Ombruk av rivingsmasser ved sanerings- og rehabiliteringstiltak vurderes.	Forsvarsbygg/ Entreprenør

5.11.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

6 TILTAK - DRIFTSFASEN

6.1 INFRASTRUKTUR, VEGNETT OG TRANSPORTSYSTEM

6.1.1 Mål

- Lokalisering av de nye byggene på basen skal redusere behovet for motorisert transport
- Forholdene på basen legges til rette for miljøvennlig transport, herunder klimavennlig motorisert transport, gåing, sykling

6.1.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal- og transportplanlegging, Miljøverndepartementet (20.08.1993)
- Nasjonal transportplan (NTP) - 2014–2023, St. Meld. 26 (2012–2013)
- Regional Transportplan (RTP) for Midt-Norge
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon med bestemmelser

6.1.3 Beskrivelse og risikovurdering

Utbyggingen kan medføre trafikkutfordringer i nærområdet og i et større omland knyttet til persontransport, ferjeavvikling og hurtigbåttilbud. Med nærområdet menes viktige målpunkt i Ørland og Bjugn. Regional- og pendlertrafikk omfatter transport til og fra Trondheim med hurtigbåt og bil/ferje.

Pendlingsandelen til Kampflybasen vurderes å bli omlag 40 % som i dagens situasjon. Dette gir beregningsmessig en økning i antall pendlere fra dagens 260 pendlere til 600 pendlere i 2030, eller 340 flere pendlere enn i dag. Innpendlingen antas å være høyere de første årene etter utbyggingen, og avta gradvis mot en stabil situasjon i år 2030. Det er derfor grunn til å følge beleggutviklingen i hurtigbåt og ferge, slik at eventuelle korrektive tiltak kan iverksettes.

Den generelle trafikkveksten er vurdert å være større enn trafikkvekst som følge av videreutvikling av basen. Særskilte trafikksikkerhetstiltak knyttet til basen alene ansees derfor ikke nødvendig.

6.1.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
1.1	Planlegg ladepunkter for elbil, sentralt innenfor området	Forsvarsbygg
1.2	Tilrettelegg for gode muligheter for sykkelparkering, parkert innendørs eller under tak, og vurder mulighet for sykkelutlån («bysykel») på basen med flere utlans- og leveringssteder.	Forsvarsbygg

6.1.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

6.2 STØY

6.2.1 Mål

- Støy fra flyaktivitet til omgivelsene skal søkes redusert for å hensynta bebyggelse med støyømførlig bruksformål og slik at færrest mulig blir berørt av høye støynivåer.
- For eksisterende bygninger utenfor planområdet skal innendørs lydnivå fra aktiviteten ved flystasjonen tilfredsstillende de grenseverdier som er fastsatt i reguleringsbestemmelsene.

6.2.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Støyretningslinje, T-1442
- Norsk standard 8175:2012
- Plan- og bygningsloven, Byggeteknisk forskrift
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon m/bestemmelser

6.2.3 Beskrivelse og risikovurdering

Støy fra nye jagerfly vil være den mest dominerende støykilden, men annen flytrafikk og bakkeoperasjoner vil kunne bidra til den totale støybelastningen, både innenfor flystasjonens område og utenfor. Støy og vibrasjoner over et visst nivå kan gi en negativ helsemessig konsekvens. Forutsigbarhet og etterlevelse av fastsatte flyprosedyrer har stor betydning for opplevd støyplage.

Økt støybelastning som følge av mer støyende fly og flere daglige flyvninger regnes som den største direkte negative konsekvensen ved tiltaket, og vil kunne endre opplevelseskvaliteten i noen friluft- og nærmiljøområder. Opplevelsen av støy er knyttet til støyhendelser hovedsakelig i forbindelse med avgang og landinger. Normalt operasjonsmønster er typisk 2 perioder på dagtid med avgang og landing med F-35. Normalsituasjonen vil derfor være preget av at det store deler av døgnet er liten eller ingen støyende aktivitet. I helgene er det normalt ingen aktivitet. I løpet av året gjennomføres øvelser med mer intensiv aktivitet på dag og kveld, men normalt ikke på natt. Støybelastningen vil naturlig være sterkest nær flystasjonen og området vest/sydvest for hovedflystasjonen. Nordre del av Grandefjæra, Hoøya og Grande vil bli påvirket av støy fra overflyvning og det er i disse områdene støybelastningen øker mest.

Valg av avgangstraseer er utarbeidet i samarbeid med Forsvaret og er i tråd med innspill fra Ørland kommune for å ivareta støyberørte, landbruket, naturmiljø og Forsvarets behov. Alle avganger også under øvelser, må derfor følge fastsatte korridorer for å gi en forutsigbar støysituasjon for omgivelsene. Prosedyrer i forbindelse med inn- og utflyging innarbeides i Luftforsvarets instruksverk. De endelig avgangskorridorer fastsettes gjennom søknadsprosessen om konsesjon for drift av det nye flyplassanlegget (alternativt kan avgangstraseene bli fastsatt gjennom forskrift til Lov om luftfart).

I tillegg til støy ved avgang og landing, kommer bidrag fra bakkeaktiviteten. For nærmere beskrivelse av beregnet støy i driftsfasen henvises det til konsekvensutredning for støy, samt tilleggsnotater utarbeidet senere.

6.2.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
2.1	Støy til omgivelsene skal reduseres i størst mulig grad ved: - terreng- og bygningsutforming for å skjerme omgivelsene fra flyoperativt område - optimalisering av flymønster herunder flytrase- og profil Det skal etableres faste korridorer for alle typer fly- og helikoptertrafikk. Hensikten er å redusere støy og øke forutsigbarheten for omgivelsene Det presiseres dog at flymønster fastsettes i konsesjon etter Luftfartsloven.	Forsvarsbygg i samarbeid med Luftforsvaret Forsvarsbygg i samarbeid med Luftforsvaret/ 330 skv.
2.2	Flystasjonen skal dokumentere at fastsatte flyprofiler og – traseer etterleves. Det skal utarbeides dokumentasjon som regelmessig framlegges for bl.a. myndighetene. Ikke planlagte avvik skal være en del av rapporteringen. Det etableres et samarbeidsorgan mellom sivilt samfunn og Forsvaret. Det skal etableres rutiner for håndtering av klager på støy.	Forsvarsbygg/ Luftforsvaret
2.3	Det etableres måleprogram for støy fra flyaktivitet. Resultater skal rapporteres regelmessig. Programmet skal være etablert innen de første F-35 flyene tas i bruk.	Forsvarsbygg
2.4	Det må iverksettes informasjons- og holdningsarbeid internt blant egne og gjestende flyvere for å sikre etterlevelse av fastsatt flymønster.	Luftforsvaret
2.5	Det etableres rutiner for varsling av flyging som avviker fra normalsituasjonen.	Luftforsvaret
2.6	Områder med risiko for hørselskade og behov for beskyttelse (hørselsvern) ved opphold og ferdsel skal merkes, herunder også veistrekninger og stier der maksimalt flystøynivå kan bli over 110 dB.	Forsvarsbygg
2.7	Tiltakshaver skal tilby innløsning og gjennomføre fasadetiltak på boliger i henhold til reguleringsbestemmelsene.	Forsvarsbygg

6.2.5 Oppfølgende undersøkelser

Følgende undersøkelser og FoU arbeider er gjennomført eller er under arbeid for å bidra til økt kunnskap om støy og vibrasjoner relatert til militære flyplasser:

- Det er gjennomført et FoU prosjekt i regi av Forsvarsbygg, for å utvikle og teste ut støyreduserende tiltak på lette konstruksjoner i den hensikt å optimalisere effekten spesielt mot jagerflystøy
- Sintef IKT er på oppdrag fra Forsvarsbygg i gang med et FoU-prosjekt for å skaffe mer kunnskap om plagegrad av flystøy.

6.3 UTSLIPP TIL LUFT, VANN OG GRUNN

6.3.1 Mål

- Berørt grunn, vassdrag og utslippspunkter til fjorden skal ikke ha forringet miljøtilstand etter at anlegget er ferdig utbygget
- Forventet vekst i nedbørsmengde, i kombinasjon med økningen av harde flater og bebygd areal, skal ikke øke risikoen for oversvømmelse og flom
- Behandling av overvann skal ikke medføre forurensning av bekker eller medføre andre miljøskader, både innenfor og utenfor området
- 40 % reduksjon i vannforbruk pr m2 for nye F-35 bygg i forhold til eksisterende base

6.3.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven), LOV-1981-03-13-6, St.meld.nr. nr. 16 (2008-2009)
- Forskrift om begrensning av forurensning (forurensningsforskriften), FOR-2004-06-01-931, Kapittel 2, 7 og 15
- Vannforskriften - Forskrift om rammer for vannforvaltningen, FOR-2007-01-01
- Miljødirektoratets veileder TA-2553/2009
- Miljødirektoratets veileder TA-1629/1999
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall. (Avfallsforskriften), FOR-2004-06-01-930, Kapittel 9 Deponering av avfall
- T-1520. Retningslinje for behandling av luftkvalitet i arealplanleggingen, Utgitt:25.04.12
- Meld. St. 33 (2012–2013), Klimatilpasning i Norge
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon m /bestemmelser

6.3.3 Beskrivelse og risikovurdering

I driftsfasen er risiko for forurensninger i hovedsak knyttet til utslipp fra virksomheten. Aktuelle kilder omfatter blant annet håndtering av flydrivstoff og andre oljeprodukter, større flyoperative flater og økt forbruk av avisningskemikalier, relokalisering av brannøvingsfelt og utslipp fra fly. Utslippene kan både gi risiko for akutt og permanent forurensning. Risiko for uønskede hendelser omfatter systemsvikt, rutinesvikt mv. som medfører at oppfangingsystemer ikke fungerer eller at disse ikke har tilstrekkelig kapasitet. Dette kan føre til spredning i miljø og gi potensiell langvarig/permanent forurensning. Det finnes i dag oppsamlingsutstyr for oljeutslipp på stasjonen, og det er etablert beredskap for å fange opp akutte utslipp. Det forutsettes etablert rutiner for å forebygge utslipp og at det finnes nødvendig utstyr for å begrense utslipp ved hendelse.

Behovet for baneavising styres av klimatiske forhold. Utbyggingen medfører imidlertid et større areal med flyoperative flater og dermed et potensiale for økt forbruk av avisningsmidler. Avløpsvann vil i fremtiden bli separert slik at spillvann ledes til rensing og overflatevann ledes til resipient, i overensstemmelse med Ørland kommunes hovedplan for vannforsyning og avløp.

6.3.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
3.1	Prinsipp og funksjonskrav for forurenset overvann håndteres gjennom utslippstillatelsen. Vilkårene i revidert utslippstillatelse er foreløpig uavklart men vil være avgjørende for tilrettelagt håndtering av dette. Framtidig avrenning fra basen skal dekkes av dagens kapasitet for avløpssystemet til Grandefjæra. Nedbør må fordrøyes tilstrekkelig til at dagens kapasitet er tilfredsstillende. Terrenget rundt F-35 basen skal utformes for økning av vannmagasinkapasitet lokalt.	Forsvarsbygg
3.2	Nytt brannøvingsfelt er planlagt med gass som drivstoff. Dette hensyntas ved revisjon av utslippstillatelse.	Forsvarsbygg
3.3	For nye bygg og anlegg skal det velges løsninger som sikrer et lavest mulig forbruk av tilført vann med drikkevannsskvalitet.	Forsvarsbygg
3.4	Samordningsavtalen skal å sikre tiltak for å ivareta beredskap og håndtering av akutt utslipp.	Forsvarsbygg

6.3.5 Oppfølgende undersøkelser

Det etableres oppfølgende måleprogram med faste punkter for å kontrollere at utslipp fra egen virksomhet holdes innenfor fastsatte tillatelser. Grenseverdier for utslipp til definerte utslippspunkter fastsettes i utslippstillatelsen. Krav til dokumentasjon og rapportering fremgår av utslippstillatelsen.

6.4 NATURMILJØ

6.4.1 Mål

- Forvaltning av naturmiljøet i tilknytning til kampflybasen skal ivareta områdets biologiske mangfold, samtidig som det gjøres tiltak som skal begrense «fugl-fly» konflikten.
- Hindre spredning og fremvekst av ikke-ønskede arter.

6.4.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) «Biologisk mangfold – Sektoransvar og samordning»
- Lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), LOV-2009-06-19-100
- Forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften), FOR-2006-12-15-1446
- Retningslinjer for Forsvarssektorens miljøvernarbeid
- Forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer er under utarbeidelse
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon m /bestemmelser

6.4.3 Beskrivelse og risikovurdering

Grandefjæra naturreservat utgjør en viktig del av områdets biologiske mangfold. Grandefjæra ble vernet etter kgl res. i 1983. I vernebestemmelsene er det dog sagt at vernet ikke skal være til hinder for militær virksomhet eller flytrafikk ved Ørland hovedflystasjon. Grandefjæra vil bli berørt ved at de nordlige delene vil bli utsatt for høye maksimalnivåer som følge av overflyging. Midtre og søndre deler av Grandefjæra vil ikke bli overfløyet. Tiltaket medfører ikke fysiske inngrep i våtmarksområdet.

Overflygning av jagerfly under ca. 300 meter og støynivå over 100 dBA er vurdert å ha særlig negativt effekt for fugl, men det er liten kunnskap vedrørende faktiske fluktnesponser i forhold til støynivå og flygehøyder under norske forhold. Det skal derfor gjennomføres en oppfølgende undersøkelse for å kunne bedømme om aktivitetsendringen på Ørland Hovedflystasjon kan medføre varige endringer i fuglers bruk av Grandefjæra, og om det er behov for oppfølgende tiltak i denne forbindelse.

6.4.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Oppfølging
4.1	Etterlevelse av avtalt flygemønster herunder avgangs- og landingsmønster. Ref. pkt. 2.1 .	Luftforsvaret
4.2	Redusere fugl/fly konflikt: • Forsvarets rutiner for å hindre fugl/fly-konflikt videreføres • Flyaktivitet bør i den grad det er mulig og forenlig med Forsvarets oppdrag hensynta perioder og områder med høy fugletetthet for å redusere konflikt fugl/fly og negative konsekvenser for fuglelivet. • Pløying, såing og tresking planlegges i dialog med Forsvaret. Ref. leiekontrakter • Foring av svaner kan være et tiltak for å redusere forekomst nær eller på operativt område	Luftforsvaret Forsvarsbygg/ leietaker
4.3	Gjødsling av kantareal som ikke har verdi for landbruket skal ikke forekommeRef. leiekontrakter	Forsvarsbygg/ leietaker

6.4.5 Oppfølgende undersøkelser

Det skal gjennomføres en systematisk og oppfølgende undersøkelse/effektstudie av fuglelivet i Grandefjæra naturreservat for dokumentasjon av endringer i adferd (fluktresponser) som følge av økt støy og omlagt flymønster. Forsvarsbygg skal utarbeide nærmere program for gjennomføring av oppfølgende undersøkelser i Grandefjæra naturreservat i samråd med forvaltningsmyndigheten.

Programmet legger opp til registreringer over flere år slik at nåsituasjon kartlegges, sammen med endringer underveis og etter innføring av F-35 med nytt flyvemønster. Først da kan det være grunnlag for å konkludere med hvorvidt tiltaket alene medfører vesentlige endringer eller ikke.

Eventuelle tiltak må avveies mot Forskrift om fredning av Grandefjæra våtmarksreservat, Ørland kommune, Sør-Trøndelag punkt V som sikrer Forsvarets rett til gjennomføring av militær operativ virksomhet og flytrafikk ved Ørland hovedflystasjon.

6.5 ENERGIBRUK, ENERGILØSNINGER

Energiløsningen er et viktig miljøtema og behandles blant annet i miljøstrategien for Ørland hovedflystasjon. Ny energisentral vil bli tilrettelagt for hele flystasjonen i samarbeid med andre forretningsområder i Forsvarsbygg (energiledelsesprogrammet i FB Utvikling). Flere eksisterende energiforsyningsanlegg, herunder kjeler basert på fyringsolje og elektrisitet, vil fases ut og erstattes med grunnvarme/varmepumpe og spisslast basert på bioolje. Intern overskuddsvarme fra kjølebehov vil inngå i varmforsyningen. Varmebehovet ved Ørland hovedflystasjon blir med dette helt basert på fornybare kilder.

6.6 LANDSKAP OG LOKALKLIMA

6.6.1 Mål

- Kampflybasen skal framstå som et godt landskapsmessig og arkitektonisk planlagt anlegg, der hensynet til omgivelsene og en best mulig helhetlig løsning er ivare tatt
- Terreng og bygninger skal utnyttes til skjerming for innsyn og støy fra bakkeaktiviteten

6.6.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Den europeiske landskapskonvensjonen (2004)
- Stortingsproposisjon nr.1S (2009-2010)
- Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven), LOV 2008-06-27 nr 71.
- Kommunal planstrategi for Ørland (2012-2015)
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon m /bestemmelser

6.6.3 Beskrivelse og risikovurdering

Som følge av kravene til støy vil innløsning av boliger og våningshus, på sikt kunne medføre forfall eller rivning av tradisjonell bebyggelse. Dersom det skjer på flere bruk, vil dette kunne føre til at landskapet endrer seg over tid. Driftsformene kan også endre seg, jord forpaktes bort og grenser i landskapet viskes ut. Endringer i jordbruket vil kunne forandre det særegne landskapet på Ørland med regional verdi.

Endringer innenfor selve kampflybasen vil fortrinnsvis knyttes til etablering av nye voller på 4-6 meters høyde, forlengelsen av rullebanen til 3000 meter og flere bygninger og hangaretter. Vollene vil gi en annen romlighet inne på basen. Ny vegetasjon vil over tid dempe fjernvirkning av terrengendringer og nye bygninger.

Det vurderes at lokalklimaet utenfor basen ikke vil påvirkes av utbyggingen og økt aktivitet.

6.6.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
6.1	Bearbeidet terreng skal utformes og istandsettes slik at det glir mest mulig naturlig inn i omgivelsene. Vollene må ha en presis utforming som følges opp med tilstrekkelig skjøtsel. Primært skal det benyttes stedegne arter.	Forsvarsbygg
6.2	Utforming, skala, størrelse og farge på nye bygg og anlegg skal avstemmes mot omkringliggende bebyggelse både inne på flystasjonen og omgivelsene. Det skal utarbeides en landskapsstrategi for utforming av kampflybasen. Det er utarbeidet egen formingsveileder.	Forsvarsbygg

For tiltak for å bevare kulturlandskapet, se punkt 6.7.4.

6.6.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

6.7 KULTURMINNER OG KULTURMILJØ

6.7.1 Mål

- Prioriterte kulturminner skal tas vare på og tas hensyn til i videre utvikling av basen.

6.7.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Kulturminneloven
- Leve med kulturminner. St. Melding nr 16 (2004-2005)
- Framtid med fotfeste. St. Melding nr 35 (2012-2013)
- Handlingsplan for kulturminner i Sør-Trøndelag, 2001-2005 (12)
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon m /bestemmelser

6.7.3 Beskrivelse og risikovurdering

Aktiviteten vil medføre økt støy for en del av gårdsbrukene og de som bor vest og sydvest for flystasjonen. Salg av boliger og våningshus kan på sikt medføre forfall og rivning av den tradisjonelle gårdsbebyggelsen, noe som vil kunne medføre store endringer av det kulturhistoriske landskapet (Se pkt 7.6.3 om bevaring av våningshus som driftsbygninger).

Tiltaket vil ha liten innvirkning på de øvrige registrerte fornminnelokaliteter da disse er utsatt for støy også i dag. Kulturmiljøene vil bli mindre berørt av nybygging innenfor flystasjonen. Forlengelse av rullebanen gir ingen store konsekvenser for kulturminner og kulturmiljø.

6.7.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Oppfølging
7.1	Ved etterisolering av verneverdige bygninger må tiltakene planlegges slik at de ikke ødelegger viktige historiske utviklingstrekk eller bygningskonstruksjoner.	Forsvarsbygg
7.2	Utforming, skala, volum og størrelse på nye bygg innenfor planområdet må ta hensyn til det nærliggende kulturlandskapet. Ivaretas i egen formingsveileder. Landskap skal utformes på en slik måte at eksisterende kulturlandskap ivaretas.	Forsvarsbygg
7.3	Bygninger som skal rives, vil dokumenteres ev. i henhold til vilkår fra vernemyndighet. Tiltak på meldepliktige bygninger bygd før 1850 skal alltid sendes kulturminnemyndigheten for uttalelse.	Forsvarsbygg

6.7.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

6.8 NÆRMILJØ, FRILUFTSLIV OG BEFOLKNINGENS HELSE

Det er ikke avdekket forhold som går utover det som er behandlet under kap 6.2 Støy og som skal ivaretas av tiltakshaver.

6.9 LANDBRUK

6.9.1 Mål

- Tiltakshaver skal bidra til å redusere skadevirkningene for landbruket på Ørland.
- Matjord i arealer som utbygges skal så langt mulig stilles til rådighet for landbruket, etter at utbyggings behovet er dekket.

6.9.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Lov om jord (jordlova), LOV-1995-05-12-23
- Lov om skogbruk (skogbrukslova), LOV-2005-05-27-31
- Forskrift om floghavre, FOR-1988-03-25-251
- Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere, § 5, vedlegg 4B pkt. 14, FOR-2000-12-01-1333
- Forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer (under utarbeidelse)
- Landbruksmelding (Meld St 9 (2011 – 2012))
- Kommuneplan Ørland
- Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon m /bestemmelser
- Landbruksplan Ørland kommune

6.9.3 Beskrivelse og risikovurdering

Utbyggingsplanene påvirker landbruket spesielt ettersom Ørland kommune har en stor andel dyrka og Ørland Hovedflystasjon ligger midt i dette jordbruksområdet .

Brutto nytt arealbeslag, dvs nye arealer regulert til område for Forsvaret, er ca 650 daa. Av dette vil ca 225 daa bli omdisponert til utvidelsen av rullebanesystemet og andre tiltak i forbindelse med utbyggingen av Kampflybasen. Resterende regulert areal, vel 430 daa dyrka mark, vil fortsatt kunne dyrkes på samme vilkår som dyrka mark inne på dagens base.

Av ca 3,4 km² dyrka /og dyrkbar mark innenfor dagens base, skal vel 1 km² omdisponeres til bygninger, plasser og omlagt banesystem. Reguleringsplanen legger til rette for at ytterligere 340 daa, herav 265 daa dyrka mark, kan disponeres til tilknyttete virksomheter.

Det er sannsynlig at 5 til 10 melkekyrbesetninger i området vest – sydvest for flystasjonene får økt negativ påvirkning som følge av økt støynivå. Dette kan medføre at gårdbrukerne må foreta driftstilpasning.

Det er en målsetning at all jord skal drives videre.

6.9.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
9.1	Ved utbygging innenfor planområdet og ved drift av flybasen skal det tas tilbørlig hensyn for å sikre landbruksmessig drift av gjenværende jordressurser.	Forsvarsbygg
9.2	Det skal legges til rette for nødvendige driftsatkomster. Driftsatkomster må tilpasses basens sikkerhetsbehov og dernest landbrukets behov.	Forsvarsbygg/Luftforsvaret
9.3	Eventuelt overskudd av matjord skal tas vare på som ressurs. Før jorda eventuelt tas ut av flystasjonsområdet må den være fri for floghavre. Ref. pkt. 4.2 og 10.5	Forsvarsbygg
9.4	Ved utbygging og drift skal dreneringssystem og grøfter opprettholdes eller omlegges. Det skal tas særlig hensyn til gjennomgående drenering eller grøfter som fører vann fra omkringliggende areal. Overflatevann skal infiltreres og fordrøyes på sidearealer og i grøfter før det føres til Grandefjæra.	Forsvarsbygg

6.9.5 Oppfølgende undersøkelser

Det er gjennomført nærmere undersøkelser av støybelastning på husdyrbesetninger, se rapport pr 8. september 2014. Undersøkelsen gir ikke et fullgodt bilde av den fremtidige aktiviteten og hvilken påvirkning dette vil ha på husdyrbruk og reaksjoner. Oppfølgende undersøkelse må gjennomføres når F-35 og det nye flymønsteret er tatt i bruk. Dette vil bli gjennomført i samråd med lokale og regionale landbruksmyndigheter.

Det gjennomføres høsten 2015 undersøkelser av eventuell forurensninger på planteproduksjonen nær basen, dvs den planteproduksjon som kan påvirkes ved nedfall fra fly. Rapporten vil foreligge senhøstes 2015. Dersom undersøkelsen viser at dagens planteproduksjon ikke påvirkes av flyaktiviteten, ansees det ikke nødvendig å foreta flere oppfølgende undersøkelser. Utslipp fra de nye flyene er i flg fabrikanten mindre enn med dagens gamle F-16 fly.

Virkningen for landbruket i Ørland på lenger sikt er styrt av mange faktorer, der utbygging og drift av kampflybasen er én. Det er derfor nærliggende at landbruksmyndighetene analyserer helheten i utviklingen av landbruket, i tillegg til å se på muligheter framover.

6.10 AVFALLSHÅNDTERING

6.10.1 Mål

- Forsvarsbyggs egne mål for sorteringsgrad av avfall skal følges:
 - sorteringsgrad på 60 % for driftsavfall (husholdningsavfall, næringsavfall, farlig avfall)
 - andel avfall til gjenvinning, kompostering og energigjenvinning skal være på minst 80 %

6.10.2 Rammer og regelverk

Generelt legges gjeldende lover og forskrifter til grunn for arbeidet, blant de viktigste er:

- Avfallsforskriften
- TEK10 (krav til avfallsplan mm), § 9-6
- Den europeiske avfallskatalog (EAK)
- Forskrift om miljørettet helsevern, FOR-2013-01-17-61 (§ 9)
- Forskrift om systematisk helse- miljø- og sikkerhetsarbeider i virksomheter (Internkontrollforskriften).

6.10.3 Beskrivelse og risikovurdering

Avfallsproduksjonen omfatter ordinært næringsavfall fra anlegget (emballasje, brukt/slitt utstyr mm), farlig avfall og organisk avfall. Farlig avfall skal håndteres etter gjeldene forskrifter.

6.10.4 Tiltak for måloppnåelse

Kode	Tiltak	Ansvar
10.1	Det legges til rette for avfallshåndtering for driftsfasen som tar hensyn til de krav og retningslinjer som naturlig følger i prosjektet, herunder håndtering av gradert materiale, risikoavfall og farlig avfall.	Forsvarsbygg

6.10.5 Oppfølgende undersøkelser

Ingen oppfølgende undersøkelser.

7 LOVER, FORSKRIFTER OG ANDRE FØRINGER

Relevante lover

- Forurensningsloven
LOV-1981-03-13-6 Lov om vern mot forurensninger og om avfall
- Friluftsløven
LOV-1957-06-28-16 Lov om friluftslivet
- Jord- og skoglovene
LOV-1995-05-12-23 Lov om jord (jordlova), LOV-2005-05-27-31 Lov om skogbruk (skogbrukslova)
- Kulturminneløven
LOV-1978-06-09-50 Lov om kulturminner
- Lov om offentlige anskaffelser
LOV-1999-07-16-69 Lov om offentlige anskaffelser
- Miljøinformasjonsloven
LOV-2003-05-09-31 Lov om rett til miljøinformasjon og deltakelse i offentlige beslutningsprosesser av betydning for miljøet Naturmangfoldloven
LOV-2009-06-19-100 Lov om forvaltning av naturens mangfold
- Plan- og bygningsloven
LOV-2008-06-27-71 Lov om planlegging og byggesaksbehandling Produktkontrolløven
LOV-1976-06-11-79 Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester
- Vannressursloven
LOV-2000-11-24-82 Lov om vassdrag og grunnvann
- Folkehelseløven
LOV 2011-06-24 nr 29 Lov om folkehelsearbeid
- Lov om elsertifikater

Relevante forskrifter

- Avfallsforskriften
FOR-2004-06-01-930 Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften) kap. 9
Deponering av avfall.
- Drikkevannsforskriften
FOR 2001-12-04-1372 Forskrift om vannforsyning og drikkevann (drikkevannsforskriften)
- Forskrift om floghavre
FOR-1988-03-25-251 Forskrift om floghavre
- Forskrift om innførsel og utsetting av fremmede organismer
Under utarbeidelse
- Forskrift om klassifisering, merking mv. av farlige kjemikalier
FOR-2002-07-16-1139 Forskrift om klassifisering, merking mv. av farlige kjemikalier
- Forskrift om miljørettet helsevern
FOR-2003-04-25-486 Forskrift om miljørettet helsevern
- Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere
FOR-2000-12-01-1333: Forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere

- Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker
FOR-2003-06-24-749 Forskrift om saksbehandling og kontroll i byggesaker
- Forskrift om skadedyrbekjempelse
FOR 2000-12-21-1406 Forskrift om skadedyrbekjempelse
- Forskrift om tekniske krav til byggverk (Byggeteknisk forskrift)
FOR-2010-03-26-489 Forskrift om tekniske krav til byggverk (Byggeteknisk forskrift)
- Forurensningsforskriften
FOR-2004-06-01-931 Forskrift om begrenning av forurensning (Forurensningsforskriften)
- Internkontrollforskriften
FOR 1996-12-06-1127 Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter
- Osloforskriften
FOR 1974-10-09-02 Forskrift om begrenning av støy – tillegg til helseforskriftene, Oslo kommune, Oslo
- Produktforskriften
FOR-2004-06-01-922 Forskrift om begrenning i bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og andre produkter Vannforskriften
FOR-2006-12-15-1446 Forskrift om rammer for vannforvaltningen (vannforskriften)

Andre føringer:

- Rikspolitiske retningslinjer for samordnet areal og transportplanlegging, Miljøverndepartementet 20.08.1993
- Nasjonal transportplan (NTP) -2014-2023 St.Meld. 26 (2012-2013)
- Regional Transportplan (RTP) for Midt-Norge
- Transportplan Ørland og Bjugn
- EUs Fornybarhetsdirektiv 2009/28/EC
- Klimaforliket
- Meld. St. 33 (2012-2013) Klimatilpasning i Norge
- Framtid med fotfeste. St.melding nr 35 (2012-2013)
- Regional plan klima og energi Sør-Trøndelag (2010-2014)
- Fylkesdelplan Vindkraft Sør-Trøndelag
- Energi- og klimaplan for Ørland kommune 2007-2012
- Kommuneplanens arealdel, temakart Småskala vindkraftverk
- Bygningsdirektivet 2002/91/EC
- Den europeiske avfallskatalogen (EAK)
- Miljødirektoratets veileder TA-1629/1999 «Risikovurderinger av forurenset grunn»
- Miljødirektoratets veileder TA-2553/2009 «Helsebaserte tilstandsklasser for forurenset grunn»
- Norsk Standard NS8175:2008
- Retningslinje for støy i arealplanlegging T-1441
- Landbruksmelding. Meld St 9 2011-2012
- Landbruksplan Ørland kommune
- Leve med kulturminner. St. Melding nr 16 (2004-2005)
- Handlingsplan for kulturminner i Sør-Trøndelag, 2001-2005
- Rikspolitiske retningslinjer (T-2/2008) om barn og planlegging
- Samhandlingsreformen
- Stortingsproposisjon nr. 1S (2009-2010)

- T-1520 Retningslinje for behandling av luftkvalitet i arealplanleggingen, 25.04.2012
- Den europeiske landskapskonvensjonen 2004
- Stortingsmelding nr. 42 (2000-2001) Biologisk mangfold – Sektoransvar og samordning
- Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging, Miljøverndepartementet 2011
- Kommunal planstrategi for Ørland (2012-2015)
- Kommuneplan Ørland
- Retningslinjer for Forsvarssektorens miljøvernarbeid (under revisjon)
- Miljøstrategi for Forsvarsbygg (under revisjon)
- Miljøstrategi for ØHF

Konsekvensutredningens temarapporter. Forsvarsbygg 2013, Kampflybase – Plan- og prosjekteringsgruppe. Reguleringsplan med konsekvensutredning for Ørland hovedflystasjon:

- ALM-PLAN-RAP-002 - KU Lokal og regional utvikling og arealbruk
- ALM-PLAN-RAP-003 - KU Nærmiljø og friluftsliv
- ALM-PLAN-RAP-004 - KU Støy
- ALM-PLAN-RAP-005 - KU Kulturminner og kulturmiljø
- ALM-PLAN-RAP-006 - KU Naturmiljø
- ALM-PLAN-RAP-007 - KU Grunnforurensning
- ALM-PLAN-RAP-008 - KU Infrastruktur, vegnett og transportsystem
- ALM-PLAN-RAP-009 - KU Landbruk
- ALM-PLAN-RAP-010 - KU Befolkningens helse
- ALM-PLAN-RAP-011 - KU Landskap
- ALM-PLAN-RAP-013 - KU Energibruk og energiløsninger

Vedlagt oversendes Forsvarsbygg sin miljøoppfølgingsplan (MOP) for utbygging av Ørland Hovedflystasjon. MOP ble utarbeidet høsten 2014 og forelagt regionale og kommunale myndigheter, men ferdigstilling ble stilt i bero i påvente av Kommunal- og moderniseringsdepartementets avgjørelse i innsigelsessaken til reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon. MOP er nå revidert og ferdigstilt i henhold til KMD sitt reguleringsvedtak i august 2015.

Krav om MOP er forankret i reguleringsbestemmelsenes pkt. 4.3. MOP er en del av Forsvarsbygg kampflybases styringssystem på miljøområdet som angir hvordan miljømål og -krav innarbeides og følges opp i prosjektet. Vedlagte MOP er mer omfattende enn det som er vanlig i utbyggingssaker da MOP normalt vil være avgrenset til anleggsdriften.

I første omgang tas det nå initiativ til møter med respektive myndigheter for å gjennomgå hvordan aktiviteter relatert til kulturminner, landbruk, Grandefjæra naturreservat, støy og forurensning vil bli fulgt opp.

Med vennlig hilsen

Elin Walstad

Miljøsjef

Forsvarsbygg kampflybase

Mobil: +47 90 20 56 78

E-post: elin.walstad@forsvarsbygg.no

Internett: www.forsvarsbygg.no

Postadresse: Pb 405 Sentrum, 0103 Oslo

Besøksadresse: Grev Wedels plass 5

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Statsråden

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag

Deres ref

Vår ref

14/5302-31

Dato

10.08.15

Reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon - avgjørelse i innsigelsessak

Vi viser til fylkesmannens brev av 02.12.2014 og sakens dokumenter. Forsvarsbygg har reist innsigelse til reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon og saken er oversendt departementet for avgjørelse etter plan- og bygningsloven § 12-13.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet godkjenner reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon med noen endringer i bestemmelsene. Departementet stadfester i hovedsak kommunens vedtak om grenser for innendørs og utendørs støy ved eksisterende bebyggelse, og mener disse ivaretar hensynet til befolkningens helse og trivsel. For å unngå videreføring av støyømfintlig bebyggelse i rød støysone og sikre en effektiv gjennomføring av planen, reduseres kravet til innendørs lydnivå i bygninger som ikke ønskes innløst.

Bestemmelsene om at det skal etableres gang- og sykkelveg på strekningen Uthaug-Hårberg og ny våtmarkspark i Brekstadfjæra før flytypen F-35 tas i bruk, tas ut av planen. Departementet mener gjennomføring av disse tiltakene ikke har en direkte sammenheng med etableringen av den nye kampflybasen. Detaljerte bestemmelser om innhold i miljøoppfølgingsplanen er også tatt ut av planen. Departementet forutsetter at det konkrete innholdet i miljøoppfølgingsplanen utarbeides av tiltakshaver i samråd med kommunen og andre berørte myndigheter.

Innsigelsen fra Forsvarsbygg er etter dette tatt delvis til følge.

Bakgrunn

Stortinget har vedtatt at Forsvaret skal anskaffe F-35 som nye kampfly og at Ørland hovedflystasjon skal utvikles som hovedbase for de nye flyene som ankommer i perioden 2017-2024. Ørland kommune vedtok 13.11.2014 reguleringsplan for Ørland flystasjon som legger grunnlag for utvidelse av det militære området, oppføring av ny bebyggelse og forlengelse av eksisterende rullebane.

I reguleringsplanens bestemmelser stilles det krav om at det skal utarbeides en miljøoppfølgingsplan som beskriver hvordan hensynet til det ytre miljø skal ivaretas ved planlegging, bygging og drift av nye bygninger og anlegg. Miljøoppfølgingsplanen skal blant annet redegjøre for tiltak knyttet til støy, utslipp til luft, vann og grunn, transport, landbruk, overvåking av Grandefjæra våtmarksområde m.m. Miljøoppfølgingsplanen skal utarbeides i samråd med berørte myndigheter og være ferdigstilt før tiltak innenfor reguleringsplanområdet kan iverksettes.

Det er utarbeidet en konsekvensutredning i tilknytning til reguleringsplanen. Det framgår av konsekvensutredningen at de nye F-35 flyene vil gi vesentlig mer støy enn dagens F-16 fly, og det forventes en dobling av flyaktiviteten med ca 10 000 årlige avganger av jagerfly, passasjerfly, transportfly og helikopter. Kampflyene vil ha ca 4700 avganger pr år.

Støygrenser og avbøtende tiltak har vært vanskelige tema i reguleringsplanprosessen. Den vedtatte reguleringsplanen fastsetter i § 4.9.2 grenseverdier for støy ved eksisterende bebyggelse utenfor planområdet. Det følger av reguleringsbestemmelsene § 4.3 at miljøoppfølgingsplanen skal avklare hvordan hensynet til støy skal ivaretas ved planlegging, bygging og drift av anleggene.

Innsigelsen fra Forsvarsbygg

Forsvarsbygg fremmet i brev av 28.08.2014 innsigelse til reguleringsplanens bestemmelse § 4.9.2 om støy for eksisterende bebyggelse utenfor planområdet. Forsvarsbygg mener de vedtatte bestemmelsene ikke har støyfaglig begrunnelse og avviker fra etablert praksis.

Forholdet til andre planer

Parallelt med reguleringsplanprosessen har kommunen vedtatt kommuneplan for Ørland 2014-2026 og en områderegulering for Brekstad. Kommunen ønsker en befolkningsvekst på 35 % og vil oppnå dette ved å utvikle attraktive bosteder og Brekstad som fortettet kystby. Kommunen vil også satse på folkehelse, næringsutvikling, miljøsatsing, klimatilpasning og bedre kommunale tjenester. Kommunen ønsker at lokalsamfunnsutviklingen skal bidra til å styrke forsvarets muligheter for rekruttering og bevaring av kompetent personell.

I kommuneplanens arealdel er det avsatt nye boligområder som blant annet skal dekke behovet for erstatningstomter for boliger som blir innløst. Området som dekkes av reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon er vist som område for Forsvaret. Rød og gul støysone er vist som hensynssoner med bestemmelser og retningslinjer for framtidige byggetiltak.

Prosess etter at innsigelse ble fremmet

Fylkesmannen oversendte innsigelsessaken til departementet 02.12.2014. Det ble ikke avholdt meklingsmøte før oversendelsen fordi partene mente dette ikke var hensiktsmessig.

Fylkesmannen mener saken dreier seg om tunge prinsipielle spørsmål og avveininger som bør avgjøres på sentralt nivå. Saken oversendes derfor uten tilrådning om løsning.

Befaring ble gjennomført 27.01.2015 med representanter fra Ørland kommune, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Klima- og miljødepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Forsvarsbygg, Folkehelseinstituttet, Fylkesmannen i Sør-Trøndelag, Miljødirektoratet, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Støygruppa Ørland og Ørland bondelag.

Klima- og miljødepartementet har uttalt seg til saken i brev av 23.02.2015.

Departementet viser til nasjonale målsettinger om å redusere støyplager, og påpeker at "*Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging T-1442/2012*" skal legges til grunn ved utvidelse av eksisterende støyende virksomhet som krever plan etter plan- og bygningsloven. Departementet påpeker videre at forurensningsforskriftens tiltaksgrense på 42 dB i § 5-4 er en opprydningsbestemmelse, og at dette støynivået ikke kan legges til grunn ved utvidelse av eksisterende virksomhet. Departementets konkrete anbefalinger framgår av vurderingene under.

Forsvarsdepartementet har uttalt seg til saken i brev av 16.03.2015. Departementet stiller spørsmål ved støyretningslinjens gyldighet i en situasjon der jagerflyaktiviteten foregår i to avgrensede perioder på dagtid og der det normalt ikke er aktivitet på kveld, natt, i helger og i ferier. Departementets konkrete anbefalinger framgår av vurderingen under.

Helse- og omsorgsdepartementet har uttalt seg til saken i brev av 16.03.2015.

Departementet mener hensynet til befolkningens helse må tillegges tilstrekkelig vekt i reguleringsplanen, slik at man unngår en situasjon der hørselsskader og andre helsekonsekvenser gjør det nødvendig med pålegg om retting etter folkehelseloven og forskrift om miljørettet helsevern.

Helse- og omsorgsdepartementet påpeker at støy kan virke negativt i forhold til trivsel, prestasjonsevne, søvn, kommunikasjon og sosial adferd samt bidra til stressrelaterte sykdommer. Det påpekes også at det kan påvises negativ innvirkning på hjerte-karsystemet og på barns læring. Langtidseksponering kan bidra til sykdom og kraftig støy kan forårsake hørselsskade.

Helse- og omsorgsdepartementet opplyser at de anbefalte grenseverdiene i "*Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging, T-1442/2012*" er fastsatt på bakgrunn av en avveining av flere ulike hensyn, blant annet helsehensyn. Med eksponeringsnivåene i T-1442 vil om lag 10 % av befolkningen fortsatt kunne være sterkt støyplaget.

Departementets konkrete anbefalinger er gjengitt i vurderingene under.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering

Forsvarsbygg har reist innsigelse til reguleringsplanens bestemmelser om støy for eksisterende bebyggelse utenfor kampflybasen. Etter plan- og bygningsloven § 12-13 skal Kommunal- og moderniseringsdepartementet avgjøre om innsigelsen skal tas til følge eller ikke. Departementet kan i den forbindelse gjøre nødvendige endringer i planen.

Overordnede føringer av betydning for saken

Nasjonale mål for støy ble fastsatt i 2007. Målene er at støyplagen skal reduseres med 10 prosent innen 2020 i forhold til 1999. Støyplage er her definert som antallet personer med utendørs støy over 55 dB ved bolig. Det er videre et mål at antall personer utsatt for støy over 38 dB innendørs støynivå reduseres med 30 prosent innen 2020 i forhold til 2005.

Handlingsplan mot støy 2007-2011, oppdatering ut 2015, er utarbeidet av Samferdselsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet og omhandler tiltak for å redusere støy fra vegtrafikk, fly, jernbane, industri og annen næring. Det framheves i handlingsplanen at støyretningslinjen T-1442 er et viktig virkemiddel for å nå målene om redusert støyplage.

Retningslinje for behandling av støy i arealplanlegging T-1442 ble fastsatt i 2005 og oppdatert 02.07.2012. Retningslinjen forvaltes av Klima- og miljødepartementet og har som formål å legge til rette for en langsiktig arealdisponering som forebygger støyproblemer. Retningslinjen omfatter anbefalte grenser for utendørs støy og skal legges til grunn ved planlegging av ny bebyggelse i støyutsatte områder, ved planlegging av ny støyende virksomhet og ved utvidelse av eksisterende virksomhet som krever plan etter plan- og bygningsloven. Krav til innendørs støy følger av byggteknisk forskrift til plan- og bygningsloven.

Det framgår av støyretningslinjen T-1442 at det skal beregnes to støysoner rundt viktige støykilder. Rød støyzone ligger nærmest støykilden og angir området der bebyggelse med støyfølsomt bruksformål, herunder boliger, fritidsboliger, skoler og barnehager skal unngås. Gul støyzone er en vurderingssone hvor ny bebyggelse kan oppføres dersom det kan dokumenteres at avbøtende tiltak gir tilfredsstillende støyforhold. For flystøy er L_{den} 52 dB nedre grense for gul sone og L_{den} 62 dB nedre grense for rød sone.

Ved planlegging av ny virksomhet og bebyggelse er L_{den} 52 dB anbefalt grense for støy på uteoppholdsareal og utenfor vinduer til rom med støyfølsomt bruksformål herunder stue, soverom og undervisningsrom.

Hovedpunktene som må avklares ved behandling av innsigelsen fra Forsvarsbygg kan deles i tre:

1. Krav til utendørs støynivå for eksisterende bygninger utenfor planområdet, jf § 4.9.2 andre ledd, første punktum
2. Krav til innendørs støynivå for eksisterende bygninger utenfor planområdet, jf § 4.9.2 første ledd
3. Krav til innendørs støynivå for eksisterende bygninger utenfor planområdet dersom innløsning tilbys, men avslås, jf § 4.9.2 andre ledd, andre punktum

Nedenfor følger Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering av de enkelte punktene.

1. Krav til utendørs støynivå for eksisterende bygninger utenfor planområdet, jf § 4.9.2 andre ledd, første punktum

Kommunens vedtak lyder:

For eksisterende bygninger utenfor planområdet med støyfølsomt formål skal lydnivået (ved) utenfor rom med støyfølsomt formål ikke overstige $MFN_{day} \geq 100 \text{ dBA}$ eller $L_{den} = 62 \geq \text{dBA}$, angitt som beregnet frittfelt lydnivå.

Vedtaket innebærer at gjennomsnittlig støynivå utenfor rom med støyfølsom bruk, ikke skal overstige 62 dBA og at maksimalt støynivå ikke skal overstige 100 dBA.

Forsvarsbygg påpeker at bestemmelsen innebærer at alle bygninger med støyfølsom bruk i rød støysone må tilbys innløsning. Forsvarsbygg mener tilbud om innløsning må baseres på en vurdering av hva som kan oppnås av innendørs og utendørs lydforhold, samt en vurdering av andre miljøforhold. Det blir hevdet at det ikke er faglig grunnlag for eller praksis i å tilby innløsning på grunnlag av rød støysone alene.

Forsvarsbygg ønsker å tilby innløsning når gjennomsnittlig utendørs lydnivå overstiger 67 dB eller når maksimalt støynivå overstiger 105 dB. Begrunnelsen for å sette 67 dB som grense for innløsning er at det vil være vanskelig å oppnå tilfredsstillende innendørs lydnivå hvis utendørs lydnivå er høyere enn dette. Når det gjelder maksimalnivå påpeker Forsvarsbygg at 105 dB var anbefalt som grense for innløsning i tidligere støyretningslinje og at det gir god margin til hørselsskade.

Klima- og miljødepartementet tilrår at kommunens grenseverdi på L_{den} 62 dB stadfestes. Departementet påpeker at støyretningslinjen T-1442 kommer til anvendelse ved etablering av ny støyende virksomhet og ved utvidelse eller oppgradering av eksisterende virksomhet når endringen er så vesentlig at det kreves ny plan etter plan- og bygningsloven. Det framgår av tabell 3 i retningslinjen at L_{den} 52 dB er anbefalt støygrense for flystøy i reguleringsplaner. L_{den} 62 dB som kommunen har lagt seg på, er grensen mellom rød og gul støysone i støyretningslinjen.

Klima- og miljødepartementet påpeker at rød støysone angir områder som ikke er egnet for støyfølsomme bruksformål. Departementet viser til at de stille periodene inngår i beregningen av gjennomsnittlig støybelastning og at støyen i de aktive periodene derfor er tilsvarende høy. ISO-standard for flystøy er skjerpet og kan i følge departementet bli aktuelt å vurdere innskjerping av nasjonale grenseverdier for flystøy i Norge. Det vises også til at støyen i øvingsperioder vil være høyere enn normalt og at det da kan ventes mer støy på kveld/natt. Departementet mener usikkerhet i beregningene også kan tale for et føre-var-prinsipp for å unngå stort behov for opprydding i etterkant.

Når det gjelder maksimalnivå anbefaler Klima- og miljødepartementet at kommunens grense på 100 dB stadfestes. Det vises til at veilederen til støyretningslinjen T-1442 tilrår at det settes et maksimalnivå på dagtid, uten å gi anbefaling om et konkret nivå. 100 dB var imidlertid anbefalt grense i støyretningslinjen T-1277 fra 1999.

Klima- og miljødepartementet er klar over at de fastsatte grensene kan medføre innløsning siden det er vanskelig å gjennomføre avbøtende tiltak for støy som kommer ovenfra.

Helse- og omsorgsdepartementet viser til Folkehelseinstituttet som ut fra helsefaglige og miljømedisinske vurderinger mener at kommunens tiltaksgrenser bør legges til grunn. Det påpekes at negative helsekonsekvenser av støy er mer enn hørselsskader. Støy utgjør en risikofaktor for sykdomsutvikling som man nasjonalt og internasjonalt ønsker å redusere.

Helse- og omsorgsdepartementet mener at lite aktivitet på kveldstid og nattestid vil være et gode for befolkningen i boligområdene rundt kampflybasen. Svært høye maksimale støynivåer, manglende tilgang til stille side av boligen og svært stor belastning i øvelsesperioder virker derimot skjerpene. Det er lite som tyder på at folk venner seg til støy over tid, spesielt hvis støyen er preget av høye nivåer på enkelthendelser. Det vises også til at befolkningen i Ørland kommune har dårligere helsetilstand enn gjennomsnittet i fylket og landet. Dette kan innebære en sårbarhet for ytterligere stressfaktorer som kampflybasen representerer.

Forsvarsdepartementet mener det er uheldig at kommunen har satt en øvre grense for støy fra aktiviteten ved kampflybasen. Forsvarsdepartementet mener reguleringsplanen bør ha en mer generell bestemmelse om utendørs støy og sette fokus på et tilfredsstillende innendørs støynivå. Det vises til at jagerflyaktiviteten er konsentrert til to relativt avgrensede og forutsigbare tidspunkt på dagtid og at det normalt ikke er flyaktivitet på kveldstid, i helger og i ferier. Departementet mener ut fra dette at tilgangen til egnet uteoppholdsareal med tilfredsstillende støyforhold er oppfylt. For maksimalstøy mener departementet at $MFN_{day} 105$ dB gir en tilstrekkelig margin i forhold til risiko for hørselsskade.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering

Støyberegninger utført i forbindelse med planarbeidet viser at områder vest for flystasjonen vil få økt støybelastning med de nye F-35 flyene. Dette gjelder særlig områdene under og rundt avgangstraséene. Øst for flystasjonen er utvidelsen av rød og gul støysone mindre.

Det følger av plan- og bygningsloven § 12-7 nr. 3 at kommunen kan fastsette grenser for støy og annen forurensning i planområdet for å forebygge eller begrense forurensning utenfor planområdet. I tråd med anbefalinger i støyretningslinjen T-1442 er det praksis at det settes krav til utendørs og innendørs støynivå ved bebyggelse som blir berørt av støykilden. Det er opp til anleggseier å avgjøre om støykravet skal overholdes gjennom tiltak ved støykilden, ved tiltak på støyutsatt bebyggelse eller ved innløsning av støyutsatt bebyggelse. Hvis den berørte bebyggelsen ikke omfattes av reguleringsplanen, vil planen ikke gi grunnlag for ekspropriasjon av bebyggelse som skal innløses. Innløsningen vil i disse tilfellene være avhengig av privatrettslige avtaler mellom bygningseier og anleggseier.

Støyretningslinjen T-1442 skal legges til grunn ved planlegging av ny støyende virksomhet herunder flyplasser, og ved utvidelse av eksisterende støyende virksomhet som krever plan etter plan- og bygningsloven. Retningslinjen anbefaler 52 dB som støygrense for uteoppholdsareal og utenfor vinduer til rom med støyfølsom bruk når støykilden er flyplass. Ørland kommune har vedtatt 62 dB som støygrense utenfor vinduer til rom med støyfølsom bruk, og har gjennom dette akseptert et utendørs støynivå som er høyere enn anbefalte grenseverdier i støyretningslinjen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til anbefalingene fra Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, og mener grensen for gjennomsnittlig støynivå på 62 dB kan aksepteres. Departementet legger vekt på at virksomheten ved Ørland hovedflystasjon er av vesentlig nasjonal og forsvarsmessig interesse. Departementet legger også vekt på at støymønsteret ved hovedflybasen er spesielt og at det ved normal drift ikke vil være aktivitet på kveldstid, på natt og i helger.

Med bakgrunn i anbefalingene fra Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet mener Kommunal- og moderniseringsdepartementet at også grenseverdien for maksimalstøy kan stadfestes. Departementet viser til vurderingene fra de andre departementene om det særegne støybildet knyttet til kampflybasen, og legger til grunn at grenseverdiene for Ørland ikke vil være automatisk overførbare til andre saker.

Det framgår av saken at det er ca 180 boliger i rød støysone. 95 boliger har utendørs støynivå mellom 62 dB og 67 dB, og 81 boliger har støynivå over 67 dB. Kommunal- og moderniseringsdepartementet ser at kravet om 62 dB kan innebære at 95 flere boliger må tilbys innløsning og at dette gir høyere kostnader knyttet til gjennomføringen enn forutsatt. Departementet vil bemerke at kostnadsøkningen maksimalt vil være forskjellen mellom kostnader for innløsning og kostnader for tiltak som gir tilfredsstillende innendørs støynivå. Departementet mener dette ikke kan tillegges avgjørende vekt ved vurdering av saken.

Når det gjelder praktiseringen av T-1442 vil departementet bemerke det er enklere å gjennomføre tiltak for å sikre tilfredsstillende utendørs støyforhold når støykilden er veg og bane enn når den kommer fra fly. Dette innebærer at rød støysone ikke vil være eneste grunnlag for å tilby innløsning ved utbygging av veg og jernbane. Så langt departementet erfarer legger både Jernbaneverket og Statens vegvesen anbefalte støygrenser i T-1442 til grunn ved planlegging og gjennomføring av nye tiltak og ved utvidelse av eksisterende tiltak.

Det er vedtatt få reguleringsplaner for flyplasser etter at støyretningslinen T-1442 ble vedtatt i 2005. Noen planer viser til T-1442, men gjennomføringen av tiltak synes å være begrenset til å tilfredsstille kravet til innendørs støy som følger av forurensningsforskriftens kapittel 5. Departementet mener at dagens praksis knyttet til flyplasser ikke kan legges til grunn ved behandling av den aktuelle saken.

Forsvarsdepartementet mener at virksomheten ved Ørland flystasjon vil være ulovlig i forhold til de som avslår tilbud om innløsning og blir boende i rød støysone. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil presisere at virksomheten ikke vil være i strid med reguleringsplanen dersom kommunen dispenserer fra kravet til utendørs støynivå og godkjenner videreføring av støyømfintlig bebyggelse i rød støysone. Departementet mener at de sterke nasjonale interessene knyttet til kampflybasen tilsier at det normalt vil være grunnlag for slik dispensasjon.

Kommuneplanens arealdel har bestemmelser om at det kan tillates bruksendring fra bolig til fritidsbolig i rød støysone og at eksisterende boliger i rød støysone kan gjenoppføres etter brann og skade (§ 7.1.1 og 7.1.2). Det er også en retningslinje om at bruksendring fra ikke støyømfintlige bruksformål til rom for kortvarig fritidsutleie kan vurderes etter dispensasjonssøknad. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil presisere at tillatelse til bruksendring og gjenoppføring av boliger i rød støysone ikke vil være i tråd med støykravene i reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon.

Konklusjon

Kommunal- og moderniseringsdepartementet stadfester kommunens bestemmelse om utendørs lydnivå for eksisterende bygninger utenfor planområdet.

2. Krav til innendørs støynivå for eksisterende bygninger utenfor planområdet, jf § 4.9.2 første ledd

Kommunens vedtak lyder:

For eksisterende bygninger utenfor planområdet med støyfølsomt formål skal innendørs lydforhold overholde grenseverdier for lydklasse C angitt i NS 8175:2012. Der dette ikke er praktisk mulig mht. rene bygningstekniske forhold eller ikke er gjennomførbart innenfor et forsvarlig kost nytte-forhold kan det dispenseres fra kravet, dog ikke lavere enn lydklasse D angitt i NS 8175:2012.

Vedtaket innebærer at eksisterende bygninger med støyfølsomt bruksformål skal sikres et innendørs lydnivå tilsvarende lydklasse C (30dB). Kommunen kan dispensere fra lydklasse C til lydklasse D (35 dB) der bygningstekniske forhold eller kost-nytte vurderinger tilsier dette.

Forsvarsbygg begrunner innsigelsen med at bestemmelsen vil innebære en stor og uforutsigbar ekstrakostnad. Forsvarsbygg ønsker at lydklasse C skal tilstrebes og at lydklasse D skal overholdes dersom dette ikke er praktisk mulig ut fra et forsvarlig kost-nytte forhold.

Forsvarsdepartementet mener reguleringsbestemmelsen bør endres i tråd med forslaget fra Forsvarsbygg. Forsvarsdepartementet mener det bryter med etablert praksis at kommunen skal dispensere fra kravet om lydklasse C i hvert enkelt tilfelle. Det vises til at Forsvarsbygg gjennom en støyfaglig utredning skal dokumentere eventuelle avvik fra lydklasse C gjennom en kost-nytte vurdering for hver enkelt bolig. Departementet mener skjønnet bør utøves av tiltakshaver basert på disse kost-nytte vurderingene.

Klima- og miljødepartementet viser til støyretningslinjen T-1442 og mener lydklasse C bør settes som krav for innendørs støy slik at bestemmelsen blir entydig. Departementet mener at rommet for å begrense støytiltak til lydklasse D bør være relativt stort og anbefaler at det lages kriterier for når det kan dispenseres fra lydklasse C til lydklasse D. Gjenstående skjønn bør utøves av kommunen.

Helse- og omsorgsdepartementet viser til Folkehelseinstituttet som ut fra helsefaglige og miljømedisinske betraktninger mener det er riktig å ha lydklasse C som ambisjonsnivå for innendørs støy.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet oppfatter at kommunen og Forsvarsbygg er enige om at lydklasse C skal være ambisjonsnivå for innendørs lydnivå og at lydklasse D skal være øvre grense når det ikke er praktisk eller økonomisk forsvarlig å oppnå lydklasse C. Uenigheten er knyttet til hvilken lydklasse som skal være juridisk bindende i reguleringsplanen og hvem som skal vurdere skjønnet. Kommunens vedtak innebærer at lydklasse C er bindende og at det er kommunen som vurderer om lydklasse D skal godkjennes. Forsvarsbygg mener at lydklasse D skal være bindende og at det er Forsvarsbygg som skal vurdere når lydklasse C skal tilstrebes.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til anbefalingene fra Klima- og miljødepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet, og mener lydklasse C skal være bindende grense for innendørs støynivå. Lydklasse D kan aksepteres dersom tekniske eller kost-nytte vurderinger tilsier dette. Siden kommunen har fastsatt øvre og nedre grense for støynivå, mener departementet at det ikke er nødvendig med dispensasjonsbehandling når lydklasse C fravikes.

Departementet forutsetter at Forsvarsbygg utarbeider en støyfaglig utredning som synliggjør vurderingene knyttet til hver enkelt bygning. Det er i denne forbindelse viktig at det benyttes anerkjente modeller for kost-nyttevurderingene.

Konklusjon

Kommunal- og moderniseringsdepartementet stadfester kommunens bestemmelse om at lydklasse skal C være krav for innendørs støy, men at lydklasse D kan aksepteres hvis tekniske eller kost-nytte vurderinger tilsier dette. Departementet mener det ikke er behov for dispensasjonsbehandling for avvik fra lydklasse C. Ordlyden i bestemmelsen endres slik:

Eksisterende bebyggelse med støyfølsomt bruksformål skal sikres innendørs lydforhold tilsvarende lydklasse C angitt i NS 8175:2012. Der dette ikke er mulig ut fra bygningstekniske forhold eller et forsvarlig kost-nytte forhold, skal lydklasse D angitt i NS 8175:2012 overholdes. Støyfaglige utredninger og kost-nytte vurderinger skal baseres på standardiserte metoder.

3. Krav til innendørs støyforhold for eksisterende bygninger utenfor planområdet dersom innløsning tilbys, men avslås (4.9.2 andre ledd andre punktum)

Kommunens vedtak lyder:

Dersom innløsning tilbys, men det ikke oppnås avtale om dette skal innendørs lydforhold fra aktiviteten fra flystasjonen som følge av gjennomføring av planen, overholde grenseverdier for lydklasse D angitt i NS 8175:2012. Der dette ikke er mulig mht. rene bygningstekniske forhold eller ikke er gjennomførbart innenfor et forsvarlig kost nytte-forhold kan det dispenseres fra kravet. Kravet skal ikke settes lavere enn forurensningsforskriftens krav til innendørs støy (L_{pA24t} 42 dB).

Hvor det er nødvendig å gjøre tiltak (innløsning eller bygningsmessige tiltak) for å nå de støykrav som er satt skal tiltak gjennomføres uten unødig opphold. Bygningsmessige tiltak skal være slutført senest 31.12.2017. Eventuell innløsning skal være gjennomført senest 31.12.2018".

Kommunens vedtak innebærer at bygninger med støyfølsomt bruksformål som ikke ønskes innløst, skal ha et innendørs lydnivå tilsvarende lydklasse D (35 dB). Kommunen kan dispensere fra kravet opp til 42 dB som er kravet i forurensningsforskriftens kapittel 5. Kommunens målsetting er å åpne for at de som ønsker det kan bli boende i rød støysone.

Forsvarsbygg mener at forurensningsforskriftens krav til innendørs lydnivå, 42 dB, skal gjelde i disse tilfellene. Forsvarsbygg ønsker også at det presiseres at plikten til å tilby innløsning faller bort dersom det er gjennomført tiltak som tilfredsstiller denne grensen.

Klima- og miljødepartementet tilrår at innsigelsen tas til følge. Departementet mener et innendørs lydnivå på 42 dB er akseptabelt når tilbud om innløsning avslås. Departementet legger vekt på at støyretningslinjen T-1442 ikke angir hvilket lydnivå som skal gjelde i slike tilfeller. Departementet legger også vekt på at det er lite ønskelig med støyfølsom bebyggelse i rød sone for flystøy. Det anbefales ut fra dette at alternativer til innløsning begrenses. Det foreslås også at det tas inn i bestemmelsene at muligheten til senere innløsning faller bort når første tilbud er avslått og det er gjennomført tiltak som sikrer innendørs lydnivå på 42 dB.

Klima- og miljødepartementet tilrår at fristene for gjennomføring av tiltak stadfestes, men mener beboerne bør gis mulighet til å oppleve de faktiske støyforholdene etter at kampflybasen er i mer normal drift. Det bør tas høyde for dette ved fastsetting av svarfrist på tilbud om innløsning.

Forsvarsdepartementet tilrår at innsigelsen tas til følge. Departementet mener det bør være en streng praksis for videreføring av bygninger med støyfølsomt bruksformål når innløsning er tilbudt. Departementet mener en støygrense på 42 dB er akseptabelt når tilbud om innløsning avslås.

Forsvarsdepartementet tilrår at fristene for gjennomføring av støytiltak og innløsning tas ut av reguleringsbestemmelsene. Departementet mener Forsvarsbygg må få tilstrekkelig tid til å gjennomføre undersøkelser, inngå avtaler og gjennomføre nødvendige tiltak. Fjerning av tidsfristen vil sikre at de beboerne som ønsker det gis mulighet til å oppleve de faktiske støyforholdene når kampflybasen har et mer normalt driftsbilde fra 2019. Det påpekes at framdriftsplanen til Forsvarsbygg vil sikre at de mest utsatte bygningene vil få tilbud om innløsning først.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets vurdering

Klima- og miljødepartementet og Forsvarsdepartementet mener 42 dB er akseptabelt innendørs lydnivå når tilbud om innløsning avslås. Departementene begrunner dette med at det er lite ønskelig å videreføre støyfølsom bebyggelse i rød støysone. Kommunal- og moderniseringsdepartementet slutter seg til vurderingene og finner å kunne ta innsigelsen fra Forsvarsbygg til følge.

Den støyutsatte bebyggelsen ligger utenfor reguleringsplanen. Dette innebærer at gjennomføring av støyskjermingstiltak og innløsning må baseres på frivillige avtaler mellom Forsvarsbygg og bygningseiere. Departementet har forståelse for kommunens ønske om å sette en frist for når tiltak og innløsning skal være gjennomført, men mener den må være realistisk i forhold gjennomføringsmulighetene. Basert på innspill fra Forsvarsdepartementet endres fristen fra 31.12.2018 til 31.12.2019. En mer detaljert framdriftsplan må avklares i den støyfaglige utredningen.

Konklusjon

Kommunal- og moderniseringsdepartementet endrer ordlyden i bestemmelsen om innendørs støy når tilbud om innløsning avslås slik:

Dersom tilbud om innløsning avslås, skal innendørs lydnivå overholde forurensningsforskriftens krav til innendørs støy (L_{pA24t} 42 dB) overholdes.

Tiltak som er nødvendig for å nå de fastsatte støygrensene skal gjennomføres uten unødig opphold. Bygningsmessige tiltak og innløsning skal være sluttført senest 31.12.2019.

Andre forhold

Departementet har foretatt en vurdering av noen av bestemmelsene som ble tatt opp på befaringen og som er omtalt i høringsuttalelsen fra Forsvarsdepartementet. Bestemmelsene ble tatt inn i planen etter offentlig ettersyn og omfattes ikke av innsigelsen fra Forsvarsbygg.

§ 7.2.3 Rekkefølgebestemmelse om Hårberg skole, § 7.2.3 pkt. 1

Kommunen har satt krav om at skolevirksomheten ved Hårberg skole skal være avsluttet før flytypen F-35 kan tas i bruk.

Forsvarsdepartementet tilrår at bestemmelsen tas ut av planen. Departementet påpeker at skolen ligger i gul støysone og mener det kan gjennomføres enkle tiltak for å oppnå tilfredsstillende innendørs lydnivå. Departementet mener kommunen er ansvarlig for dagens situasjon og viser til at skolen har vært påbygd og renoveret flere ganger mens flystasjonen har vært base for jagerfly.

Helse- og omsorgsdepartementet viser til at Hårberg skole ligger på grensen til rød støysone og at Marihøna barnehage ligger i gul støysone fra flyplassen. Dette innebærer at inne- og uteområdene daglig vil bli utsatt for støynivåer som forstyrrer samtale og undervisning. Hårberg skole er i tillegg berørt av trafikkstøy, siden skolen ligger ved hovedporten til basen. Helse- og omsorgsdepartementet viser til at opplæringsloven og folkehelseloven med forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler, har krav om at lokaler og uteområder skal ha tilfredsstillende lydforhold. Departementet mener at verken Hårberg skole eller Marihøna barnehage vil kunne være godkjent etter forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler.

Klima- og miljødepartementet tilrår at bestemmelsen stadfestes. Departementet legger vekt på at utendørs støyforhold ved skolen og ved Marihøna barnehage ikke kan bedres og at opphold utendørs vil skje i den perioden det vesentlige av aktiviteten ved kampflybasen vil foregå. Departementet legger også vekt på at støynivåene vil være høyere enn normalsituasjonen når det er større øvelser.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er enig i vurderingene til Helse- og omsorgsdepartementet og Klima- og miljødepartementet, og mener kravet om nedlegging av skolen før de nye kampflyene tas i bruk er et saklig vilkår med hjemmel i plan- og bygningsloven § 12-7 nr 2.

Departementet vil presisere at det i reguleringsbestemmelser ikke kan angis hvem som skal gjennomføre tiltaket og dekke kostnadene. Dette er et privatrettslig forhold som må avklares mellom kommunen og Forsvarsbygg.

§ 7.2.3 Rekkefølgebestemmelse om gang- og sykkelveg på strekningen Uthaug- Hårberg

Kommunen har satt krav om at det skal etableres gang- og sykkelveg på strekningen Uthaug- Hårberg før tiltak innenfor planområdet kan igangsettes. Kommunen mener dette er et relevant avbøtende tiltak som blant annet vil gi barn og unge tilgang til aktiviteter i stille soner.

Forsvarsdepartementet tilrår at bestemmelsen tas ut av planen. Departementet mener behovet for gang- og sykkelvegen ikke utløses av Ørland hovedflystasjon og viser til at trafikken på denne strekningen i liten grad blir påvirket av aktiviteten på flystasjonen. Det vises også til at kommunen i lengre tid har ment at det er behov for gang- og sykkelveg på denne strekningen, men at prosjektet ikke har vært prioritert av Sør-Trøndelag fylkeskommune.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har forståelse for kommunens ønske om en gang- og sykkelveg mellom Hårberg og Uthaug, men kan ikke se at det er en direkte og saklig

sammenheng mellom dette ønsket og den planlagte utvidelsen av flystasjonen. Bestemmelsen tas derfor ut av planen.

§ 7.2.3 Rekkefølgebestemmelse om etablering av våtmarkspark/nærmiljøanlegg

Kommunen har satt krav om at det skal etableres våtmarkspark/nærmiljøanlegg før ny flytype tas i bruk.

Forsvarsdepartementet tilrår at bestemmelsen tas ut av reguleringsplanen. Departementet påpeker at det skal kartlegges om de nye F-35 flyene har negativ påvirkning på fuglelivet i Grandefjæra og om det vil medføre en forringelse av Grandefjæra som friluftsområde.

Forsvarsdepartementet mener at et pålegg om å anlegge en våtmarkspark i Brekstadfjæra er en forskuttering av konklusjonene på overvåkingsprogrammet i Grandefjæra, jf pkt 4.3.4 i reguleringsbestemmelsene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet er enig i vurderingene til Forsvarsdepartementet og mener det ikke er rimelig å stille krav om etablering av en ny våtmarkspark/friluftsområde før resultater fra overvåkingen av Grandefjæra foreligger. Bestemmelsen tas derfor ut av planen. Dette er ikke til hinder for at kommunen kan arbeide videre med å få etablert et nytt våtmarksområde/friluftsområde i Brekstadfjæra.

§§ 4.3.4 om miljøoppfølgingsplan

Reguleringsplanen stiller krav om at det skal utarbeides en miljøoppfølgingsplan for ytre miljø i samråd med berørte myndigheter. Miljøoppfølgingsplanen skal vise hvordan miljømål og miljøkrav skal følges opp under prosjektering, bygging og drift av nye bygninger og anlegg.

Forsvarsdepartementet tilrår at bestemmelsene om miljøoppfølgingsplan skal tas ut av planen. Det påpekes at miljøoppfølgingsplanen skal utarbeides i samråd med aktuelle myndigheter og at det derfor ikke er nødvendig med detaljerte føringer om hva den skal omfatte.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet mener det er viktig at det utarbeides en samlet plan for oppfølging av miljøtiltak i anleggsfasen og i driftsfasen. Det framgår av plan- og bygningsloven § 12-7 nr 12 at kommunen kan stille krav om nærmere undersøkelser før gjennomføring av planen samt undersøkelser med sikte på å overvåke og klargjøre virkninger for miljø, helse, sikkerhet, tilgjengelighet for alle og andre samfunnsinteresser. Departementet mener reguleringsbestemmelsene §§ 4.3.1 og 4.3.2 er dekkende for de temaene som miljøoppfølgingsplanen skal omfatte. §§ 4.3.3 og 4.3.4 er svært detaljerte og går til dels går utover rammene for reguleringsbestemmelser. De tas derfor ut av planen. Departementet forutsetter at forsvaret i samråd med kommunen og andre berørte myndigheter avklarer omfang og innhold i miljøoppfølgingsplanen.

§ 4.7 om overvann

Reguleringsbestemmelsen stiller krav om at overflatevann og spillvann skal separeres og at overflatevannet skal føres til resipient i rør.

Forsvarsdepartementet mener bestemmelsen må tas ut av planen. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er enig i dette og viser til at håndtering av avløpsvann skal avklares gjennom utslippstilltelse etter forurensningsloven.

§ 8 Utbyggingsavtaler

Kommunens prinsippvedtak om utbyggingsavtaler er tatt inn i reguleringsplanen. Det er også opplyst at kommunen i forbindelse med plan- og byggetiltak kan kreve at det inngås utbyggingsavtale.

Forsvarsdepartementet anbefaler at bestemmelsen tas ut. Kommunal- og moderniseringsdepartementet er enig i dette og viser til at utbyggingsavtaler er frivillige avtaler som inngås mellom kommunen og utbyggere. Kommunens prinsippvedtak om innhold i utbyggingsavtaler går ut over rammene for innhold i reguleringsplaner, og tas derfor ut av planen.

Vedtak

Med hjemmel i plan- og bygningsloven § 12-13 stadfestes reguleringsplan for Ørland hovedflystasjon med følgende endringer i reguleringsbestemmelsene:

§§ 4.3.3 og 4.3.4 tas ut av reguleringsbestemmelsene.

§ 4.7 tas ut av reguleringsbestemmelsene.

§ 4.9.2 første ledd skal lyde:

Eksisterende bebyggelse med støyfølsomt bruksformål skal sikres innendørs lydforhold tilsvarende lydklasse C angitt i NS 8175:2012. Der dette ikke er mulig ut fra bygningstekniske forhold eller et forsvarlig kost-nytte forhold, skal lydklasse D angitt i NS 8175:2012 overholdes.

§ 4.9.2 andre ledd, andre punktum skal lyde:

Dersom tilbud om innløsning avslås skal forurensningsforskriftens krav til innendørs støy (L_{pA24t} 42 dB), overholdes.

Tiltak som er nødvendig for å nå de fastsatte støygrensene skal gjennomføres uten unødig opphold. Tiltak skal være slutført senest 31.12.2019.

§ 7.2.3 pkt. 2 tas ut av reguleringsbestemmelsene.

§ 7.2.3 pkt. 3 tas ut av reguleringsbestemmelsene.

§ 8 tas ut av reguleringsbestemmelsene.

Ørland kommune er orientert om departementets vedtak ved kopi av dette brevet.

For kunngjøring gjelder plan- og bygningsloven § 12-12.

Med hilsen

Jan Tore Sanner

Forsvarsbygg
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Klima- og miljødepartementet
Ørland kommune
Sør-Trøndelag fylkeskommune

Postboks 405 Sentrum
Postboks 8126 Dep
Postboks 8011 Dep
Postboks 8013 Dep
Postboks 401

OSLO
OSLO
OSLO
OSLO
BREKSTAD